

Vanhentuminen velvoitteiden lakkaamisen muotona

Lapin Yliopisto
Joonas Helander
Oikeustieteiden tiedekunta
Pro Gradu -tutkielma
Velvoiteoikeus
Syksy 2015

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Vanhentuminen velvoitteiden lakkaamisen muotona

Tekijä: Joonas Helander

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Velvoiteoikeus

Työn laji: Tutkielma Laudaturtyö Lisensiaatintyö Kirjallinen työ

Sivumäärä: XI + 96

Vuosi: Syksy 2015

Tiivistelmä:

Tutkielmassa tarkastellaan vanhentumisinstituutioa laajemmalti. Tarkoituksena on rajoittaa se mahdollisimman pitkälti vanhentumislain käsittelyyn. Tästä huolimatta tutkimusta on laajennettu käsittelemällä muutamia muita lakeja, jotka ovat suorassa vaikutuksessa vanhentumisinstituutioon. Näiden vaikutus on niin suurta vanhentumislain kannalta, että tutkimus vaati niiden käsittelemistä.

Kuvaillen tutkimuksessa vanhentumislain eri osa-alueita. Luvussa kaksi pyritään kertomaan laajasti vanhentumislain eri osa-alueista. Erityisesti tutkimus keskittyy vanhentumisen alkamiseen ja katkaisemistapojen tutkimiseen. Vanhentumisen kannalta juuri alkaminen ja katkaiseminen nousevat usein oikeudenkäyntien pääkysymyksiksi. Jatkan näiden aiheiden erityistä käsittelyä luvussa kolme kuvaamalla asiaa vahingonkorvausvelkojen osalta. Erityisesti nostan esille muutaman sellaisen alueen, jotka erottavat vahingonkorvausvelkoihin liittyvät vanhentumiskysymykset muista velvoitteista.

Erityiskysymyksien osalta nostin esille luvussa neljä vanhentumisen kanssa lähellä olevia asioita, sekä tiettyjä erityiskysymyksiä jotka liittyvät vanhentumiseen. On muun muassa tärkeää saada selvyys siitä onko kyseessä esine- vai velvoiteoikeudellinen asia. Tietyissä tapauksissa erottelu muodostuu hankalaksi. Nostan esille takauslain ja takauksen liitännäisyydet vanhentumislakiin. Vanhentumislaki omaa voimakasta sääntelyä takauksien osalta, sekä se miten takauksia kohdellaan vaikuttaa niistä muodostuneiden velvoitteiden vanhentumiseen. Yhteisvelkasuhteet vaikuttavat vanhentumiseen ja pyrin kuvaamaan sitä tapaa, miten ne vaikuttavat asiaan.

Tarkoituksena ei ole ainoastaan jäädä muiden oikeustieteilijöiden tekstien yhteentuomiseen, vaan pyrkiä saamaan ne keskustelemaan keskenään. Samoin tuon esille omaa ajattelua ja kritiikkiäni, sekä nostan esille sellaisia asioita, joita olisin toivonut heidän käsittelevän tai joiden koen jääneen käsittelyn ulkopuolelle.

Avainsanat: Takaus, reklamaatio, vanhentuminen, vahingonkorvaus, velvoitteiden lakkaaminen, yhteisvelkasuhteet

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen Rovaniemen hovioikeuden käyttöön

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi
(vain Lappia koskevat)

SISÄLLYSLUETTELO

1 . Johdanto	1
1.1 Tutkielman tausta	2
1.2 Tutkielman rajaus ja tavoitteet	3
1.3 Tutkielman rakenne ja kysymyksen asettelu	4
2 . Vanhentuminen	6
2.1 Yleisesti vanhentumisesta	6
2.2 Vanhentuvat velvoitteet	9
2.3 Vanhentumisajan alkaminen	12
2.4 Vanhentumisen katkaiseminen	23
2.4.1 Vapaamuotoiset katkaisemistoimet	24
2.4.2 Oikeudelliset katkaisemistoimet	31
2.5 Vanhentumisen keskeytyminen	34
2.6 Lopullinen vanhentuminen	38
2.7 Vanhentumisen oikeusvaikutukset	40
2.8 Vanhentumislain pakottavuus	43
3 . Vahingonkorvausvelan vanhentuminen	47
3.1 Velan katkaiseminen	47
3.2 Velan alkamishetken määrittäminen	49
3.2.1 Yleisesti	49
3.2.2 Tietoisuustaso	53
3.2.3 Sopimuksen ulkoisen vastuun tilanteissa	54
3.2.3.1 Vahingon havaittavuuden merkitys	57

3.2.4	Sopimusperusteisen vastuun tilanteissa	60
3.3	Asiantuntijan vahingonkorvausvelka	62
4 .	Vanhentumiseen liittyviä erityiskysymyksiä	67
4.1	Pyhäpäiväpiteneminen	67
4.2	Esineoikeudet	67
4.3	Reklamaatio	69
4.4	Vanhentuminen ja perhesuhteet	73
4.5	Takaus	76
4.6	Yhteisvelkasuhteet	81
4.7	Rikosperusteinen vanhentuminen	83
5 .	Pohdintoja de lege ferenda	85
5.1	Vahinkorvausvelan yksilöinti	85
5.2	Vanhentumislain pakottavuus	86
5.3	Asiantuntijavastuu	87
6 .	Lopuksi	91

LÄHTEET

- Aurejärvi, Erkki – Hemmo, Mika. Luotto-oikeuden perusteet. Talentum. Helsinki 2004.
- Aurejärvi, Erkki – Hemmo, Mika. Velvoiteoikeuden oppikirja. Kolmas painos. Edita. Helsinki 2007
- Bräysy, Pia. Perintä käytännössä. Kauppakamari. Helsinki 2013.
- Halila, Jouko. Lainopillisen ylioppilas-tiedekunnan kustannustoimikunta. Toinen korjattu painos. Helsinki 1967
- Halila, Jouko – Ylöstalo, Matti. Lainopillisen ylioppilastiedekunnan kustannustoimikunta. Neljäs korjattu painos. Helsinki 1979
- Havansi, Erkki. Määräajat ja oikeudenkäynti: tutkimus prosessiliitännäisistä määräajoista. WSOY lakitieto. Helsinki 2004.
- Havu, Katri – Kalliokoski, Toni. Kilpailuoikeudellinen vahingonkorvaus suomalaisessa lainsoveltamisessa. Defensor Legis N:o 3/2009 s. 445 – 460.
- Mika Hemmo 2004. Yleisen velvoiteoikeuden pakollisen aineopintotentin tutkintovaatimusten kohdan 1a tarkoittama opintomoniste
http://www.helsinki.fi/oikeustiede/oppiaineet/yl_velvoiteoikeus/materiaali/Hemmo2004_Vanhentuminen.pdf (viitattu 6.1.2015)
- Hemmo, Mika. IV Vahinkojen korvaaminen. Teoksessa: Varallisuus oikeus. Toimittanut Marja Autio. Sanoma Pro Oy. Toinen, Uudistettu painos. Helsinki 2012.
- Hemmo, Mika – Hoppu, Kari. Sopimusoikeus. Talentum e-kirja 2015.
- Jokela, Marjut. Yhteisvastuun hajaantuminen, kun velka vanhentuu yhden velallisen osalta. Teoksesta Omistus, sopimus ja vaihdanta. s. 29 – 47. Juhlakirja Leena Kartiolle. Toimittaja Eva Tammi-Salminen. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta 2004.

- Kaisto, Janne – Lohi, Tapani. Johdatus varallisuus oikeuteen. Talentum Helsinki 2008.
- Kaisto, Janne – Lohi, Tapani. Johdatus varallisuus oikeuteen. Talentum Helsinki 2013.
- Linna, Tuula. Saatavan lopullinen vanhentuminen, takaus ja velkajärjestely. Lakimies 5/2007 s. 663 – 678.
- Linna, Tuula. Ulosottokaaren pääkohdat. Talentum. Helsinki 2008. (Linna 2008 I)
- Linna, Tuula. Takaus ja vanhentuminen. Lakimies 4/2008 s. 551 – 562. (Linna 2008 II)
- Linna, Tuula. Oikeuspoliittisia silmäyksiä insolvenssioikeuteen. Oikeus 2013/1. s. 92 – 101.
- Norio-Timonen, Jaana. Vakuutus korvaukset ja vanhentuminen. Lakimies 4/2011 s. 627 – 648.
- Norros, Olli. Velvoiteoikeus. Sanoma Pro. Ensimmäinen painos. Helsinki 2012.
- Norros, Olli. KKO 2012:75 – Virhevastuuvelan vanhentumisen katkaisu. Lakimies 2013/2 s. 310 – 323.
- Norros, Olli – Kovarskyte, Ieva. KKO 2013:9 – Jatkuva haitta ja vahingonkorvaussaimisen vanhentuminen. Lakimies 2013/6 s. 1136 – 1147.
- Norros, Olli. OIKEUSTAPAUKSIA KORKEIMMASTA OIKEUDESTA. Defensor Legis N:o 2/2014 s. 281 – 296.
- Norros, Olli. Vahingonkorvausvelan vanhentuminen. Talentum Helsinki 2015.
- Niemi, Marja-Leena. Luotto-oikeus: luottotyypit, perintäprosessit ja takaisinsaanti. Talentum. Helsinki 2014.
- Mikkola, Tuulikki. Avio- ja avopuolisoiden yhteisomistukseen liittyvistä kysymyksistä. Edilex 2010/44, s 2 – 13.

Raksystems piilovirhevakuutuksen vakuutusehdot 2015, Suomi – Huoneistot sekä pari- ja rivitalot.
http://www.raksystems.fi/files/Raksystems_Kauppaturva_huoneistojen_vakuutusehdot_6-2015.pdf
(viitattu 13.7.2015)

Rikalainen, Essi – Uitto, Tero. Pakkokeinot ja saatavien perintä. Kiinteistöalan kustannus. Helsinki 2008.

Rekola, Aarne. Saamisoikeuden vanhentuminen Suomen lain mukaan. 1-2. Helsinki 1938.

Saarnilehto, Ari. Vanhentumislaki: pääpiirteet, laki, HE ja oikeuskäytäntö. WSOY Lakitieto. Helsinki 2004. (Saarnilehto 2004 I)

Saarnilehto, Ari. Eräitä näkökohtia liikennevakuutuskorvauksen vanhentumisesta. Prosessioikeudellisia erityiskysymyksiä. Teoksesta Prosessioikeudellisia erityiskysymyksiä. Toimittanut Jarkko Männistö. Turun yliopisto. 2004. (Saarnilehto 2004 II)

Saarnilehto, Ari. Pääasiat velvoitteesta. WSOY. Helsinki 2005.

Saarnilehto, Ari. Kommentoituja oikeustapauksia korkeimmasta oikeudesta. Oikeustieto 3/2007 s. 2 – 3.

Saarnilehto, Ari. Velan lopullinen vanhentuminen ja muita muutoksia. Oikeustieto 2/2008 s. 21 – 24. (Saarnilehto 2008 I)

Saarnilehto, Ari. Tilintekovelvollisuuden vanhentuminen. Oikeustieto 4/2008 s. 24 – 25. (Saarnilehto 2008 II)

Saarnilehto, Ari. Velan vanhentuminen ja perintö. Oikeustieto 4/2009 s. 20 – 21. (Saarnilehto 2009 I)

Saarnilehto, Ari. Takaajan regressioikeuden vanhentuminen ja siirtymäsäännökset. Oikeustieto 5/2009 s. 12 – 14. (Saarnilehto 2009 II)

Saarnilehto, Ari. Kohtuullinen reklamaatioaika. Defensor Legis N:o 2/2010 s. 2 – 9 s. 148 – 156.

(Saarnilehto 2010 I)

Saarnilehto, Ari. Reklamaatio ja vanhentuminen. Edilex 2010/2 s. 2 – 9. (Saarnilehto 2010 II)

Saarnilehto, Ari. Eräitä (maallikon) havaintoja sääntelyntarkkuudesta. Teoksesta LAINVALMISTELU, TUTKIMUS, YHTEISKUNTA Jyrki Talan juhlaKirja. Toimittanut Auri Pakarinen, Anna Hyvärinen ja Kaijus Ervasti. s. 111 – 126. Turun yliopisto 2011.

Saarnilehto, Ari. II Velvoite. Teoksessa: Varallisuusosoikeus. Toimittanut Marja Autio. Sanoma Pro Oy. Toinen, Uudistettu painos. Helsinki 2012. (Saarnilehto 2012 I)

Saarnilehto, Ari. Rikokseen perustuvan vahingonkorvauksen vanhentumisesta. Teoksesta Rikoksesta rangaistukseen, juhlaKirja Pekka Viljanen 1952 – 26/8 – 2012. s 209 – 219. Toimittanut Tatu Hyttinen, Antti Jokela, Jussi Tapani ja Mikko Vuorenpää. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta. 2012. (Saarnilehto 2012 II)

Saarnilehto, Ari. Velan yksilöinti vanhentumista katkaistaessa. Oikeustieto 2/2012. s 7 – 8. (Saarnilehto 2012 III)

Saarnilehto, Ari. Ulosotto ja vanhentumisen katkaiseminen. Oikeustieto 1/2013 s. 8 – 10. (Saarnilehto 2013 I)

Saarnilehto, Ari. Vanhentumisen katkaisemisesta. Oikeustieto 5/2013 s. 4 – 5. (Saarnilehto 2013 II)

Saarnilehto, Ari. Asunto-osakkeiden kauppahinnan alennuksen vanhentuminen. Oikeustieto 2/2014 s. 7 – 8.

Selvityksiä ja ohjeita. Julkisyhteisön vahingonkorvausvastuu. Tekijä Suvianna Hakalehto-Wainio. Oikeusministeriö 59/2010.

Ståhlberg, Pauli. Ydinvastuusta. Vahingonkorvausoikeudellinen tutkimus erityisesti ydinvoimalaonnettomuudesta aiheutuvien vahinkojen kannalta. Suomalainen Lakimiesyhdistys. Helsinki 1993.

Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha. Suomen vahingonkorvausoikeus. Helsinki 2013.

Tapani – Tolvanen. Rikosoikeuden yleinen osa: vastuuoppi. Toinen uudistettu painos. Talentum. Helsinki 2013.

Tenhunen, Pauliina – Ekdahl, Hanna. Konkurssin alkamisen oikeusvaikutuksista. Defensor Legis N:o 4/2005 s 713 – 728.

Vanhentumistoimikunnan mietintö 2001:4

Virtanen, Pertti. Vahingonkorvaus – Laki ja käytännöt. Edita. Helsinki 2011.

Virallislähteet:

93/13/ETY

HE 187/2002 vp

HE 83/2014 vp

LaVM 12/2014 vp

Vanhentumistoimikunnan mietintö 2001:4

Oikeuskäytäntöä:

Helsingin hovioikeus 27.8.2010 S 10/71, 2172 (lainvoimainen)

Helsingin hovioikeus 2011:9 2112

Helsingin hovioikeus 28.8.2012, S 11/3123

Helsingin hovioikeus 28.11.2014 Tuomio Nro 2308 Dnro S 13/2860

Itä-Suomen hovioikeus 28.1.2015 Tuomio Nro 31 Dnro S 14/530

Kuluttajariitalautakunta 1338/39/09 30.12.2010

Kuluttajariitalautakunta 1723/36/11 7.11.2012

Kuopion HAO 22.3.2006 06/0176/2

KKO 1939 I 21

KKO 1939 II 164

KKO 1996:34

KKO 1997:203

KKO 1998:150

KKO 1999:4
KKO 2002:123
KKO 2005:19
KKO 2005:55
KKO 2007:16
KKO 2007:43
KKO 2010:66
KKO 2012:18
KKO 2012:75
KKO 2013:9
KKO 2013:63
KKO 2013:72
KKO 2015:28
KKO 2015:29
TT:2010-36
Vaasan hovioikeus 5.9.2007, S 07/742
VKL 491/09

Lyhenteet:

AVOL	Laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin
HE	Hallituksen esitys
HO	Hovioikeus
KilpL	Kilpailulaki
KL	Kauppalaki
KKO	Korkein oikeus
KSL	Kuluttajansuojalaki
OikTL	Laki varallisuus oikeudellista oikeustoimista
PK	Perintökaari
RL	Rikoslaki
TakausL	Takauslaki
UK	Ulosottoaari
VahKorvL	Vahingonkorvauslaki
VanhA	Vanhentumisasetus
VanhL	Laki velan vanhentumisesta
YdinvastL	Ydinvastuulaki

1 . Johdanto

Lakkaaminen tarkoittaa velvoitteiden päättymistä. Tällöin molempien osapuolien kaikki sopimukseen liittyvät velvoitteet päättyvät. Tämä voi tapahtua perustuen lakiin, sopimukseen tai osapuolien toimintaan. Velvoitteiden päättymisen tarkoittaa ettei toisella osapuolella ole saamisvelvoitetta, eikä toisella ole maksuvelvoitetta, johon voitaisiin vedota pätevällä tavalla. Lakkaaminen näin ollen estää sopimukseen vetoamisen. Pohdittavaksi jää silti kysymys velvoitteen olemassaolosta, koska esim. vanhentumislakiin sisältyy mahdollisuus kuittaukseen tietyissä erityistilanteissa, vaikka velvoite olisi lakannut vanhentumisen kautta.

Velvoitteet voivat lakata monella eri tavalla. Halila ja Ylöstalon mukaan näitä tapoja voivat olla:

- korvikesuorituksia tai suorituksen korvikkeita:
 - a) sijaissuoritus (*datio in solutum*)
 - b) kuittaus (*compensatio*)
 - c) velan uudistaminen (*novatio*)
- ilman suoritusta tai suorituksen korviketta:
 - a) saamisen vanhentuminen (*praescriptio*)
 - b) saamisen prekludoituminen (*praecclusio*)
 - c) velan anteeksianto (*liberatio, remissio*)
 - d) yhtymys eli yhtyminen (*confusio*)¹

Sijaissuorituksella tarkoitetaan, ettei kyseistä suoritusta ole kyetty toteuttamaan. Tällöin alkuperäisen velvoitteen tilalle tullutta suoritusta kutsutaan sijaissuoritukseksi. Kuittauksessa molemmilla osapuolilla on ristikkäisiä velvoitteita. Näitä käytetään toisen osapuolen velvoitteen kattamiseen ja tätä kutsutaan kuittaukseksi. Velan uudistaminen tarkoittaa tilannetta, jossa alkuperäinen velkoja ja velallinen tekevät uuden velan. Uutta velkasopimuksen tekemistä kutsutaan velan uudistamiseksi.

Saamisen vanhentuminen tarkoittaa aikaa, joka lain tai sopimuksen mukaan velkojalla on vaatia velvoitetta velalliselta, sillä uhalla että velvoite vanhentuu, jolloin hän menettää oikeuden vedota siihen velallista kohtaan. Sopimus tässä merkityksessä voi

¹ Halila – Ylöstalo 1979, s 10

Suomessa vain supistaa niitä oikeuksia, mitä velkojalle on lain mukaan myönnetty. Tämä voi tarkoittaa esim. velan katkaisemisajan lyhentämistä lain sallimasta tai tapaa, jolla se tehdään. Tosin näin voidaan toimia vain velkojan osalta VanhL (15.8.2003/728) 3 §:n mukaisesti. Vanhentuminen on aina lakisidonnainen tapahtuma. Saamisen prekludoituminen tarkoittaa tilanteita, joissa velkoja ei noudata lain mukaisia määräaikoja valvoa saamisiaan. Tällaisia löytyy velkamenettelyistä kuten konkurssista. Suomessa näin voi käydä ainoastaan oikeushenkilöä kohtaan, koska luonnollisen henkilön osalta konkurssi ei lakkauta velkasuhteita.

Prekludoitumisessa saamisoikeuden lakkaaminen kuitenkin johtuu ainoastaan oikeushenkilön lakkaamisesta, eikä ainoastaan määräajan noudattamisen rikkomisesta.² Velan anteeksianto tapahtuu tahdonilmaisulla. Velkoja ilmoittaa velalliselle anteeksiannosta. Näin ollen velallinen vapautuu suoritusvelvoituksesta velkojaa kohtaan ja velkoja menettää oikeuden periä velkaansa. Yhtyminen tarkoittaa tilannetta, jossa velallinen ja velkojataho yhdistyvät. Näin tapahtuu esimerkiksi kaupan seurauksena, kun ostaja saa haltuunsa esineen ja velan, jonka hän on antanut.

1.1. Tutkielman tausta

Kiinnostuin kyseisestä aiheesta erityisesti professori Tuula Linnan innoittamana. Eräällä insolvenssioikeuden luennolla Linna pääsi puhumaan lyhyesti vanhentumisesta. Jälkikäteen kysyin asiasta häneltä ja vastauksena oli ettei kyseisestä aiheesta ole oikein kirjoitettu hyvää perusteosta. Tämän innoittamana halusin lähteä lukemaan ja etsimään niitä tietoja, joita oikeustieteilijät ovat aiheesta jo kirjoittaneet.

Tilanne tosin muuttui 2015 maaliskuussa, kun Olli Norroksen kirja Vahingonkorvausvelan vanhentuminen julkaistiin. Kirjassa otetaan kantaa valtavaan osaan vanhentumisinstituution kannalta tärkeitä kysymyksiä. Sen nimi kuitenkin paljastaa osittain realiteetit kyseessä on vahingonkorvausvelkoja käsittelevä kirja. Tästä huolimatta Norros on sisällyttänyt kirjaan laajan osan vanhentumislain kannalta tärkeää yleistietoa.

Vanhentuminen on erittäin tärkeä osa velvoitteita, joka tuntuu usein unohtuvan monelta

² Hemmo ja Hoppu 2015 (talentum ekirja), luku 9

ihmiseltä. Kyseisen instituution unohtaminen ei kohdistu ainoastaan lakiin perehtymättömiin, vaan asian kanssa näyttää jopa lain tuntevilla tahoilla olevan hankaluuksia. Tämä näkyy erityisesti esim. KKO 2015:28 ja KKO 2015:29 ratkaisuisissa. 2015:28 ratkaisussa toinen asianosainen on Lindorff Oy, joka on erikoistunut perintään. Seuraavassa ratkaisussa KKO 2015:29 kyseessä on vakuutusyhtiö, joka samoin omaa laajaa lainopillista osaamista.

Tämän johdosta koin tarpeelliseksi lähteä selvittämään, mikä vanhentumisessa on vaikeaa. Tarkoituksena oli selvittää yleisiä tilanteita, sekä löytää joitain tiettyjä erikoistapauksia, joita voisi käsitellä. Kyseessä olevassa tutkimuksessa olen pyrkinyt nostamaan esille mielestäni tärkeitä ja mielenkiintoisia kohtia.

1.2. Tutkielman rajaus ja tavoitteet

Tässä tutkimuksessa keskitytään lähinnä käsittelemään velvoitteiden lakkaamiseen vanhentumisen kautta, sekä kuvaamalla joitain siihen läheisesti liittyviä lainkohtia. Tutkimus metodiksi valitsin oikeusdogmaattisen lähestymistavan.

Aluksi esittelen kyseisen lain, sen esitöitä ja siihen liittyviä kirjoituksia. Tätä kuvaa pyrin parantamaan tuomalla esille eri lainkäyttöelimiä tekemiä ratkaisuja. Laajennan kuvaa omien näkemysten ja käsittelemättömien ongelma-alueiden esiin tuomisella.

Koin erityisen tärkeäksi pyrkiä esitelemään eri oikeudensaroilla tehtyjä ratkaisuja. Näin muodostuu erilainen kuva kokonaisuudesta, kuin pelkästään keskittymällä yksityisoikeudellisiin ratkaisuihin. Osittain syynä on se, että vanhentuminen kohdistuu myös velvoitteisiin muilla aloilla. Nämä mielestäni parantavat sitä kokonaiskuvaa mitä esitän.

Tavoitteena on pyrkiä tuomaan yhteen eri oikeustieteilijöiden kirjallisuudessa esittämiä kokonaisuuksia, sekä yhdistää näitä oikeuskäytäntöön. Pyrin tuomaan esille omia pohdintojani liittyen lakiin ja sen soveltamiseen. Näin koetan saada aikaan tietynlaista vuoropuhelua muiden kirjoitusten välillä, samoin pyrin liittymään keskusteluun omilla pohdinnoillani.

Tuon esille sen kokonaisuuden, jossa vanhentuminen esiintyy. Tarkoituksena on mahdollistaa tutkielmanlukijoille perehtyminen aiheeseen. Toivottavasti myös haastaa lukija pohtimaan lain taustalla olevia valintoja, sekä nykyistä oikeuskäytäntöä, ja pohtia tulevaa oikeuskäytäntöä.

1.3. Tutkielman rakenne ja kysymyksenasettelu

Tutkielma rakentuu kolmiosaiseksi. Aluksi käsittelen asiaa yleisellä tasolla. Sen jälkeen pyrin käsittelemään vahingonkorvausvelkoihin liittyviä kysymyksiä. Tämän jälkeen luvussa neljä tuon esille joitain vanhentumiseen liittyviä erityiskysymyksiä.

Tulkiemani alkaa luvusta kaksi, jossa tarkoituksena on käydä aluksi läpi VanhL:ia yleisesti. Tarkoituksena on selvittää mitkä velvoitteet vanhentuvat ja perusteet vanhentumiselle. Pyrin saamaan tietynlaisen yleiskuvauksen vanhentumisesta. Erityisenä keskittymisalueena on vanhentumisen alkaminen, jota pyrin kuvaamaan tarkasti. Mielestäni vanhentumisen alkamisen määrittäminen on yksi lain tärkeimpiä ja samalla usein ongelmallisimpia kohtia.

Luvussa kolme keskityn vahingonkorvausvelkoihin liittyvään vanhentumiseen. Tarkoitus on esitellä niitä erityisasioita, joita on huomioitavan vahingonkorvausvelkojen osalta. Näin esitellään miten nämä toimivat eri tavoin suhteessa luvussa kaksi käsitellyistä tapauksista. Toisaalta luvut kaksi ja kolme menevät osittain pakostakin päällekkäin, koska yleiskuvausta vanhentumislaista ei voi luoda kertomalla pelkästään vahingonkorvaukseen liittyvästä vanhentumisesta.

Luvussa neljä käyn läpi sellaisia erityiskysymyksiä, joita tuntui olevan erittäin vaikea sitoa yhteen tai sisällyttää toisiin lukuihin. Toisaalta useat näistä ovat mielestäni erittäin tärkeitä vanhentumisinstituution kannalta. Osa näistä liittyy vanhentumisen ja toisien velvoiteoikeudellisten kohtien rajapintoihin. Milloin siirrytään esim. reklamaatiosta vanhentumisen osa-alueelle ja miksi reklamaatio on tärkeä vanhentumisen kannalta.

Halusin myös sisällyttää tutkielmaan muutaman lyhyen kannanoton liittyen lege de ferendaan. Nämä sisältyvät lukuun viisi. Tarkoituksena on esittää oma näkemys miten lakia voitaisiin kehittää. Toisaalta myös pohtia voisiko toiselta lainalueelta olevaa

näkemyistä tuoda myös vanhentumiseen.

Viimeisessä luvussa pyrin luomaan yhteenvedon niistä asioista joita käsittelin. Tarkoituksena on tuoda esille myös omia näkemykseni laista.

2 . Vanhentuminen

2.1. Yleisesti vanhentumisesta

Vanhentumisen taustalla näyttää olevan ajatus siitä etteivät velvoitteet ole ikuisia. Yleisesti oikeutemme nojaa voimakkaasti periaatteeseen, jonka perusteella aktiivisia toimijoita tuetaan ja passiivisuudesta rangaistaan. Kyseessä ei ole todellinen rangaistus, vaan tarkoitus osoittaa, että aktiivisella toiminnalla näitä negatiivisia seurauksia voidaan välttää. Hyvänä esimerkkinä toimii vanhentumislain mukainen kolmen vuoden vanhentumisaika. Aikaa voidaan pidentään aktiivisilla oikein tehdyillä toimenpiteillä, kun taas passiiviseksi jättäytyneen velvoite lakkaa. Saman tapaisesti toimivat määräajat hallintotoiminnassa ja oikeudenkäynneissä.

Vanhentumisen tarkastelua voidaan tehdä lähinnä kolmesta näkökulmasta velkojan, velallisen tai yleisen intressin pohjalta.³ Velallisen osalta Norros listaa useita asioita. Hänelle voi syntyä luottamus ettei vanhaa velkaa peritä. Velallinen unohtaa olevansa velkaa. Velanperimisestä aiheutuvat selvittelyvaivat ja näyttövaikeudet sekä tarpeen säilyttää todistusaineistoa pitkän aikaa. Toisaalta vanhentuminen on velallisen kannalta positiivinen asia, koska hänen varallisuusasemansa paranee.⁴

Velkojan kannalta vanhentumisen vaikutus on päinvastainen hänen asemansa heikkenee. Hänen kannaltaan olisi parempi mitä pidempi vanhentumisaika olisi ja mitä helpommalla tavalla katkaiseminen voitaisiin tehdä. Toisaalta on tärkeää, etteivät velat voi vanhentua ennenkuin velkojalla on realistinen mahdollisuus periä niitä. Tästä johtuen vanhentuminen ei saa tapahtua velkojaa kohtaan yllättävällä tavalla. Velan katkaisemisen kannalta kyseessä tulisi olla kevyet ja selvät ratkaisut, jotta velkoja voisi ilman erityistä asiantuntemusta tehdä ne ja ottaa niistä selvää omatoimisesti.⁵

Yleinen intressi korostuu vanhentumisen osalta. Laki painottaa eri tahoja selvittämään asiat viivytyksettä. Selkeystavoitteitteen takia asiat tulisi olla kirjattu lakiin ja niiden tulisi olla riittävän selkeitä, jotta maalikkokin voisi ottaa niistä selvän. Norros tiivistää tämän sanomalla että normien tulisi olla ”mahdollisimman yksitulkintaisia”. Tämän

3 Halila – Ylöstalo 1979, s 82; Norros 2015, s 34

4 Norros 2015, s 35 – 37

5 Norros 2015, s 37 – 39

vuoksi Norros korostaa, että on vältettävä harkinnanvaraisia kriteereitä kuten ”kohtuullinen aika” reklamaatiovelvollisuuden osalta.⁶

Velallisten yhtenäisen kohtelun ja responsiivisuuden takia Linna on kannattanut vanhentumislain korjaamista, joka on sittemmin tapahtunut vuonna 2015. Hänen mukaansa lainsäädännössä tulisi painottaa myös sosiaalisia аспекteja. Samoin hän nostaa esille konkurssipesiin, työntekijän velvoitteisiin ja ympäristöön liittyvien aspektien huomioisen.⁷

Tukea vanhentumiselle on haettu ajan vaikutuksesta velkasuhteisiin.⁸ Usein todistajien lausuntojen todenmukaisuus ja todisteiden löytäminen vaikeutuvat aikaa myöten. Voidaan myös ajatella, että passiiviseksi jättäytyneen velkojan velallinen on voinut luulla, että velka on annettu anteeksi. ”Saatavan ikuinen voimassolo pakottaisikin säilyttämään kuitit vuosikymmenten ajan.”⁹

Vanhan rooman oikeuden aikaan vanhentuminen tapahtui 30 vuoden aikana, joka tuona aikana ”vastaisi yhden miespolven keskimääräistä toiminta-aikaa”.¹⁰ Vanhassa Ruotsin vallan aikaisessa laissa vanhentumisajaksi oli säädetty 20 vuotta vuoden 1734 kauppakaareissa (31.12.1734/3). 1800-luvulla aika lyhennettiin 10 vuoteen ja se pysyi samana vanhentumisasetuksen (32/1868) aikana.

Vanhentumisen käsite eroaa muista lakkaamisista siinä, että ”vanhentuminen perustuu aina lakiin eikä sopimukseen”.¹¹ Sama piti paikkansa aikaisemman VanhA:n (32/1868) aikana.¹² On tärkeää kyetä näkemään vanhentuminen lakiinperustuvana pakollisena ehtona, joka sisältyy kaikkiin lain mukaisiin velvoitteisiin. Pakollisuuden takia tulisi, jokaisen sopimuksen kohdalla, muistaa tämä tärkeä velvoitteisiin liittyvä elementti.

Norros esittää, että vanhentuminen voidaan yleisesti jakaa lähinnä kahteen periaatteeseen eräntymisperiaatteeseen ja vaatimismahdollisuusperiaatteeseen.

6 Norros 2015, s 39 – 40 ja 78

7 Linna 2013, s 98 – 99

8 Kaisto – Lohi 2008, s 200 - 201

9 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 115

10 Halila – Ylöstalo 1967, s 86

11 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 115

12 Halila – Ylöstalo 1979, s 80

Eräänntymisperiaatetta voidaan soveltaa useisiin velvoitteisiin, joiden osalta osapuolet ovat yhdessä toimineet kuten sopimuksiin. Vaatimismahdollisuusperiaatte taas on yksinomainen vahingonkorvauksien osalta. Tästä huolimatta on erityisiä tilanteita, joissa vahingonkorvauksienkin osalta sovelletaan tilannekohtaisten aspektien johdosta muuta periaatetta. Norros huomattaa että kyseessä ovat lähinnä tulkinnalliset periaatteet, eikä niitä voida suoraan soveltaan kaikkiin tapauksiin.¹³

Eräänntämisperiaate vaatii velkojalta aktiivisia toimia ellei eräpäivästä ole sovittu, jotta kyseinen vanhentuminen alkaa kulua. Tapauksissa, joissa eräpäivästä on sovittu, velkojan aktiivisuudella ei ole merkitystä. Vaatimisperiaatteen osalta tilanteen kannalta on merkityksetöntä velkojan toiminta. Passiivisuudesta riippumatta velka alkaa vanhentua, kun vaatimismahdollisuus on aktivoitunut ja sille riittävä selonottoaika on kulunut.¹⁴

Viranomaiskäsittelyssä vanhentumisen huomioiminen tapahtuu eri tavoin riippuen tilanteesta. Tämä tulee esille VanhL 18 §:ssä. Pääsääntönä on, että vanhentuminen huomioidaan vain asianosaisen väitteestä. Sanotusta huolimatta VanhL 18 § 2 momentin mukaan ulosottoasioiden osalta viranomaisen on huomioitava vanhentuminen viranpuolesta. Tämä ero johtuu siitä, että ulosottoasioiden osalta noudatetaan virallisperiaatetta ja prosessioikeudessa noudatetaan väittämistaakkaa.¹⁵

Vanhentumislaki on yhteydessä perustuslain (11.6.1999/731) 15 §:n omaisuuden suojaan. Norros on ottanut kantaan asiaan kirjassaan, sekä KKO:n 2012:75 kommentaarissa. Molemmissa hän toteaa, ettei perusoikeudellinen ajattelu kyseisissä tilanteissa tunnu tuovan parannusta nykyiseen lakiin. Pikemminkin sen tuominen voisi aiheuttaa yllättäviä tilanteita, joka lähinnä ratkaisisi asioita sattumanvaraisella ja yllättävällä tavalla.¹⁶

Norros huomauttaa, että VanhL 7.2 § 2 virkkeen osalta on tietty ongelmallisuus perusoikeuksien osalta. Henkisen kärsimyskorvausta ei nimittäin sisällytetä henkilövahinkoihin. Näin ollen ne eivät ole määräaika poikkeuksen sisällä, vaan niitä

13 Norros 2015, s 7 – 8 ja 39

14 Norros 2015, s 7 – 8

15 Kaisto – Lohi 2013, s 248

16 Norros 2013, s 319; Norros 2015, s 48

koskee toissijainen kymmenen vuoden aika. Tästä johtuen hän huomauttaa, että kyseinen kohdan ja perusoikeuksien osalta saattaa, jossain melko harvinaisissa tapauksissa syntyä kitkaa.¹⁷

2.2. Vanhentuvat velvoitteet

Lain velan vanhentumisesta mukaan velvoitteet jaetaan tarkasti lakiin kuuluviin ja sen ulkopuolisiin. Vedenjakana tuntuu toimivan jako yksityisoikeudellisiin ja julkisoikeudellisiin, mutta pienenä poikkeuksena ovat rikosliitännäiset seuraamukset.

VanhL 1 § mukaan lakia ei sovelleta:

- 1) veroon, julkiseen maksuun tai muuhun rahasaamiseen, joka saadaan periä ulosottoimin ilman tuomiota tai päätöstä;
- 2) sakkoon, menettämisseuraamukseen tai muuhun rikosoikeudelliseen seuraamukseen taikka uhkasakkoon tai teettämis- tai keskeyttämishakaan;
- 3) eläke- tai sosiaalilainsäädännön nojalla, lakisääteisen vakuutuksen perusteella tai julkisista varoista suoritettavaan eläkkeeseen, korvaukseen, tukeen tai muuhun etuuteen; eikä
- 4) lapsen elatuksesta annetussa laissa tarkoitettuun elatusapuun taikka kunnan takautumissaatavaan, joka perustuu elatusturvalain nojalla lapselle suoritettavaan elatustukeen.

Vahingonkorvauksien osalta on VanhL 7 § 2 momentissa todettu, ettei laki koske korvausta henkilö- tai ympäristövahingosta. Tästä huolimatta vanhentuminen alkaa kuluu, kun VanhL 7 §:n 2 momentissa säädetyt vaatimukset täyttyvät ja tämän jälkeen kyseisiä vahinkoja koskevat vanhentumislain yleiset vanhentumisajat.¹⁸ Asiaa käsitellään laajemmin kappaleessa kolme.

Niissä tapauksissa, joissa etuudet jäävät VanhL:n 1 §:n poikkeuksien sisälle, eikä niistä ole säädetty erityislaissa, esitöissä todetaan näiden olevan vanhentumattomia. ”Jollei jonkin etuuden osalta ole säädetty määräaika, johtaa vanhentumislain soveltamisalan rajausta siihen, ettei oikeus kyseiseen etuuteen lainkaan vanhene.”¹⁹ Kuopion HAO 22.3.2006 käsiteltiin juuri kyseistä tapausta. Tilanteessa lapsen vanhempi oli hakenut

¹⁷ Norros 2015, s 56

¹⁸ Ståhlberg – Karhu 2013, s 499

¹⁹ HE 187/2002, s 38

kymmenen vuotta vanhoja elatustuki saatavia kunnalta, sekä oli velkonut niitä tänä aikana kunnalta. Tapauksessa hallinto-oikeus päätyi oudohkosti soveltamaan kumottua vanhentumisasetusta ja toteamaan niiden vanhentuvan kymmenessä vuodessa. Mielestäni ratkaisu on lainvastainen. Se ei ole enää voimassa oleva asetus ja lisäksi vanhentumislain esitöissä on esitetty selväsanaisesti, miten kyseisessä tilanteessa tulee toimia. Ratkaisun lopputuloksen kannalta kyseisellä tulkinnalla onneksi ei ollut merkitystä, koska elatustuki saatavien ei nähty vanhentuneen.

Kysymys mihin ei vastattu Kuopion HAO:n tapauksessa on miten tulisi käsitellä elatustukea, joka olisi vanhentunut vanhentumisasetuksen johdosta sen voimassa oloaikana eli viimeistään 31.12.2003, mutta jota vaadittaisiin vasta 1.1.2004 tai tätä myöhempänä ajankohtana. Mielestäni niiden tulisi katsoa vanhentuneen, vaikka lakimuutoksen johdosta velvoitteet säädettiin vanhentumattomiksi. Vanhentuminen on nimittäin tapahtunut vanhentumisasetuksen aikana, jonka johdosta myöhempi lainsäädös ei voi niitä saada niitä uudelleen velvoittaviksi. Tämä näkemys löytyy VanhL:n 21.3 §:n voimaantulosäädöksestä, jonka mukaan velka joka on vanhentunut jo vanhentumisasetuksen aikana ei uusiudu. Esitöissä kyseisen asetuksen osalta on kirjoitettu ”Jo aikaisemman lain aikana vanhentuneet velat eivät lainuudituksen johdosta voi syntyä uudestaan”.²⁰ Näin ollen velvoitteet joiden vanhentuminen olisi tapahtunut 1.1.2004 tai myöhemmin muuttuivat lain kumoamisen ja uuden säätämisen johdosta vanhentumattomiksi.

Liikennevakuutukset toimivat hyvänä esimerkkinä siitä miten VanhL 1 §:n poikkeuksia tulee nähdä. Ne ovat mainittu VanhL 1.1 §:n 3 kohdassa. Esitöissä todetaan, että ”Vapaaehtoiseen vakuutukseen perustuvat korvaukset ovat sitä vastoin yksitöisoikeudelliseen sopimukseen perustuvia velkoja.”²¹ Saarnilehto sanoo, että vastuuvakuutuksien osalta sovelletaan VanhL:ia, mutta ei liikennevakuutuslain alaisiin korvauksiin.²² Ilmeisesti jako voi muodostua hankalaksi silloin, jos samasta vakuutuksesta saatetaan korvata lain vaatimia pakottavia vakuutusmaksuja, sekä sellaisia vahingonkorvauksia, jotka menevät lain vaatimaa vakuutusturvaa pidemmälle. Kuva on näin ollen selvä, vanhentumislakia ei sovelleta laissa vaadituissa vakuutuskorvauksissa, vaikka kyseinen vakuutus antaisi laajempaa turvaa. Sitä

20 HE 187/2002, s 62

21 HE 187/2002, s 39

22 Saarnilehto 2004 II, s 216

sovelletaan niihin, jotka tarjoavat lain mukaisten korvausten ylittävää turvaa.

Vanhentuminen koskee kaikkiin muihin kuin VanhL 1 §:ssä mainittuihin velvoitteisiin. Tällä tarkoitetaan niin positiivisia kuin negatiivisia velvoitteita. Velvoitteet voivat perustua niin sopimukseen, vahingonkorvaukseen, perusteettoman edun palautukseen tai muuhun seikkaan. Useissa tilanteissa on kyettävä erottamaan vanhentumaton velvoite siihen liittyvästä vanhentuvasta velvoitteesta. Tästä usein käytetyt esimerkit ovat elatusvelvollisuus ja siihen kuuluvat yksittäiset erät, sekä osake ja siihen liittyvä oikeus saada osinkoa. Elatusvelvollisuus ei vanhennu, kuten ei osakkeen omistusoikeuskaan. Tästä huolimatta yksittäinen elatusvelka, joka syntyy elatusvelvollisuudesta vanhentuu vanhenemislain mukaisesti, samoin käy oikeudelle saada osinkoa osake omistuksen perusteella.²³

Edellisestä johtuen on tärkeä osata erottaa velvoitteet toisistaan. Muutoin velkojalle saattaa tulla yllätyksenä tieto siitä, että tietty velvoite on vanhentunut, mikäli hän on luottanut siihen tietoon ettei itse velvoite vanhene.

On huomautettava, että kyseessä on yleislaki. Useista sitoumuksista säädellään edelleen omissa laeissaan, jolloin vanhentuminen tapahtuu tällöin näitä sitoumuksia säätelevistä laeista. Näitä löytyy useilta eri oikeudenaloilta. Näissä tapauksissa erityislaki syrjäyttää vanhentumislain yleislakina, ja tapaukseen soveltuva vanhentumisaika pitää katsoa erityislaista.²⁴

On tärkeää huomata, että samaan velkasuhteeseen kuuluvat velvoitteet eivät voi vanhentua eriaikaisesti. Tämä johtuu siitä, että muistuttaessaan toista velvoitteestaan tulee velkoja aina samalla tunnustaneeksi velkasuhteen olemassaolon. Tilanne on päinvastainen, mikäli velvollisuudet ovat jakautuneet eri velkasuhteiksi eli käytännössä katsoen velkasuhteet muodostavat oman erillisen velkasuhteen. Tällöin voi syntyä tilanne, jossa toinen velkasuhde voi vanhentua vaikka toiselle kuuluvat velvoitteet jäävät pysyviksi.

Saarnilehdon mukaan voi muodostua tilanteita joissa esim. sopimusvelvoite on

²³ Aurejärvi – Hemmo 2007, s 116 – 118; myös Norros 2012, s 340; HE 187/2002, s 36

²⁴ Aurejärvi – Hemmo 2007, s 121 – 123

voimassa, vaikka vahingonkorvausvelvoitteet ovat vanhentuneet tai vahingonkorvausvelvoite on voimassa, vaikka sopimusvelvoite on vanhentunut.²⁵ Aurejärvi ja Hemmo ovat huomauttaneet, että toisinaan on tulkinnanvaraista kuuluuko velvoite vanhentumislain vai erityislain säätelyn piiriin.²⁶

Vanhentumisessa on kyettävä erottamaan velvoitteet esineoikeuksista, jotka yleisesti ottaen ovat vanhentumattomia. Samoin ulkopuolelle jäävät immateriaalioikeudet, koska vanhentumislaki koskee ainoastaan saamisioikeuksia. Se siis koskee immateriaalioikeuksista syntyneitä saamisia, mutta ei itse immateriaalioikeutta.²⁷

Ainoastaan velvoiteoikeudelliset vaateet kuuluvat vanhentumislain soveltamisalaan. Tässä tulee huomioida, että velvoiteoikeudelliset saamiset voidaan jakaa *positiivisiin* ja *negatiivisiin* velvoitteisiin. Positiivisia ovat raha- ja tavaravelat, työt ja muuta toimintaa tarkoittavat velvoitteet. Negatiivisia velvoitteita sen sijaan ovat tekemättä jättämistä tai sallimista koskevat.²⁸

Löytyy myös muutamia poikkeuksia velvoitteiden vanhentumisen pääsääntöön. Pankkitalletuksien osalta on säädetty erikseen VanhL 9 §, jonka mukaan pankkitalletukset tai niiden korot eivät vanhennu. Toisen poikkeuksen muodostaa omistusoikeuteen perustuva palautusvaatimus. Näissä tapauksissa asia kuuluu vanhentumislain piiriin aina niissä tilanteissa, joissa esine on vahingoittunut, varastettu tai muutoin menetetty ja omistajalla on ainoana vaihtoehtonaan vahingonkorvauksen vaatiminen. Vahingonkorvaus on vanhentumislain alainen velvoite.²⁹

2.3. Vanhentumisajan alkaminen

Vanhentumisen alkamisen määrittäminen on erittäin tärkeä kysymys. Se määrittää lain kannalta hetken, josta vanhentuminen alkaa kulua. Hetki vaihtelee voimakkaasti riippuen eri tilanteista, näitä voivat olla sopimuksen, vahingon aiheuttamisen, perusteettoman edun tai minkä tahansa muun perusteen takia syntyneen velvoitteen

25 Saarnilehto 2010, s 8

26 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 123

27 Kaisto – Lohi 2008, s 211

28 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 116 – 117

29 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 117 – 118;esineoikeuksien osalta myös Kaisto – Lohi 2008, s 211 – 216 sekä Kaitso – Lohi 2013, s 248 – 253

syntyhetki tai useissa tapauksissa velvoitteen erääntyminen.

Systemaattisesti vanhentuminen voidaan jakaa nykyään kolmi portaiseksi säätelyksi. Ykkösportaan muodostaa yleinen kolmen vuoden aika. Kakkosportaan toissijainen kymmenen vuoden aika. Kolmannenportaan muodostaa katkaisukelvoton VanhL 13 a §:n mukainen 20 tai 25 vuoden määräaika.³⁰

Vanhentumisen alkaminen voi kytkeytyä, joko yleisiin VanhL 4 – 6, 7.1 ja 8.2 §:ien säännöksiin, joiden perusteella vanhentumisaika on kolme vuotta. Niiden tapauksien osalta, joissa yleiset säädökset eivät ole aktivoineet vanhentumisaikaa, on säädetty toissijainen vanhentumisaika. Toissijaisesta vanhentumisajasta säädetään VanhL 7.2 ja 8.1 §:ssä, joka on kymmenen vuotta. Yleissääntönä on ettei molempia aikoja voida soveltaa samanaikaisesti, vaan kyseiseen velvoitteeseen sovelletaan vaihtoehtoisesti, joko yleistä kolmen vuoden aikaa, jonkin pykälän perusteella tai vaihtoehtoisesti toissijaista aikaa.

Toisaalta vaikka kyseessä on sinänsä joko tai jaottelu, joissain tilanteissa voitaisiin soveltaa molempia samanaikaisesti.³¹ Jos kumpaakin voitaisiin soveltaa sovelletaan velalliselle suotuisampaa, eli sitä joka näistä kahdesta aiheuttaisi velvoitteen vanhentumisen aikaisemmin. Näin ollen, mikäli yleinen aika VanhL:n 4 tai 5 §:n perusteella on alkanut kulua esim. heti sopimuksen tekohetkellä, vanhentuu kyseinen velvoite kolmen vuoden kuluessa. Yleisesti ottaen sen jälkeen kun yleinen vanhentumisaika alkaa kulua ei voida palata soveltamaan toissijaista vanhentumisaikaa.

Toissijaisen vanhentumisajan osalta Norros käyttää VanhL:n 8 §:stä nimitystä ”kaatopykälä”, johon joutuvat kaikki velvoitteet joihin ei muita VanhL:n pykälä ole voitu soveltaa kuten esim. negatiivisiin velvoitteisiin.³² Pykälä jakautuu kahteen osaan. VanhL 8.1 §:n osalta säädetään näiden velvoitteiden toissijaisesta vanhentumisajasta. VanhL 8.2 §:n osalta säädetään velvoitteiden yleisestä vanhentumisajasta.

Yleinen vanhentumisaika on VanhL:n 4 §:n mukaan kolme vuotta. Se voidaan katkaista, jonka jälkeen alkaa kulua yhtä pitkä uusi vanhentumisaika. Huolimatta edellä sanotusta

30 Norros 2015, s 9

31 Norros 2015, s 9

32 Norros 2015, s 10

useissa erityislaeissa säädetään velvoitteiden vanhentumisesta VanhL 4 §:stä poiketen. Tämän vuoksi ajat saattavat olla tapauksesta riippuen kolmea vuotta lyhempiä tai pidempiä. Auerjärvi ja Hemmo ovat sitä mieltä, että tulevaisuudessa on luultavaa, ettei erityislaeissa poiketa ainakaan säätämällä vanhentumisen tapahtuvan yli kolmen vuoden aikana.³³

Erityislait poikkeavat myös VanhL mukaisesta systematiikasta vanhentumisen alkuajan kohdan perusteella. Joissain laeissa on säädetty vanhentumisen alkavat muun muassa vasta velvoitteen syntyvuoden loputtua. VanhL vanhentuminen alkaa yleisesti eräpäivästä tai VanhL:n 6 ja 7 §:n mukaisesti.³⁴

Lopullinen vanhentuminen alkaa yleisesti kulua eräpäivän perusteella VanhL:n 5 §:n mukaisesti. Näin tapahtuu silloin, kun eräpäivästä on ennalta sovittu velallista sitovasti. Poikkeuksellisesti VanhL 5 § 2 momentin mukaan vanhentuminen alkaa kulua aikaisemmasta eräännyttämistoimesta, mikäli velkoja on vaatinut suoritusta ennen määrättyä eräpäivää sopimusrikkomuksen tai muun syyn johdosta. Tällöin vanhentuminen alkaa kulua eräännyttämistoimenpiteestä määräytyvästä päivästä lähtien.³⁵

Tulkintaratkaisua VanhL:n 5 §:n 1 momentin soveltamisessa voidaan käyttää korkolain tulkintaratkaisuja. Tämä johtuu siitä, että kyseiset pykälät ovat molemmat säädetty samalla tavalla, vaikka korkolaki on säädetty merkittävästi aikaisemmin. VanhL:n 5 §:n 1 momentin mukaisella tavalla lainan sovitut korko- ja lyhentämispäivät muodostavat pykälässä mainitunlaisen eräpäivän. Ne voivat myös perustua sopimuskumppanien yhteiseen käytäntöön tai lakiin. Maksujen, joille on sovittu tietty maksuhetki, viimeinen maksupäivä muodostaa eräpäivän.³⁶

Mikäli eräpäivästä ei ole sovittu, alkaa vanhentumisaika VanhL:n 6 §:n perusteella hetkestä, jolloin myyjä on täyttänyt oman osuutensa tai vastaavasti muu velkojana oleva osapuoli on täyttänyt oman osuutensa. Tällöin kyseessä voi olla kauppahinnan tai muun vastikkeen suorittaminen. Norros huomauttaa, että ratkaisevaksi muodostuu vain

33 Auerjärvi – Hemmo 2007, s 126

34 Auerjärvi – Hemmo 2007, s 127

35 Kaisto – Lohi 2008, s 202 - 203

36 Saarnilehto 2012 I, s 292

sellainen suoritus, jota velallinen pitää *lopullisessa muodossa olevana*.³⁷ Tämä yleisesti ymmärretään suoritukseksi, joka tehdään luovutushetkellä. Säännöstä ei kuitenkaan sovelleta luotonantona tapahtuviin sopimussuhteisiin vaan tällöin on toimittava VanhL:n 8 §:n mukaisesti. Yleisesti vanhentuminen on kytketty näissä tilanteissa siihen hetkeen, jolloin velkojalla on ollut mahdollista vaatia velalliselta suoritusta. Tilanteessa toimitaan vaatimismahdollisuusperiaatteen pohjalta.³⁸

Luotonantoa säädellään VanhL 8 §:ssä, jonka mukaan velvoitteeseen sovelletaan tilanteesta riippuen 2 momentin mukaista kolmen vuoden vanhentumisaikaa. Ja toissijaisesti mikäli 2 momentti ei sovellu tapaukseen, 1 momentin mukaista toissijaista kymmenen vuoden vanhentumisaikaa. VanhL 8 §:n 2 momentin mukaan kun velka on velkojan vaatimuksen tai muun syyn johdosta erääntynyt maksettavaksi noudatetaan kolmen vuoden vanhentumisaikaa. VanhL 8 §:n 1 momentin mukaan ellei eräpäivästä ole sovittu, eikä vanhentuminen tapahdu lain 5–7 §:ien johdosta, eikä sitä ole aikaisemmin katkaistu velka vanhentuu kymmenen vuoden kuluttua oikeusperusteen syntymisestä. Vahingonkorvauksien osalta toissijainen kymmenen vuoden aika alkaa kulua VanhL 7 § 2 momentin perusteella sopimusrikkomuksesta tai vahinkotapahtumasta.

Katkaisua voidaan joutua tulkitsemaan eri tavalla poikkeuksellisesti esim. vakuutus tilanteissa. Riippuen erityisesti vakuutusyhtiön ja vahingonkäräjän välisestä kommunikaatiosta johtuen on vahingonkäräjä voinut perustellusti käsittää korvauskäsittely tilanteen, niin ettei hänen tarvitse tehdä lisätoimia, kuten velan vanhentumisen katkaisua. Tapauksessa on hyvän vakuutustavan vastaista jäädä passiivisena odottamaan, kunnes velka on vanhentunut. VKL 419/09 ratkaisussa vakuutusyhtiö on pidättynyt ottamasta asiaan kantaan ennen vahinkotapahtumaa koskevan oikeudenkäynnin päättymistä ja lupasi palata asiaan. Lisäksi vakuutusyhtiö oli luvannut sekä vakuutusottajalle että vahingonkäräjälle selvittää vahingosta esitetyt ja vastaisuudessa esitettävät korvausvaatimukset.

VKL 419/09 ratkaisua voisi myös perustella erääntymisellä. Vakuutusyhtiön lupautuessa palaamaan asiaan tiettyä tulevana hetkenä voitaisiin mielestäni nähdä, että tällöin on

37 Norros 2015, s 157

38 Kaisto – Lohi 2008, s 203 – 204; Saarnilehto 2012 I, s 292 – 293

sovittu vahingonkorvausvelan eräpäivän kaltaisesta päivästä. Voisi jopa kysyä onko tässä tilanteessa syntynyt ehdollinen velka tai uusi sopimus. Tällöin vanhentumisen pitäisi alkaa kulua uudelleen juuri tästä hetkestä. On pohdinnan arvoista miten yleiseksi vastaavanlaista päättelyä voitaisiin soveltaa. Luultavasti ainoastaan isojen ja asiantuntevien toimijoiden kohdalla voitaisiin toimia näin. Vaatimuksena on luultavasti myös hyvänvakuutustavan tai muun liiketoimintatavan noudattaminen.

Lupauksien osalta Norros on esittänyt erinäköisen kannan koskien vahingonkorvausvelkoja. Hänen mukaansa sopimusvastuutilanteissa toisen osapuolen tekemä oikaisutoimi tai sitä koskeva lupaus ei aiheuta vanhentumisen katkeamista, mikäli velallinen ei muutoin tule tunnustaneeksi vahingonkorvausvelan olemassaoloa.³⁹ Tässä on muistettava ettei kyseessä ole lupauksesta toisin kuin vakuutusyhtiötoiminnassa. Tilannetta voitaisiin arvioida toisin, mikäli velallinen muulla tavoin tilanteessa viittaisi tunnustavansa korvausvelan.

Tässä kohdin ero tuntuu syntyvän. Erottavana tekijänä on kyseessä olevan tapauksen taustat. Tuotteen tai palvelun osalta myyjän lupautuessa oikaisevaan suoritukseen lupausta kohdellaan eri tavalla, kuin tilanteessa jossa toinen osapuoli tekee lupauksen asian jatkon hoitamisesta. Lupautilanteet ovat nyky tulkinnan valossa sen verran epäselviä nykyisellään, että asiakkaan kannattaisi varmistaa asemansa katkaisemalla vanhentuminen reklamaatio- tai oikausutilanteissa.

VanhL:n 8 §:n 1 momentti on toissijainen vanhentumisaika. Sitä yleisesti kaikkiin niihin tapauksiin, joihin yleinen VanhL:n 4 §:n mukainen kolmen vuoden vanhentumisaika ei sovellu. Näin ollen velkaan sovelletaan joko yleistä kolmen vuoden aikaa tai toissijaisesti tai voisi sanoa viimesijaisesti kymmentä vuotta, mikäli yleistä aikaa ei voida soveltaa. Velka ei koskaan voi olla molempien vanhentumisaikojen alainen, jokaiseen velkaan voidaan soveltaan tietyllä hetkellä ainoastaan yhtä vanhentumisaikaa, eikä yleisen vanhentumisajan soveltumisesta voida koskaan palata toissijaisen ajan soveltamiseen. Toissijaisena VanhL:n 8 § muodostaa ratkaisevan ja lopullisen vanhentumisajan. Sitä sovelletaan niin toistaiseksi myönnettyihin velkoihin kuin ehdollisesti syntyviin velkoihin.⁴⁰

39 Norros 2015, s 364

40 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 128

Kymmenen vuoden toissijainen aika ei kuitenkaan VanhL:n 7 §:n 2 ja 3 momenttien mukaan koske henkilö- tai ympäristövahinkoja, eikä rikoksesta johtuvaa velkaa, niin kauan kuin rikosasiassa voidaan nostaa syyte tai kun rikosasian käsittely on vireillä tuomioistuimissa. Henkilö- ja ympäristövahinkojen vanhentumisaika alkaa kulua siitä hetkestä, kun vahingonkärsijä on tullut tietoiseksi vahingosta ja vahingon aiheuttaneesta tahosta, jolloin alkaa yleinen kolmen vuoden vanhentumisaika kulua kyseisen vahingon osalta.⁴¹

Vahingonkorvausasioiden osalta VanhL:n 7 § säättää vanhentumisajankohdasta, mikäli kyseessä on vahingonkorvaus tai muu hyvitys. Näitä ovat VanhL:n 7 §:n 1 momentin mukaan:

- 1) sopimusrikkomukseen perustuvassa hyvityksessä siitä, kun ostaja on havainnut virheen tai puutteen kaupan kohteessa tai kun muu velkojana oleva sopijapuoli on havainnut virheellisuuden sopimuksen täyttämässä taikka hänen olisi pitänyt se havaita;
- 2) asiamiehen, edustajan tai muun toimeksisaajan tekemään virheeseen tai laiminlyöntiin perustuvassa vahingonkorvauksessa siitä, kun toimeksisaaja on tehnyt tilityksen tai, jollei vahingonkorvauksen peruste käy ilmi tilityksen tiedoista, siitä kun päämies on havainnut virheen tai laiminlyönnin taikka hänen olisi pitänyt se havaita;
- 3) muuhun kuin sopimussuhteeseen perustuvassa vahingonkorvauksessa siitä, kun vahingonkärsijä on saanut tietää tai hänen olisi pitänyt tietää vahingosta ja siitä vastuussa olevasta; ja
- 4) perusteettoman edun palautuksessa siitä, kun vaatimuksen esittäjä on saanut tietää tai hänen olisi pitänyt tietää erehdyksessä tehdystä maksusta, sopimuksen pätemättömyydestä tai muusta edun palautuksen perustana olevasta tapahtumasta ja perusteettoman edun saajasta.

Vahingonkorvauksien osalta VanhL 7 §:n mukaan vanhentuminen tapahtuu joko kolmen vuoden kuluttua, kun vahingonkärsijä on saanut riittävät tiedot vahingosta. Tällöin tarkoitetaan molempia tapahtumia eli tilannetta, jossa kärsijän olisi tullut huomata tai hän huomasi virheen tai vahingon ja että vahingonkärsijä on saanut tiedon siitä kenen

41 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 129;katso myös Stålhberg – Karhu 2013, s 499 - 500

vastuulle vahingonkorvaus kuuluu. Tämän jälkeen alkaa kulua kolmen vuoden yleinen vanhentumisaika, toissijaisesti sovelletaan VanhL 7 §:n 2 momentin mukaista kymmenen vuoden aikaa, ellei vahingonkärsijä ole tänä aikana saanut tietää tai tullut tietoiseksi asiasta. On huomattava, ettei kolmen vuoden aika voi pidentään vanhentumisen toissijaista aikaa esim. jos vahingonkärsijä huomaa vahingon tapahtumisen, kun vahingosta on kulunut yhdeksän vuotta. Tällöin vahingonkorvausvelvoite vanhentuu kymmenessä vuodessa, eikä kahdessatoista vuodessa.

Viivästyksen osalta Norros kannattaa tulkintaa, jonka mukaan viivästyksen sovellettava toissijainen vanhentumisaika alkaa kulua viimeisestä sallitusta suoritushetkestä. Viivästyksistä tapaukset tulee myös rinnastaa niihin tapauksiin, joissa suoritusta ei tehdä laisinkaan. Molempia on nimittäin käsiteltävä samalla tavalla. Näin ollen ratkaisevaksi hetkeksi muodostuu hetki, johon mennessä suoritus olisi viimeistään tullut tehdä tai jolloin viimeinen sallittu suoritus olisi voitu tehdä.⁴²

Vanhentuminen alkaa juosta siitä hetkestä lähtien, kun viimeinen vahinkoa aiheuttanut tapahtuma on tehty. Näin tapahtuu niissä tapauksissa, joissa vahinkoa on aiheutettu usealla eri kerralla esim. tilanteessa, jossa toista henkilöä kohtaan ollaan aiheutettu tiettyä samaa vahinkoa useassa eri tapahtumassa, jotka yhdessä muodostavat saman vahingon. Tästä on erotettava siis tapaukset, joissa eri tilanteissa tehdyt vahingot voidaan yksilöidä omiksi erillisiksi vahingoiksi esim. ensi kerralla aiheutetaan henkilövahinko ja toisella kertaa aiheutetaan varallisuusvahinko.⁴³

Tässä kohdin Norroksen esitys eroaa muista. Hän eritellee voimakkaasti toissijaisen vanhentumisen ja yleisen kolmen vuoden vanhentumisajan käsitteet kirjassaan. Tämä johtuu systemaattisesta VanhL:n käsittelystä. Toissijaisen ajan kulumisen kannalta on nimittäin vanhentumislain 7.1 §:n mukaan merkityksetöntä milloin vahinkoa kärsinyt taho saa tietää asiasta. Merkittävää on ainoastaan osoittaa hetki, josta vahingon vanhentumisen nähdään alkavan kulua. Yleisen vanhentumisajan VanhL 7.2 § osalta tilanne on päinvastainen, se alkaa juosta vasta, kun lain vaatimat kriteerit täytetään.⁴⁴

42 Norros 2015, s 161 – 164

43 Stålhberg – Karhu 2013, s 500

44 Norros 2015, s 131 – 133

Useiden vahingonaiheuttajien osalta joudutaan pohtimaan vahingonaiheuttamissyiden yhtenäisyyttä. Sellaisissa tapauksissa, joissa vahingot ovat niin kiinteästi toisiinsa kytkettyjä, ettei niistä yhtäkään voida yksittäisenä erottaa syyksi, vaan ne muodostavat vain yhdessä vahingonaiheuttamisen syyn, vanhentuminen alkaa kulua vasta viimeisen teon loputtua.⁴⁵ Jos teot voidaan eritellä omikseen ja niistä aiheutuneet vahingot erillisiksi, vanhentuminen alkaa kulua yleissääntöjen mukaisesti jokaisen teon osalta itsenäisesti.

Sopimusrikkomuksen osalta sovelletaan samoja sääntöjä kuin edellä on selitetty vahingonkorvauksen osalta. Ne ovat pitkälti yhteneviä. Eli vanhentuminen alkaa tapahtua vahingon aiheuttaneen tapahtuman päätyttyä tai vahingon aiheuttaneiden tapahtumien päätyttyä, mikäli kyseessä ovat useat samaa vahinkoa aiheuttaneet tapahtumat, esim. sopimusrikkomuksen osalta, joka tapahtuu usealla kerralla. Ainoa poikkeus on, ettei tällöin vanhentumisen kulumiseen vaadita vahingonkärsijän tietoisuutta vahingonkorvausvelvollisesta tahosta, vaan vanhentuminen alkaa kulua, kun vahingonkärsijä on tullut tai on pitänyt tulla tietoiseksi tapahtumasta.⁴⁶

Sopimusrikkomuksien osalta tulee huomioida VanhL 7 §:n 1 momentin 1 kohdan säätelyn lisäksi velkojan kannalta tärkeä *reklamaatio*velvollisuus. Tällöin sovelletaan erityislakia, eikä reklamaatio tulisi itsessään sotkea vanhentumiskäsitteen, koska se on täysin eria asia.⁴⁷ Sanotusta huolimatta reklamaatioaika ja vanhentumisaika alkavat juosta samasta hetkestä. Kuitenkaan vanhentumisella ei ole merkitystä, mikäli velkoja menettää saamisoikeutensa laiminlyömällä reklamaatiovelvollisuutensa. Tällöin nimittäin kyseinen velvoite lakkaa.⁴⁸

Ongelmallinen tilanne tulee esille, kun vahingonkorvausvelka syntyy tilanteessa, jossa taloudellista vahinkoa ei ole vielä aiheutunut, vaikka tiedetään varmuudella vahingon tapahtuneen esim. sopimusrikkomuksen perusteella. Tällaisessa tapauksessa joudutaan korvauskanne hylkäämään ennenaikaisena. Tämä aiheuttaa törmäyksen vanhentumislain systematiikkaan. Norroksen mielestä tilanne voitaisiin ratkaista tarkastelemalla vaatimismahdollisuuden periaatetta. Vanhentuminen ei voi alkaa kulua ennenkuin

45 Routamo – Stålhberg – Karhu 2006, s 461

46 Stålhberg – Karhu 2013, s 47

47 Saarnilehto 2010 II, s 2

48 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 130

velkojalla on realistinen mahdollisuus vaatia vahingonkorvausta. Näin ollen vanhentuminen voi alkaa aikaisintaan siitä pisteestä, jossa oikeus ei hylkää korvauskannetta enneaikaisena.⁴⁹

Norros ei tunnu olevan tyytyväinen vaatimismahdollisuusperiaatteen tapaan ratkaista ongelmaa. Hän nostaa esille VanhL 7.1 §:n sanamuodon, joka tukeutuu tapahtuman havaittavaksi tulemiseen, sekä ongelmallisuuteen mikä perusoikeuksien valossa syntyy, mikäli vaatimismahdollisuusperiaatteen mukaista tulkintaa sovellattaisiin tilanteeseen. Lopulta hän päätyy suosimaan tulkintaa, että yleinen vanhentumisaika alkaa juosta siitä huolimatta, ettei velkoja voi tehdä vaatimusta oikeudessa enneaikaisuuden johdosta. Tätä tukee VanhL 10 §:n mukainen mahdollisuus katkaista velan vanhentuminen vapaamuotoisia keinoja käyttäen.⁵⁰

Asetelma voi muodostua velkojalle hankalaksi, mikäli aletaan pohtia toissijaisen vanhentumisen vaikutusta tilanteeseen. Erityistapauksessa, jossa taloudellinen vahinko aiheutuu vasta pitkän ajan kuluttua, toissijainen vanhentumisaika voi tulla ratkaisevaksi tekijäksi. Toissijainen vanhentumisaika VanhL 7.2 §:n perusteella alkaa kulua riippumatta vaatimismahdollisuusperiaatteesta. Tällöin velkojan on katkaistava vahingonkorvausvelka riippumatta yleisestä vanhentumisajasta. Näin hän voi välttää korvaussaatavan vanhentumisen. Velan katkaiseminen on toisaalta tehtävissä erittäin yksinkertaisilla keinoilla.

Asiamiehen, edustajan tai muun toimeksisaajan tekemään virheeseen tai laiminlyöntiin liittyvä vahingonkorvausvelvollisuus alkaa vanhentua kyseisen tahon tilityksentekohetken perusteella. Mikäli poikkeuksellisesti korvausperuste ei selviä tilityksestä, alkaa vanhentuminen kulua samoin kuin muiden sopimusrikkomuksien osalta, eli siitä hetkestä jolloin päämies on tullut tietoiseksi tai on pitänyt tulla tietoiseksi rikkeestä tai toissijaisesti kymmenen vuoden kuluttua tilityksestä. Aurejärven ja Hemmon mukaan päämiehellä voi tilitystietojen perusteella olla lisäselvitysvelvollisuus, eli heidän tulee selvittää päämieheltä lisäselvityspyyntöjen perusteella, onko heille syntynyt oikeus vahingonkorvausvaatimukseen.⁵¹

49 Norros 2015 s 283 – 286 ja 301 – 305

50 Norros 2015, s 299 – 305 ja 373

51 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 131

Vahingonkorvauksiin liittyvä vanhentumisen osalta Stålhbergin ja Karhun mielestä alkamiseen vaadittavaa tietoisuuden tasoa ei voida määrittää yleispätevästi. Heidän mukaansa epäselvissä tilanteissa tulee tilannetta arvioida vahingonkäräjien eduksi. He painottavat vanhentumisen alkavan, kun vahingonkäräjä saa riittävät tiedot tosiasioista. Eikä vahingonkäräjä voi esim. vedota ettei ole tietoinen siitä, mikä taho on lain mukaan vahingosta vastuussa.⁵²

Samoin kuin Stålhberg ja Karhu näkevät Aurejärvi ja Hemmo, että kun vahingonkäräjällä on riittävät tiedot asian selvittämiseksi alkaa vanhentumisaika kulua, vaikka hän ei olisi tietoinen vahingonkorvausvastuussa olevasta tahosta. Näin ollen vahingonkäräjällä kannattaa toimia tilanteessa nopeasti saatuaan asiasta tietoja, sekä muistaa että hänellä on jonkin asteinen selonottovelvollisuus varsinkin vahingonaiheuttaneen tahon selvittämisestä. Stålhberg ja Karhu korostava kuitenkin, ettei vahingonaiheuttaja ole aina sama taho kuin vahingosta vastuussa oleva, sekä tilannetta on arvioita objektiivisesti ja tapauksen yksilölliset piirteet on huomioitava.⁵³

Edellä mainitut kannanotot ovat täysin vastoin esitöissä mainittua ”Jos vahingon ilmeneminen viivästyy tai vastuussa olevasta tahosta ei ole selvyyttä, myöskään määräaika ei ala kulua.” Siitä huolimatta kannattaisin itse kyseistä tulkintaa, koska selonottovelvollisuudesta puhutaan useassa eri kohdassa esitöitä samoin kuin mainitaan, ettei velallisen passiiviseksi heittäytymistä tule tukea.⁵⁴

Aurejärvi ja Hemmo näkevät että sopimuksen ulkoisissa vastuu tilanteissa saattaa vahingonkäräjälle syntyä selonottovelvollisuus. Omistajien tulisi järjestää asiansa niin, että omaisuuden huolenpito ja valvonta hoituu riittävästi, vaikka he eivät jatkuvasti käyttäisikään kyseistä omaisuutta. Näin ollen heidän pitäisi tulla tietoisiksi myös tapahtumista, jotka kohdistuvat omaisuuteen, joita he eivät jatkuvasti käytä. Samoin henkilövahinkojen osalta on katsottu, että henkilön tulee hakeutua asianmukaiseen hoitoon, mikäli tilanne sitä vaatii. Näin ollen on nähty, että vanhentuminen alkaa kulua siitä hetkestä, jolloin asianmukaisesti toimiva olisi saanut tiedon asiasta, vaikka todellinen tietoisuus syntyisi myöhemmin.⁵⁵

52 Stålhberg – Karhu 2013, s 498

53 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 131; Stålhberg – Karhu 2013, s 497 – 499

54 HE 187/2002, s 49; Passiivisuuden osalta katso HE 187/2002, s 37, 51 ja 56

55 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 131

Poikkeuksellisesti myös verotukseen liittyvät maksut voivat muuttua vahingonkorvauksaataviksi eli valtion vahingonkorvausvastuiksi, joihin sovelletaan VanhL:n mukaista vanhentumisaikaa. Näin kävi Helsingin HO 28.11.2014 Tuomio Nro 2308 Dnro S 13/2860:ssa, jossa Suomen valtion unionin oikeuden vastaiseksi todetussa autoverotapauksessa sovellettiin VanhL 7.1 §:n 3 kohdan mukaista vanhentumisaikaa, joka siis koskee sopimuksen ulkoisen vastuun tilanteita. Velan alkaminen sidottiin tapauksessa hetkeen, jolloin EUT:n totesi kyseisen veron unioninoikeuden vastaiseksi, eikä siitä hetkestä, kun verotuspäätös oli tehty.

VanhL 7 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisen perusteettoman edun palautuksen osalta sovelletaan samoja linjoja kuin vahingonkorvauksen osalta. Vanhentuminen alkaa kulua siitä hetkestä, kun henkilö jolla olisi oikeus esittää perusteettoman edun palautusvaatimus sai tietää tai tuli tietää kyseisestä tapahtumasta. Toissijaisesti sovelletaan tapahtumaan kymmenen vuoden vanhentumisaikaa.

Rikoksiin liittyvien velkojen osalta VanhL 7 §:n 3 momentin mukaan vanhentuminen tapahtuu vasta, kun asiaan liittyvä syyteoikeus vanhentuu tai rikosasian käsittely päättyy. On huomattava ettei tämä kohta voi lyhentää vanhentumista alle yleisen kolmen vuoden ajan, vaan tällöin kyseessä on toissijainen vanhentumisaika. Toisaalta tämä kohta on sinänsä erityinen, että se kuitenkin pidentään vanhentumisaikaa, mikäli velka liittyy rikokseen ja sen syyteoikeus lakkaa myöhemmin kuin kolmen vuoden kuluttua. Asian liityntä rikokseen ei tarvitse olla todella selkeä, kuten käy ilmi KKO 2005:19 tuomiosta, jossa todettiin ettei korvausvaatimuksien tarvitse olla yhteneväisiä syytteessä esitetystä teonkuvauksesta ilmenevien seikkojen kanssa.⁵⁶

Rikosasioihin liittyy myös tiettyä ongelmallisuutta, koska niiden osalta voidaan vaatia myös asiankäsittelyn osalta syyteoikeuden pidentämistä. Havansi näkee, että rikosasiaan liittyvä vanhentumisen pidentäminen, ei aloita uutta vanhentumisaikaa, vaan vanhentuminen tapahtuu heti jutun vireilläolon päättymispäivänä. Hänen näkemystään tukevat lain esityöt, jossa lukee selvästi ”rikosasian käsittelyn yhteydessä” samoin kohdassa todetaan oikeudenkäynnin tehokkuuden kannalta olevan tärkeää että asiat käsitellään samassa yhteydessä, näin olleen sanamuodon perusteella ei ole mitään

56 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 133; Stålhberg – Karhu 2013, s 263 - 264

epäselvyyttä asiasta.⁵⁷ Havansi nostaa asiaan liittyvän syyteoikeuden pidentämissäännöksen RL 8:4 (L 297/2003), jonka perusteella syyteoikeuden vanhentumista voidaan pidentää vuoden verran. Hänen mielestään tuomioistuimen pidentäessä syyteoikeutta vanhentuminen pitenee saman verran.⁵⁸

2.4. Vanhentumisen katkaiseminen

Vanhentumisen katkaiseminen jaotellaan lain velan vanhentumisesta mukaan vapaamuotoisiin ja oikeudellisiin katkaisutoimiin.⁵⁹ Vapaamuotoiset katkaisutoimet ovat VanhL 10 § mukaan sopimus, tunnustaminen, suorituksen vaatimus tai velasta muistuttaminen. Pykälän 2 momentin mukaan velkojan on yksilöitävä saamisensa. Näin ollen pelkkä ilmoitus tekstiviestillä ”maksu velat” ei riitä, vaan velkojan tulee yksilöidä riittävässä määrin kyseessä oleva velka, jonka hän haluaa katkaista.

Saarnilehto pohti voidaanko vahingonkorvausvelka katkaista tapauksessa, jossa katkaisua tekevällä taholla ei ole tietoa virheestä tai vahingosta. Tähän kysymykseen hän vastasi kieltävästi. Hän pohjaa ajatuksensa siihen, että velan yksilöinti on mahdotonta kyseisessä tapauksessa. Velaltahan vaaditaan VanhL 10.2 §:n mukaan aina yksilöintiä, sekä VanhL 7.1 §:n vahingonkorvausvelkojen osalta velan perustetta ja määrän osalta kohtuudella vaadittavalla tavalla.⁶⁰

Kysymys, jonka Saarnilehto olisi voinut esittää, on miten tulisi tulkita tilannetta, jossa vahingosta tai virheestä on epäselvyys. Velkoja epäilee tällöin, että velallinen on tehnyt virheen tai vahingon, mutta ei kykene suoraan osoittamaan sitä, mikä toiminnassa olisi sen aiheuttanut. Miten kyseistä tilannetta tulisi tulkita vanhentumisen kannalta. Voidaanko vanhentuminen katkaista yleisellä epäilyksellä siitä, että esimerkiksi asiantuntija on tehtävänsä suorittaessaan tehnyt virheen yleisellä epäilyllä. Tulkinta luultavasti joutuisi todella tiukoille.

Hypoteettisesti vanhentumisen katkaisemiseen voitaisiin myöntyä, kunhan se olisi tehty viimeistään ennen toissijaisen vanhentumisen loppuun kulumista, sekä velkojan

⁵⁷ HE 2002/187, s 52

⁵⁸ Havansi 2004, s 246 - 248

⁵⁹ Katso Aurejärvi – Hemmo 2007, s 133 – 140; Kaisto – Lohi 2008, s 207 – 208; Rikalainen – Uitto 2008, s 167 – 168; Saarnilehto 2012 I s, 297 – 298

⁶⁰ Saarnilehto 2008 II, s 25

viedessä asian toiselle asiantuntijalle selvittääkseen, onko kyseisessä suhteessa tapahtunut sellainen yksittäinen virhe, jonka tiimoilta voitaisiin vaatia vahingonkorvausta, eikä hän kykenisi suorittamaan tätä selvitystä katkaisematta vanhentumista yleisellä virheeseen vetoamisella. Tätä tulkintaa vastaan voidaan esittää pitkään jatkunut passiivisuus, sekä se, että ylipäätään tarvittaisiin todella voimakkaat perusteet, miksi velkoja ei ole aikaisemmin vienyt kyseistä asiaa ulkopuolisen asiantuntijan tulkittavaksi. Toinen ongelma on virheen tai vahingon yksilöinti. Laki ei tue mahdollisuutta, jolla annettaisiin yleiselle virhe epäilykselle tukea. Menestymismahdollisuudet oikeudessa olisivat siis lähinnä mitättömät.

Näkisin ettei vanhentumisen katkaisemista voida todellisuudessa hyväksyä, mikäli VanhL:n 10 §:n 2 momentin mukaista yksilöintiä on mahdoton tehdä. Velkojalle ainoaksi mahdollisuudeksi katkaista velka tällaisessa tapauksessa olisi VanhL 11 §:n 1 kohdan mukainen kanne velallista kohtaan. Suurimmaksi ongelmaksi muodostui haastehakemus, joka olisi kyettävä täydentämään riittävällä velan tai vahingon yksilöinnillä. Ainoa lisäaika, jonka velkoja saisi, olisi tuomioistuimen kanteen täydennykseen antama aika.

Katkaisemisen osalta KKO 2012:75 ratkaisussa on tehty varmistus sille, ettei liitännäissaatavia tarvitse yksilöidä erikseen, vaan päävelan katkaiseminen kattaa myös nämä saatavat.⁶¹ Esityöt tukevat kantaa ja niihin KKO:n myös ratkaisussaan viittaa ”Liitännäisvaatimuksia kuten viivästyskorkoa ei tarvitse ilmoittaa.”⁶²

Norroksen mielestä ratkaisu KKO 2012:75 oli liitännäissaatavien katkaisun osalta oikea. Tätä tukee hänen mielestään vahingonkorvausoikeuden ajattelumalli, jossa nähdään kaikki yhdestä vahingosta aiheutuneet kustannukset kokonaisuudeksi, eikä niin että nähtäisiin jokaisen vahinkoerän muodostavan oman itsenäisen velvoitteen. Tästä huolimatta hän painottaa, että kyseisen ratkaisun perustelut jättävät harmaaksi alueeksi sen, miten voimakkaasti tapauksen erityispiirteet ovat vaikuttaneet ratkaisuun. Tästä syystä hän suosittelee kyseisen ratkaisun yleistämisessä varovaisuutta.⁶³

2.4.1. Vapaamuotoiset katkaisutoimet

61 Katso KKO 2012:75, perusteluiden kohta 19

62 HE 187/2002, s 57

63 Norros 2013, s 321 – 322

Oikeuskäytännössä KKO 1996:34 on vakuutusvelkojalta hyväksytty vakuutusehtojen muutos todisteellisesti massakirjeiden lähetyksellä, joka on annettu tehtäväksi alihankkijalle. Saarnilehto viittaa päätökseen osittaisena ennakkoratkaisuarvona, mikäli pitäisi tulkita vanhentumisen katkaisemista, mutta toteaa että se ei mahdollisesti kelpaisi kyseisen viestin ollessa sama kaikille vakuutetuille. Tältä osin oikeuskäytäntö on selkeytynyt KKO 2015:28 ratkaisun johdosta, jossa yksi tavallinen kirje ei riittänyt, vaikka sen lähettäminen kyettiin osoittamaan todisteellisesti. Helsingin HO 28.8.2012 S 11/3123 ratkaisussa yksityiseltä velkojalta ei ole hyväksytty velan katkaisemista kahdella lähetetyllä joulutervehdys kirjeen oheen kirjoitetulla viestillä, kun hän ei ole kyennyt todistamaan sen perillemenoaa. Todistusvelvollisuus kuuluu näissä tilanteissa velkojalle.⁶⁴

Kirjeiden osalta korkein oikeus on kahden tapauksen avulla linjannut selvän säännön. Asiaa käsiteltiin tapauksissa KKO 2015:28 ja KKO 2015:29. Ensimmäisessä tapauksessa yksi tavallinen kirje ei riittänyt vapaamuotoiseen katkaisuun ja toisessa muodostettiin uusi sääntö, jonka mukaan kahden tai useamman kirjeen lähettäminen todistettavasti kääntää todistustaakan velalliselle. Toiseksi kirjeiden osalta ei vaadita todistettavuutta sille, että velallinen olisi lukenut itse kirjeen, vaan riittävää oli sen *saataville saattaminen*. Tällä tarkoitetaan kirjeen tuomista sellaiseen paikkaan, josta käsin velallinen voi asiasta itse ottaa selvää.⁶⁵

KKO 2015:28 tapauksen osalta haluan nostaa kyseisen tuomion perusteluista esille yhden kohdan ”Kun velkoja käyttää postilähtetyksenä toimitettavaa kirjettä, velkojan tulee näyttää ensiksikin, että hän on lähettänyt kirjeen ja toiseksi, että kirje on tullut velallisen saataville siten, että hän voi ottaa siitä selon.” Sinänsä näyttäisi ainakin tämän osalta, ettei velkojan velvollisuutena ole todistaa sitä, että velallinen on lukenut hänen lähettämänsä viestin. Ainoa velvollisuus on todistaa lähetys ja viestin päätyminen sellaiseen paikkaan, josta käsin velallinen olisi voinut ottaa siitä selon, kuten hänen kotinsa. Tämä pohjautuu KKO:n ratkaisu perusteluissa useasti mainittuun *saataville saattamiseen*.⁶⁶

64 Saarnilehto 2013 II, s 4 – 5

65 Katso KKO 2015:29, perusteluiden kohta 15 ja Katso ”saataville” osalta sekä KKO 2015:28, perusteluiden kohdat 12 – 17, 23 ja 24;että KKO 2015:29 perustelu kohdat 12 – 17

66 Katso ”saataville” osalta sekä KKO 2015:28, perusteluiden kohdat 12 – 17, 23 ja 24;että KKO 2015:29 perustelu kohdat 12 – 17

Toinen asia mikä nousee KKO 2015:28 osalta esille on miten tulisi tulkita tilannetta, jossa henkilö asuu ulkomailla, mutta velkoja lähettää hänelle velan katkaisu varten kaksi kirjettä. On pakko lähteä oletuksesta, että vanhentumishetki on nyt lähellä, joten luodaan esimerkkitalanne. Velkojalla on enään kuusi kuukautta aikaa katkaista velan vanhentuminen. Velallinen on lähtenyt vuoden kestäväälle työkomennukselle ulkomaille. Luodaan kaksi eri skenaariota toisessa A-skenaariossa velkoja tietää, joko väestörekisterin tai velallisen ilmoituksen pohjalta, että hän on lähtenyt ulkomaille. B-skenaariossa velkoja ei ole tietoinen velallisen muutosta.

A-skenaariota tulisi tulkita velkojan tietojen pohjalta. Hänen tulee toimittaa velan katkaisu sellaiseen osoitteeseen, jonka hän tietää tavoittavan velallisen. Tällöin mielestäni velkoja tahon pitää ottaa selvää velallisen nykyisestä asuinpaikasta, jonka hän voi tehdä esimerkiksi selvittämällä asiaa kyseinen maan viranomaisten järjestelmien tai työnantajan antamien tietojen avulla. Vain selvityksensä perusteella lähetettyyn osoitteen lähettämällään kirjeellä, voi velkoja varmistaa vanhentumisen katkaisemisen. Lähettämällä kaksi kirjettä entiseen osoitteeseen vanhentuminen voi katketa vain, mikäli velkoja pystyy näyttämään toteen, että velallinen on saanut edes toisen kyseisistä kirjeistä.

B-skenaariossa näkisin, että velkojan tiedottomuus ulkomaan komennuksesta muuttaa tilanteen. Tällöin velkojan lähettäessä kaksi tavallista kirjettä velalliselle voi hän varmistua vanhentumisen katkaisemisesta. Riittävänä KKO 2015:29 ratkaisussa nähtiin, että velkoja on saattanut tiedon sellaiseen paikkaan, josta velallisen oletetaan saavan siitä tiedon, kuten kotinsa. Tapauksen tulkinta voi muodostua kyseenalaiseksi, mikäli velkoja on saanut jotain indikaatiota siitä, että velallinen on muuttanut. Sanotusta huolimatta mielestäni velallisella on velvollisuus ilmoittaa muutostaan vähintään väestörekisteriin, eikä hänen passiivisuuttaan tule suojata.

Tapauksessa KKO 2015:29 kyseessä oli rikosperusteinen vakuutuskorvaus, jonka If vakuutusyhtiö oli maksanut vakuutusnottajalle, ja peri tätä vahingonaiheuttajalta. Alun perin If vakuutusyhtiö oli vaatinut henkilövahingoista vahingonkorvausta jo käräjäoikeudessa, joka käsitteli rikosasian. Jostain kummasta syystä käräjäoikeus jätti kyseisen asian käsittelemättä. Näin ollen kyseinen velka ei katkennut käräjäoikeuden

käsittelmän rikosasian yhteydessä, koska tieto asiasta ei välittynyt käräjäoikeudesta velalliselle.

Rikosasian käsittely päättyi 16.12.2010. Tästä nähtiin alkavan VanhL:n 11.3 §:n mukainen vuoden pituinen määräaika. Lisäksi vanhentumisen nähtiin olleen VanhL:n 11.2 §:n perusteella keskeytyneenä koko oikeudenkäynnin ajan. Tämän jälkeen If oli lähettänyt saatavaa koskevan laskun tavallisena kirjeenä 2.2.2011 ja muistutuksen kyseisestä laskusta tavallisena kirjeenä 23.3.2011. Velallinen kiisti saaneensa kumpaakaan kirjettä. Korkein oikeus totesi, ettei ole syytä suojella velallisen toimintaa, jossa hän estää vanhentumisen katkaisemista laiminlyömällä hänelle saapuneiden postilähetyksien avaamisen. Saman suuntaisesti mainitaan esitöissä ”velallinen ei voi passiivisuudella tai kiistämisellään aiheuttaa velan vanhentumista”.⁶⁷

Oikeus totesi, että postin lähetyksiin liittyy tietty epävarmuus. Yhden kirjeen hukkumisen mahdollisuus on melko vähäinen ja kahden tai useamman kirjeen osalta sitä voidaan pitää vielä vähäisempänä. Hyvin todennäköisesti vähintään yksi kirje on tullut perille.⁶⁸

Todistustaakan nähtiin siirtyvän velalliselle, jonka tulee esittää jokin seikka, joka olisi uskottavasti estänyt kirjeen saapumisen hänelle. Tällaisiksi seikoiksi eivät riittäneet selitykset muista perheenjäsenistä, jotka asuvat samassa taloudessa. Eikä riittävää ollut tieto epämääräisistä tarkemmin yksilöimättömistä työmatkoista.⁶⁹

Pia Bräysy suosittelee sähköposti lukukuittausta tehokkaana tapana katkaista vanhentuminen.⁷⁰ Esitöissä todetaan, että katkaisun vapaamuotoisuudesta seuraa, että ”toimenpiteet voidaan tehdä muun muassa suullisesti tai sähköisenä viestinä.”⁷¹ Sähköpostitse katkaisemisen omaa useita hyötyjä verrattuna kirjeitse tehtyyn katkaisuun. Voidaan selvästi osoittaa viestin sisältö, voidaan käyttää kuittausoptioita, jolloin tiedetään vastaanottajan ainakin lukeneen viestiä. Samoin ajankohta tallentuu sähköpostitse tarkasti. Näin tosin sillä oletuksella, että sähköpostin taustalla olevan yrityksen tiedot ovat luotettavia.

67 HE 187/2002, s 56;KKO 2015:29, perusteluiden kohdat 2, 5, 11 ja 14

68 KKO 2015:29, perusteluiden kohta 15

69 KKO 2015:29, perusteluiden kohta 17

70 Bräysy 2013, s 75

71 HE 187/2002, s 54

Koska katkaisu voidaan tehdä vapaamuotoisesti, herää myös kysymys muista sähköisistä viestintävälineistä. Pärjäisivätkö hyvin esim. lähetetty tekstiviesti tai WhatsApp-applikaation kaltainen viestintäsovellus. Nämä omaavat usein samanlaisen lukukuittausoption kuin sähköposti. Nähdäkseni ne tulisi nähdä yhtä tehokkaina keinoina, mikäli vastaanottaja taho voidaan tunnistaa varmasti.

KKO 2015:28 ratkaisun esittämän velkojan saataville saattaminen herättää pohdintaa sähköpostin kuittausoption tarpeesta. Voiko velallinen omata sellaisen sähköpostiosoitteen tai muun sähköisen viestintävälineen, jolle asetetaan niin korkea selonottovelvollisuus kuin tavallisen kirjeen saapuminen velallisen kotiin. Mikäli kysymykseen vastataan myöntävästi sähköpostin kuittausoption tarve on mitätön, tästä huolimatta se antaa turvaa velkojalle. Kyseisessä tapauksessa velkoja olisi suojattu kumman tahansa väitteen tullessa toteen näytetyksi. Tältä osin nousee huoli myös siitä miten tulisi ratkaista tilanne, jossa velallisen sähköposti on jostain syystä pistänyt kyseisen velkojan viestin roskapostikoriin.

Velkojan saamisen yksilöiminen riippuu aina tapauksesta. Vahingonkorvauksien osalta riittää yleinen vaatiminen, mikäli asiaan liittyvät tiedot eivät vielä ole velallisen tiedossa VanhL 10.2 §. Yleisesti vahingonkorvauksenkin osalta on määrä ja peruste selvitettävä vaatimuksessa kohtuudella edellytetyllä tavalla.⁷² Vaatimukselta vaaditaan enemmän, mikäli se pohjautuu esim. kauppakirjaan, jolloin velkojalla on mahdollisuus yksilöidä saamisensa tarkemmin. Tällöin vaaditaan kyseisen velan yksilöimistä sillä tavoin, että velallinen voi erottaa yksilöinnin, vaikka velkojan ja velallisen välillä olisi useampi velkasuhde.⁷³

Yksilöinnin osalta korostuu taustalla oleva tavoite antaa velalliselle mahdollisuus arvioida vaatimuksen oikeellisuutta.⁷⁴ Yhden velan tilanteessa, jossa molemmat ovat velasta tietoisia, ei yksilöinniltä ole oikeuskirjallisuudessa nähty vaativan tarkkoja tietoja. Melko vastaisella kannalla olevan Norroksen mukaan tähän ei voi vaikuttaa osapuolien välillä olevien velkojen määrä.⁷⁵ Asiaan on ottanut kantaa myös Saarnilehto,

72 Stålhberg – Karhu 2013, s 497

73 HE 187/2002, s 57 – 58

74 HE 187/2002, s 57

75 Norros 2015, s 345

jonka mukaan yhden velan tilanteessa ”kovin suurta vaastimusta yksilöinnille ei voida asettaa”.⁷⁶ Myöhemmin Saarnilehto on todennut yksilöintiin vaikuttavan velan selvyys, osapuolten välisten velkasuhteiden määrä ja oikeussuhteet joihin velka voisi perustua.⁷⁷ Aurejärven ja Hemmon mukaan yksilöinnin puutteellisuus tapauksessa ei voi aiheuttaa ongelmia.⁷⁸

Yksilöinti on aina tapauskohtainen ratkaisu, kuten KKO 2012:75 ratkaisusta näkyy. Tapauksessa yksilöintiin oli riittänyt, että velkoja oli ilmoittanut yksilöivänsä kustannukset tehtyään asiasta selvitykset, sekä vaatinut velallista korvaamaan asiasta aiheutuneet vahingot, ja että hän oli yksilöinyt mistä syystä vahinkotapahtuma oli johtunut. Norros näyttää puoltavan ratkaisua ja perustelee tätä VanhL:n selkeystavoitteella, jonka mukaan katkaiseminen tulisi voida tehdä ilman lainopillista apua, sekä esitöiden pohjalta epäselvissä tapauksissa ei velkoja ole sidottu katkaisutoimessa ilmoittamaansa summaan, jolloin tuntuu turhalta vaatia summan yksilöintiä.⁷⁹

KKO 2012:75 ratkaisun perusteella aina rahamääräistä vaatimusta ei tarvitse tehdä, mikäli todellisia kustannuksia ei tiedetä, ne ovat epäselviä ja niiden selvittämiseksi tarvitaan sellaista asiantuntemusta, mitä kyseinen henkilö ei itse omaa. Toisaalta niihin on voinut vaikuttaa tapauksessa myös arvioon liittyvä kustannus, sekä se että henkilö oli pyrkinyt vähentämään vahinkoja ennen niiden selvittämistä muilla toimilla, jotka olivat maksaneet hänelle 1994,84 euroa.

Asiantuntijuus korottaa tahon selonottovelvollisuutta, kuten selviää KKO 2012:18 tapauksesta, jossa KKO toteaa, että verottajan asiantuntemuksen perusteella olisi pitänyt tietää milloin katkaiseminen tulee tehdä.⁸⁰ Riittäväksi yksilöinnin riittää VanhL 10 §:n 2 momentin mukaan velan peruste ja määrä kohtuudella vaadittavalla tavalla.

Toisaalta on huomattava, että kuluttajien osalta selonottovelvollisuus voidaan katsoa alhaisemmaksi. Kuluttajariitalautakunnan suosituksessa 1338/39/09 kuluttajille oli kahden muuton seurauksena, jostain syystä syntynyt tilanne, jossa heillä oli tosiassa

76 Saarnilehto 2005, s 154 – 155

77 Saarnilehto 2012 III, s 8

78 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 136

79 Norros 2013, s 317 – 318; Katso myös HE 187/2002, s 58

80 Stålhberg – Karhu 2013, s 496

vain yksi liittymä. Tästä huolimatta he maksoivat kahta liittymän perusmaksua. Edes heitä laskuttanut yhtiö ei ollut tietoinen mistä kyseinen seikka johtui.

Kuluttajariitalautakunnan 1338/39/09 tapauksessa todettiin, ettei kuluttajalta voida olettaa huolellista paneutumista, jokaisen yhtiön lähettämään tiedotteeseen. Tämä nousi esille, kun yhtiö vetosi lähettämäänsä tiedotteeseen, josta selvisi perusmaksun määrä. Tätä vertaamalla kuluttajan saamaan laskuun olisi kuluttajan tullut huomata maksavansa kahdesta liittymästä. Kuluttajariitalautakunnan mukaan kyseinen selonottovelvollisuus voisi syntyä kuluttajalle vain erityisestä syystä, mutta ei nähnyt sellaisen olleen käsillä tapauksessa.

Lopullisesti kuluttajille oli tullut tieto vasta puhelinkeskustelun perusteella. Tästä johtuen kuluttajariitalautakunta 1338/39/09 suosituksessa he näkivät yhtiön olevan velvollinen palauttamaan maksuja viimeisen kymmenen vuoden ajalta VanhL 7 §:n 2 momentin mukaisesti.

Vapaamuotoinen katkaiseminen voi tapahtua velallisen tekemien toimenpiteiden johdosta. Näitä ovat velan suorittaminen tai muu tunnustaminen. Merkityksellistä toimessa on, että velallinen myöntää vastuunsa velasta. Suorituksen on kohdistuttava velkaan, mikä tahansa suoritus ei katkaise velkaa, vaan se pitää kyetä yksilöimään juuri velkaan liittyväksi suoritukseksi. On myös huomattava, että ainoastaan velkojalle tehdyt suorat tunnustukset toimivat näin. Velallinen voi tunnustaa velan kolmannelle taholle, mutta se ei täytä VanhL 10 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista tunnustamista.⁸¹

Vakuutuskorvauksien osalta Norio-Timonen on pohtinut juuri kolmiosaisuhteessa tapahtuvaa tunnustamista.⁸² Tällöin vahingonaiheuttaja tunnustaa velan vakuutusyhtiölle, mutta ei suoraan vahinkoakärsineelle taholla. Edellä mainitulla tavalla tunnustus ei kohdistu oikeaan tahoon, joten se ei katkaise vanhentumista.

Norio-Timonen nostaa esille myös toisen VanhL 10.1 §:n 3 kohdan ongelman liittyen vakuutuksiin. Tilanteessa vahingonkärsijä esittää vaatimuksensa suoraan vakuutusyhtiölle, joka välittää vaatimuksen vahingonaiheuttajalle. Hän tukeutuu KKO

81 Saarnilehto 2012 I, s 297

82 Norio-Timonen 2011, s 641

2002:100 tapaukseen, jossa vahingonaiheuttaja oli esitutkinnassa saanut tiedon häntä vastaan esitetystä vahingonkorvausvaatimuksesta. Tapaus ei ole täysin yhtenäinen, koska KKO:n ratkaisussa vahingonkorvausta vaadittiin suoraan sitä aiheuttaneelta taholta, eikä vakuutusyhtiöltä kuten Norio-Timosen esittämässä tapauksessa. Hänen mielestään alussa esitetystä tapauksessa, mikäli kyseinen ilmoitus täyttää VanhL 10.1 §:n 3 kohdan vaatimukset, kysymykseen tulisi vastata myöntävästi. Vahingonkärsijä voisi tällöin katkaista velan vanhentumisen vakuutusyhtiön toimiessa tiedon välittäjänä vahingonaiheuttaneelle taholle.⁸³

2.4.2. Oikeudelliset katkaisutoimet

Oikeudelliset katkaisutoimet on määritelty VanhL 11 §:ssä:

- 1) velkoja panee vireille saatavaa koskevan kanteen velallista vastaan tai esittää saatavaa koskevan vaatimuksen tuomioistuimessa, kuluttajariitalautakunnassa tai laissa säädetyssä muussa toimielimessä tai menettelyssä, jossa voidaan antaa ratkaisu tai ratkaisusuositus, taikka toimielimessä, joka on merkitty Euroopan komission pitämään tietokantaan kuluttajariitoja ratkaisevista elimistä;
- 2) velkoja ilmoittaa saatavan velallista koskevan julkisen haasteen johdosta taikka velallisen konkurssissa tai muussa maksukyvyttömyysmenettelyssä tai kun velka muutoin otetaan huomioon menettelyn yhteydessä;
- 3) velkoja panee vireille ulosottoasian tai jos velka muutoin otetaan huomioon ulosottomenettelyssä; tai
- 4) saatava otetaan käsiteltäväksi tuomioistuinsovittelussa tai sellaisessa sovittelumenettelyssä, jossa tehty sovinto voidaan vahvistaa täytäntöönpanokelpoiseksi siten kuin riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa (394/2011) säädetään.

VanhL 11.2 §:ssä säädetään miten käy, mikäli velallinen saa tiedon oikeudellisen katkaisutoimen mukaisesta menettelystä. Tällöin velan katsotaan keskeytyneen menettelyn ajaksi. Menettelyn päättymisestä lainvoimaiseen tuomioon tai asian käsittelyn muusta päättymisestä alkaa kulua uusi vanhentumisaika. Tällöin vanhentuminen alkaa kulua tuomion tai päätöksen antopäivästä.

⁸³ Norio-Timonen 2011, s 642

Seuraavassa momentissa VanhL 11.3 §:n mukaisesti ulosoton tai muiden oikeudellisten katkaisutoimien osalta, mikäli velkoja peruuttaa hakemuksensa tai käsittely päättyy muusta syystä ilman, että velallinen saa tiedon menettelystä, vanhentuminen ei katkea. Tällöin velka vanhenee vuoden kuluttua menettelyn päättymisestä, ja tämä pidentyminen voi tapahtua vain kerran. Velka ei voi myöskään vanhentua menettelyn aikana.

Ulosoton osalta asiaa on selkeyttänyt KKO 2012:107 ratkaisu. Ratkaisu voidaan yleistää myös muihin oikeudellisiin katkaisutoimiin ja niihin liittyvään velallisen tiedoksisaantiin. Velkoja oli hakenut velallista vastaan yksipuolisen tuomion. Tämän ulosottoperusteen perusteella velkoja oli pannut asian vireille ulosottoon. Velallinen oli asunut Yhdysvalloissa ulosotton aikana. Tästä syystä ulosottomies oli lähettänyt saantitodistuksen hänen olinpaikkaansa Yhdysvalloissa. Saantitodistusta ei ollut allekirjoittanut velallinen, vaan allekirjoittaja oli joku muu henkilö, ja muutenkin siihen liittyi teknisiä ongelmia. Tästä johtuen epäselvyyttä tulkittiin velallisen eduksi. Näin ollen ulosmittauksen aikana tehtävä tiedoksiantomenettely oli epäonnistunut, eikä velalliselle oltu todistettavasti saatu tietoa ulosmittauksesta. Esitöiden pohjalta ulosottihakemus katkaisee vanhentumisen vain, mikäli velallinen saa siitä tiedon. Näin ollen VanhL 11.2 §:ää ei voitu soveltaa, vaan KKO sovelsi 11.3 §:ää ja totesi velvoitteet vanhentuneiksi.⁸⁴

Ulosottomenettelyllä on oma vaikutuksensa, joko VanhL 11.2 §:n mukaisesti tai VanhL 11.3 §:n mukaisesti. Saarnilehdon mukaan tilanteessa ei ole merkitystä milloin ulosotto saa toimitettua tiedoksisaannin, kunhan se saa sen tehtyä ennen menettelyn päättymistä. Tällöin vanhentuminen katkeaa, ja alkaa jatkua VanhL 11.2 §:n mukaisella tavalla, ja menettelyn aikana vanhentuminen on keskeytynyt saman momentin mukaisesti. Mikäli tiedoksisaantia ei saada toimitettua sovelletaan VanhL 11.3 §:ää, ja vanhentuminen pidentyy menettelyn päättymisestä yhden vuoden ajan, jonka jälkeen velvoite vanhenee.

⁸⁵

Rikalaisen ja Uiton mukaan VanhL:n 11 §:n 1 kohdan osalta kyseessä voi olla muukin

⁸⁴ HE 187/2002, s 62

⁸⁵ Saarnilehto 2013 I, s 9

kuin suoritusuomioon tähtäävä kanne. Kanne ei katkaise vanhentumisaikaa muiden kuin oikeuteen haastettujen asianosaisten osalta. Vaatimus voidaan myös esittää laissa säädetyissä toimielimissä, joita ovat mm. potilasvahinkolautakunta, tapaturmalautakunta, ja liikennevakuutuslautakunta, sekä pykälässä mainittu kuluttajariitalautakunta. Menettelyllä nähdään tarkoitettavan lähinnä välimiesmenettelyä.⁸⁶

Aurejärvi ja Hemmo huomauttavat alaviitteessään, että ei lakisääteisesti perustettuja ratkaisuelimiä ovat esim. vakuutuslautakunta ja arvopaperilautakunta. Tällöin velkojan on katkaistava vanhentuminen vapaamuotoisesti, sillä asian käsittely ei itsessään sitä katkaise. Katkaisuvaikutus voi tästä huolimatta syntyä kyseisten elimien osalta, mikäli ne toimittavat tiedon vaatimuksesta velalliselle.⁸⁷

Oikeudellisen katkaisuntoimen aikana VanhL 11.2 §:n mukaan vanhentuminen keskeytyy, ellei se katkea menettelyn seurauksena. Tällöin vanhentuminen toisin sanoen ei kulu menettelyn aikana, ja mikäli menettely päättyy ilman tuomiota tai päätöstä asiasta jatkuu vanhentuminen katkeamattomana menettelyn jälkeen. Tämä vaatii velkojalta erityistä huomioita. Hänen on vapaamuotoisesti katkaistava vanhentuminen tai se voi kuluu yleisen kolmen vuoden mukaisesti ja menettelyn loputtua olla kulunut loppuun. Esim. velkoja haastaa henkilön oikeuteen velkaan liittyvän asian takia, mutta käsittely päättyy hänen peruuttettuaan kanteensa. Tällöin on huomioitava VanhL 11.3 §:n mukainen erityinen vanhentumisen pidentymisaika prosessin takia. Velkojan peruuttaessa hakemuksensa tai käsittelyn päättyessä muusta syystä ilman että velalliselle on toimitettu asiasta tieto velan ei katsota vanhentuneen ennen kuin vuosi on kulunut menettelyn päättymisestä. Keskeytymisenkään ei tapahdu ellei velalliselle toimiteta tietoa asiasta sen käsittelyaikana.

Havansi on kritisoinut voimakkaasti velkojille kaikissa tapauksissa myönnettävää yhden vuoden lisääikää velan vanhentumiselle kanteen nostamisen kautta. VanhL 11.3 § mukaan velka vanhentuu aikaisintaan yhden vuoden kuluttua menettelyn päättymisestä, jonka johdosta velkoja voi nostaa aiheettakin kanteen ja tämän jälkeen peruuttaa kanteen. Tämänkaltaisen ”soutamisen ja huopaamisen” kannattamista Havansi ei pidä

⁸⁶ Rikalainen – Uitto 2008, s 169

⁸⁷ Aurejärvi – Hemmo 2007 alaviite 279, s 137

viisaana. Hän nostaa myös esille, että asiassa velkoja voi tehdä karkeankin prosessivirheen ja silti saada lisäajan. Esimerkkinä hän mainitsee virheellisen oikeuspaikkavalinnan.⁸⁸

Kun velka on katkaistu, alkaa kulua uusi kolmen vuoden vanhentumisaika VanhL 4 §:n mukaisesti. Poikkeuksen muodostavat tapaukset, joista on annettu tuomio, sillä tällöin on noudatettava VanhL 13.2 §:ää ja vanhentumisaika on viisi vuotta.

Norros huomauttaa, että pääsaatavan katketessa myös liitännäissaatavien katsotaan katkeavan.⁸⁹ Niiden nähdään muodostavan kokonaisuuden. Tällöin pääsaatavan vanhentuminen tai sen katkeaminen johtaa samaan seuraukseen, sekä pääsaatavan että liitännäissaatavien osalta. Saarnilehto huomauttaa, että ongelmaksi voi muodostua liitännäiskustannusten vanhentumisen katkaiseminen. Päävelan vanhentumisen katkaiseminen katkaisee vanhentumisen molempien saatavien osalta.⁹⁰

Lain esitöiden pohjalta liitännäissaatavat määritellään erittäin suppeasti. Näitä ovat korko, viivästyskorko sekä liitännäiskustannukset, joista mainitaan esimerkkinä erilaiset provisiot. Norros kuitenkin esittää, että esitöistä huolimatta liitännäissaatavat tulisi nähdä hieman laajempina. Hän suosittelee laajentavaa tulkintaa. Hänen näkemystään tukee KKO 2012:75 ratkaisu, jossa vahingonselvittely- ja torjuntakulut eivät vanhentuneet, vaan ne nähtiin liitännäissaatavina. Näin siitä huolimatta, etteivät velalliset voineet kyseisessä tapauksessa ensimmäisen reklamaatiokirjeen perusteella ennakoita kyseisten kustannuksien syntymistä.⁹¹

2.5. Vanhentumisen keskeytyminen

Keskeytymisellä tarkoitetaan tapahtumaa, joka aiheuttaa vanhentumisajan hetkellisen keskeytymisen. Tällöin vanhentumisaika ei kulu, mutta se alkaa kulua siitä hetkestä, jonka jälkeen kyseinen keskeytymistilanne on päättynyt. Tämä on yleisesti sidoksissa siihen, että velkoja tekee katkaisutoimenpiteen menettelyn aikana, muutoin kyseistä keskeytymistä ei menettelyn aikana tapahdu.⁹² Tällöin syntyy välitila, jonka aikana

88 Havansi 2004, s 176 - 178

89 Norros 2015, s 338

90 Saarnilehto 2012 I, s 296

91 Norros 2015, s 357 - 358

92 Saarnilehto 2004, s 142

lakisääteinen vanhentuminen ei tapahdu. Asiasta ei ole yleissääntelyä VanhL:ssa.

Lakiin sisältyy yksi pykälä, jonka perusteella vanhentumisajan kulumisen voi keskeytyä. Kyseessä on VanhL 11 § 2 ja 3 momentit. VanhL 11 § 2 momentin mukaan vanhentuminen keskeytyy, siksi aikaa kun asiaa käsitellään viranomaismenettelyissä, joista on säädetty laissa. Näin ollen viranomaiskäsitely keskeyttää normaalin vanhentumisajan kulumisen, joka jatkuu vasta kun asia tuomiolla ratkaistu tai käsittely on muutoin päättynyt. ”Velka ei tällöin vanhennu asian vireilläolon aikana eikä yhden vuoden kuluessa käsittelyn päättymisestä”. Esitöiden perusteella sama tapahtuu myös VanhL 11 §:n 3 momenttia sovellettaessa ”velka ei tällöin vanhennu asian vireilläolon aikana” tarkoittaen velan keskeytymistä.⁹³

KKO:n näyttää olleen toisella linjalla, tai se ei ole ottanut asiaan kantaa, vaan se on jäänyt huomioitta KKO 2015:28 ratkaisussa. Kyseisessä tilanteessa velvoitteen vanhentumisen ei nähty keskeytyneen edellä kuvatulla tavalla. Näin voidaan päätellä KKO 2015:28 perusteluiden 19. kohdan perusteella. Edellinen ulosotto oli tapauksessa tehty 22.3.2005, joten vanhentumien tapahtui KKO:n mukaan 22.3.2010. Tällä välin oli tehty uusi ulosottomenettely vuonna 2008, jonka osalta ei oltu saatu toimitettua tiedoksiantoa lain vaatimalla tavalla velalliselle. Tästä huolimatta KKO:n ei nähnyt vuoden 2008 ulosottomenettelyn keskeyttäneen 22.3.2005 alkanutta vanhentumisaikaa menettelyn ajaksi.

Esityöt ja KKO 2012:107 tuomion perusteluiden 11. kohta, jossa viitataan VanhL 11 §:n 3 momenttiin ”Sanotun säännöksen toisen virkkeen mukaan velka ei nimittäin vanhene asian vireilläoloaikana eikä yhden vuoden kuluessa käsittelyn päättymisestä”, jättävät pienen hämmennyksen siitä, tulisiko vanhentumisen todella nähdä keskeytyneen käsittelyn ajaksi vai sovelletaanko esitöiden mukaista vireilläoloaikaa ja yhden vuoden lisääntymistä ainoastaan yhtenäisesti.⁹⁴ Kysymykseen ei mielestäni voida vastata suoralta kädeltä ei, kuten KKO 2015:28 näyttäisi asian ratkaisseen tai jättäneen ottamatta siihen kantaa. Tosin en tiedä olisiko siihen voinut vaikuttaa, mikäli vastapuoli olisi vedonnut juuri lain esitöiden sanamuotoon ”ei tällöin vanhennu asian vireilläolon aikana”.⁹⁵ Toisaalta kyseessä ei pitäisi olla sen kaltainen vanhentumisaikaan liittyvä asia, johon

93 HE 187/2002, s 60 – 62

94 HE 187/2002, s 62

95 HE 187/2002, s 62

asianosaisen pitäisi vedota oikeudessa, sillä OK (1.1.1734/4) 17:3.1 mukaan tuomioistuimen tulee tuntea laki.

Esitöiden osalta kokonaiskuva asiasta on hankala muodostaa. Ensinnäkin VanhL:n 11.2 §:ssä säädetään keskeytymisvaikutuksesta, eikä sitä löydy VanhL:n 11.3 §:stä laisinkaan. Tästä huolimatta VanhL:n 11.2 §:n osalta esitöissä lukee selvästi ettei vanhentuminen keskeydy, mikäli vanhentumista ei menettelyn aikana katkaista. ”Vanhentuminen nimittäin keskeytyy heti menettelyn alkaessa edellyttäen, että velkojan katkaisutoimi tehdään menettelyn aikana.” Tätä vastaan taas puhuvat VanhL 11.3 §:n esityöt, joissa mainitaan ”olisi velkojan kannalta kohtuuttoman ankaraa, jos *velka vanhentuisi kesken jääneen menettelyn aikana* tai hyvin nopeasti sen jälkeen”(kursivointi on kirjoittajan tekemä), sekä ”velka ei tällöin vanhennu asian vireilläolon aikana eikä yhden vuoden kuluessa käsittelyn päättymisestä”.⁹⁶

Esityöt VanhL:n 11.3 §:n osalta osoittavasti selvästi siihen suuntaan, että riippumatta velkojan toimista esim. prosessin keskeyttämisestä velan vanhentumisaika tulisi nähdä keskeytyneen käsittelyn ajaksi. Tätä vastaan puhuvat edellä esittämäni VanhL 11.2 §:n esityöt, joiden tarkoituksena ei ole säädellä VanhL 11.3 §:n kaltaisia tilanteita. Tästä syystä näkisin, että keskeytyminen tapahtuu, vaikka tapaukseen ei sovellettaisi yhden vuoden lisäaikaa, vaan vanhentumishetki laskettaisiin jostain muusta hetkestä.

Mikäli vanhentumisen pitäisi nähdä keskeytyneen prosessin ajaksi, velka olisi vanhentunut KKO 2015:28 ratkaisun osalta vasta, kun 22.3.2005 alkaneeseen viiden vuoden vanhentumisaikaan olisi lisätty ulosottomenettelyssä kulunut aika, jolloin vanhentuminen olisi tapahtunut myöhemmin kuin nyt ratkaistuna. Näin ollen 24.9.2008 vireille tullut ulosottoasia, joka päättyi 18.12.2008 johdosta vanhentuminen on ollut keskeytyneenä 85 päivää. Näin ollen vanhentuminen on tapahtunut 22.3.2010 sijaan vasta 15.6.2010. Samaa kantaa näyttäisi tukevan Norroksen ja Saarnilehdon kirjoitukset, sekä edellä kuvailemani esityöt.⁹⁷ Norros ja Saarnilehto eivät suoranaisesti ottaneet kyseiseen asiaan kantaa ja saattoivat lähinnä referoida lakia tai sen esitöitä. Tältä pohjalta näen, että tulevaisuudessa, velkojien kannattaisi vedota keskeytymisvaikutukseen myös VanhL:n 11 §:n 3 momentin sovellustilanteissa, mikäli

⁹⁶ HE 187/2002, s 60 ja 62

⁹⁷ Katso Norros 2015, s 335;Saarnilehto 2004, s 142;Saarnilehto 2007, s 9;HE 187/2002, s 62

sen suomat muutamat lisäpäivät tai -kuukaudet saattaisivat mahdollisesti myöhentään vanhentumishetkeä ratkaisevalla tavalla.

Saarnilehto nostaa esille myös poikkeuksellisten olosuhteiden vaikutuksen vanhentumiseen. Hänen mukaansa esim. sotatilassa vanhentuminen estyy, koska velkoja on estänyt perimästä saamistaan. Samoin tietyissä laeissa on säädetty, että kyseiset velat vanhenevat poikkeavasti VanhL:sta. Näin esim. HolTL:n (442/1999) 61 §:ssä säädetään edunvalvojan vahingonkorvausvelkojen vanhentumisesta.⁹⁸

Keskeytymishetki VanhL:n 11.2 §:n tapauksessa tapahtuu heti sinä hetkenä, kun haastehakemus saapuu käräjäoikeuteen. Yleisesti kaikissa tapauksissa menettelyn alkuhetki määrittelee hetken, jolloin keskeytyminen alkaa. Tämä vaatii lisäksi velkojan katkaisevan vanhentumisen menettelyaikana.⁹⁹

Toinen kohta jolloin vanhentuminen ei kulu käsittelee tilanteita, joissa velallinen on maksanut tai kuitannut velan vastasaatavalla, mutta myöhemmin kyseinen maksu tai kuittaustoimenpide peräytyy tai osoittautuu muutoin vaikutuksettomaksi. Tällöin VanhL:n 15 §:n 2 momentin mukaan vanhentumisaika ei kulu suorituksen maksamisen tai kuittauksen ja perääntymisen välisenä aikana. Kyseisessä tapauksessa ei voida puhua keskeytymisestä, sillä pykälää soveltaessa velka syntyy uudelleen, eikä sen nähdä keskeytyneen kyseisessä tilanteessa. Näin ollen perääntymistoimi tai muu maksun vaikutuksettomuus ei voi lakkauttaa velkaa vanhentumisen kautta. Aurejärvi ja Hemmo huomauttavat, että velallisen tulee olla perusteltu syy olettaa maksun tai kuittauksen lakkauttaneen velan.¹⁰⁰

Keskeytymisen taustalla on tarkoitus suojata velkojaa vanhentumiselta. Tämä tapahtuu VanhL:n 11 §:n 2 ja 3 momentin tilanteissa. Samankaltaisen efekti tapahtuu myös VanhL:n 15 §:n 2 momentin kohdalla, mutta kyseessä ei ole puhdas keskeytyminen, vaan sen lähi-ilmiö. VanhL:n 11 §:n tapauksissa suojellaan velkojaa menettelyn aikaiselta vanhentumiselta. Perääntymisen osalta suojellaan velallista, joka on ollut objektiivisesti ja perustellusti siinä uskossa, että velvoite on täytetty.¹⁰¹

98 Saarnilehto 2012 I, s 295 - 296

99 Saarnilehto 2004, s 142

100 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 140; samoin myös Saarnilehto 2004, s 157

101 Saarnilehto 2004, s 157

2.6. Lopullinen vanhentuminen

Norros pohtii vanhentumisen vaikutusta systemaattisesti ja pedagogisesti. Hänen mielestään VanhL:n 14.1 §:n sanamuodon ja lain esitöiden perusteella on täysin selvää, että vanhentuminen lakkauttaa velvoitteen.¹⁰² Hän huomauttaa, että vanhentumisen osalta on toimittu kansainvälisesti toisin, ja aiemmin Suomessakin kannatettiin samaa näkemystä. Esim. Saksassa vanhentuminen ei lakkauta velvoitetta, vaan ainoastaan muodostaa väiteperusteen, jonka perusteella velallinen voi kieltäytyä maksamisesta.¹⁰³

Velan lopullista vanhentumista ei voida estää katkaisemistoimin ja se itsessään lakkauttaa velkojan maksunsaantioikeuden lopullisesti.¹⁰⁴ Lopullinen vanhentuminen osalta sääätely on pääsääntöisesti löydettävissä poikkeuksellisesti UK:sta (15.6.2007/705), jossa säädetään ulosottoperusteen vanhentumisesta. Tämä tarkoittaa samalla, että velka on vanhentunut samalla tavoin kuin se olisi vanhentunut VanhL:n mukaan. UK:n 2 luvussa asiasta säädetään 24-28 §:ssä.¹⁰⁵

Ulosottoperusteen vanhentuminen tapahtuu ainoastaan luonnollisten henkilöiden osalta. UK:ssa pääsääntely tapahtuu UK:n 2 luvun 24 §:n mukaan, jonka mukaan ulosottoperuste vanhentuu pääsääntöisesti 15 vuodessa. Poikkeuksellisesti se vanhentuu 20 vuodessa, mikäli velkoja on luonnollinen henkilö tai kyseessä on korvaussaatava, joka perustuu rikokseen, josta velallinen on tuomittu vankeuteen tai yhdyskuntapalveluun.

Ulosottoperusteen osalta on myös säädetty määräajan jatkamisesta, mikäli velallinen rikkoo UK:n 2 luvun 26 §:ssä mainittuja kohtia. Säätelyllä on tarkoitus estää velallista hyötymästä epäasiallisesta käyttäytymisestä kuten varojen piiloittelusta. Kyseessä tulee olla olennaisesti velkojan maksunsaantia vaikeuttanut tapahtuma. Tämän johdosta määräaika voidaan jatkaa 10 vuotta alkuperäisestä. Tämän johdosta lopullinen vanhentuminen tapahtuu joko 25 tai 30 vuoden kuluttua. Kanne voidaan nostaa asiasta milloin tahansa ennen ulosottoperusteen vanhentumista, mutta se on nostettava

¹⁰² Katso myös Kaisto – Lohi 2013, s 247

¹⁰³ Olli Norros 2012, s 381 - 382

¹⁰⁴ Niemi 2014, s 164

¹⁰⁵ Linna 2008 I, s 54 - 56

viimeistää kahden vuoden kuluttua alkuperäisen määräajan päättymisestä tai VanhL:n 13 a §:n määräajan päättymisestä, riippuen siitä kumpi ajankohdista on aikaisempi.¹⁰⁶

Ulosottoperusteen vanhentuminen on kytketty ulosottoperusteen pohjana olevan tuomion tai muun lopullisen ulosottoperusteen antopäivästä. Tämä siirtyy niissä tapauksissa, joissa asia käsitellään korkeammassa tuomioistuimissa. Mikäli asia käsitellään hovioikeudessa ulosottoperusteen erääntyminen on kytketty hovioikeuden tuomion antopäivään ja samoin korkeimman oikeuden käsitellessä asiaa.¹⁰⁷ Näin ollen lopullinen vanhentuminen ulosottoperusteen perusteella alkaa kulua vasta tästä hetkestä. Tämän johdosta velka ei voi lopullisesti vanhentua ennen kuin ulosottoperusteinen tuomio tai muu lopullinen ulosottoperuste asiasta on annettu. Tämä systematiikka eroaa voimakkaasti uudesta säätelystä, josta kerron seuraavaksi.

Lopullisesta vanhentumisesta on juuri säädetty HE 83/2014 uudelleen. Lakimuutos astui voimaan 1.1.2015. Uudella muutoksella lisättiin lakiin VanhL:n 13 a § ja kumottiin VanhL 8 §:n 3 momentti. Muutokset tulevat voimaan taantuvasti, mutta HE:n mukaisesti vanhentumisaikaa on näiden velvoitteiden osalta kulunut enintään 15 vuotta. Uuden pykälän mukaan luonnollisen henkilön sopimukseen perustuva rahavelka vanhentuu viimeistään 20 vuodessa, sekä niissä tapauksissa joissa velkoja on luonnollinen henkilö 25 vuodessa. Näin ollen lakimuutoksen jälkeen vanhojen velkojen osalta vanhentumisaika on joko viisi vuotta tai kymmenen vuotta riippuen velkojatahosta. Toisin kuin ulosottoperusteen osalta, näissä tapauksissa vanhentuminen alkaa kulua erääntymishetkestä.

Kuten laissa lukee tarkkasanaisesti VanhL:n 13 a §:n mukaan kyseistä sääntöä sovelletaan vain rahavelkoihin, sekä vain niihin jotka perustuvat sopimukseen. Norros nostaa esille, että esitöiden pohjalta pykälää sovelletaan myös sopimusperusteiseen vahingonkorvausvastuuseen.¹⁰⁸ Samoin pykälä vaatii, että velallinen on luonnollinen henkilö. Tämän johdosta on selvää ettei kyseistä pykälää sovelleta sopimuksen ulkopuoleisiin velvoitteisiin, eikä muihin kuin rahavelkoihin. Kyseessä on erittäin tarkasti rajattu lopullisen vanhentumisen erityissäätely. Lain esitöiden perusteella kyseessä on tarkoitus estää elinikäinen tai kohtuuttoman pitkäkestoinen ulosotto, sekä

106 Linna 2008 I, s 58 – 59

107 Kaisto – Lohi 2013, s 254

108 Norros 2015, s 6

pyrkimys estää ihmisten passivoitumista ja syrjäytymistä.¹⁰⁹ Uusi sääntely ei muuta vanhaa UK:ssa olevaa ulosottoperusteen määräajan pidentämisen säätelyä. VanhL:n 13 a §:n 3 momentin mukaan tämä ei estä ulosottoperusteen määräajan pidentämistä UK 2 luvun 26 §:n sekä 27:n 2-4 momentin perusteilla.

2.7. Vanhentumisen oikeusvaikutukset

Kuten kappaleessa 2.6. käytiin läpi lopullista vanhentumista, se voi tapahtua siis vanhentumislain mukaisten vanhentumisaikojen loppuun kulumisella, ellei velkoja katkaise vanhentumista. Kappaleessa myös käytiin läpi ulosottoperusteen vanhentuminen UK:n mukaisesti. Myös ulosottoperusteen vanhentumisen osalta velkojan tulee katkaista ulosottoperusteen vanhentuminen UK:n mukaisia aikoja noudattaen.¹¹⁰ Vanhentuminen voi myös tapahtua uuden VanhL:n 13 a §:n mukaisen määräajan loppuun kulumisella. Riippumatta siitä, mikä näistä vanhentumisen tavoista on johtanut vanhentumiseen, oikeudelliset seuraukset ovat kaikissa tapauksissa samat.

Vaikka oikeuskirjallisuudessa on nähty kautta linjan vanhentumisen laukkauttavan velvoitteen, kyseessä on lähinnä pääsääntö, josta VanhL:ssa on muutamia poikkeamia. Näin ollen velan lakkaaminen vanhentumisen kautta ei tarkoita, että velka olisi oikeudellisesti vaikutukseton.¹¹¹ Näissä tapauksissa vanhentunut velvoitetta voidaan käyttää tietyissä tapauksissa. Käyn lävitse seuraavaksi näitä poikkeavia pykäläiä.

VanhL:n 14 §:n mukaan suoritusvelvollisuus lakkaa saatavan vanhentumisen seurauksena. Tästä johtuen VanhL 14 §:n 2 momentin mukaan velallisella on oikeus saada suorituksensa takaisin, mikäli kyseessä on elinkeinoharjoittajan saatavasta, joka perustuu kulutushyödykkeen luovuttamiseen tai luoton myöntämiseen kuluttajalle. Samoin luontonantajan saatavasta yksityistakaajalta tai yksityiseltä pantinantajalta. Tämä soveltuu ainoastaan tapauksiin, joissa velallinen on tehnyt suorituksen tietämättä velan vanhentumisesta. Velallisen maksaessa velkaa, jonka hän tietää vanhentuneen, joutuu hän tilanteeseen, jossa hänellä ei ole oikeutta saada suoritustaan takaisin. Vanhentunutta saatavaa on kutsuttu oikeuskirjallisuudessa vajanaisvelvoitteeksi, koska vanhentumisesta huolimatta vanhentunutta saatavaa maksavalla ei kaikissa tapauksissa

¹⁰⁹ LaVM 12/2014 vp, s 7 - 8

¹¹⁰ Linna 2008 I, s 55

¹¹¹ Aurejärvi – Hemmo 2007, s 143; Kaisto – Lohi 2013, s 247

ole oikeutta saada suoritustaan takaisin.¹¹²

Suoritus, joka on tehty vanhentuneesta saatavasta, ei ole lahja eikä se muodosta perusteetonta etua. Velallisella on itsellään velvollisuus huolehtia siitä, ettei hän maksa vanhentuneita saatavia. Näin ollen suorittaessaan vanhentunutta saatavaa, sitä yleisesti pidetään pätevänä oikeustoimena. Poikkeuksellisesti esim. pakon tai petollisen velallisen erehdyttämisen johdosta saattaa muodostua tilanne, jossa vanhentuneen saatavan maksamista ei pidetä pätevänä. Sama ongelma muodostuu niissä tapauksissa, joissa velallisen ja velkojan välillä on useita velkasuhteita, eikä velallinen ole yksilöinyt maksuaan, eikä sitä voida yksilöidä objektiivisesti katsoen maksumäärästä tai muusta maksuun liittyvistä tiedoista.¹¹³

VanhL:n 15 §:n mukainen kuittausmahdollisuus voi pohjautua, joko konneksiteettiajatteluun tai saatavien vastakkaisuuteen tietyin edellytyksin.¹¹⁴ Ajattelun mukaan tapauksessa velallisella ja velkojalla on ristikkäisiä velvoitteita, joiden voidaan katsoa muodostavan yhden kokonaisuuden, vaikka kaikki velvoitteet eivät suoranaisesti liittyisi toinen toisiinsa.¹¹⁵ Näin ollen VanhL:n 15 §:ssä säädetään velkojan oikeudesta käyttää vanhentunutta saatavaa kuittaukseen tietyillä edellytyksillä. Näitä ovat joko kuittaus edellytysten täyttyminen ennen saatavan vanhentumista tai vaatimus, että saatavat kuuluvat samaan oikeussuhteeseen.

Kuittausmahdollisuutta ei ole, mikäli vastasaatava ei ole eräänntynyt ennen vanhentumista, vastasaatava on syntynyt vanhentumisen jälkeen tai vastasaatava on ollut vanhentunut jo siirtyessään kuittausta vaativalle. Norros käyttää tässä yhteydessä nimitystä ”puhtaasta” kuittausmahdollisuudessa, näin määrittäen edellä kuvatut tilanteet ”epäpuhtaiksi”. Ainoastaan ”puhtaassa” tilanteessa kuittaminen on mahdollista. Tällä pyritään estämään tilanteet, joissa kahden tahon välille syntyisi kahden eri velvoitteen muodostamasta kokonaisuudesta tilanne, jossa toisen velvoite lakkaa vanhentumisen kautta samalla, kun toinen jää suoritusvelvolliseksi ilman kuittausmahdollisuutta.¹¹⁶

Vakuusoikeuksien osalta sääntely löytyy VanhL:n 16 §:stä. Sen mukaan velan

112 Saarnilehto 2004, s 154 - 155

113 Saarnilehto 2004, s 154

114 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 144

115 Norros 2012, s 292

116 Norros 2012, s 290 - 291

vanhentuminen ei estä velkojaa saamasta suoritusta vakuudeksi annetusta omaisuudesta, johon hänellä on pantti- tai pidätysoikeus. Tämä koskee yksilöidyn objektin panttioikeutta ja yrityskiinnitystä.¹¹⁷ Tämä ei kuitenkaan koske vieraspanttivelkaa, johtuen TakausL:n (19.3.1999/361) 15.1 ja 41 §:stä. Mikäli velka on vanhentunut, vieraspantti raukeaa, eikä velkoja voi vaatia suoritusta vieraspantista. Tämä johtuu puhtaasti TakausL:n 15.1 §:stä, jonka mukaan takaajan vastuu velkojaa kohtaa lakkaa, kun päävelka on suoritettu tai kun se on muuten lakannut. Vanhentuminen lakkauttaa velan VanhL:n 14 §:n mukaan.¹¹⁸

Omistuksen pidätysehdon vaikutuksesta säädetään VanhL:n 16.2 §:ssä. Ehto raukeaa ellei sitä ole kirjattu lain vaatimaan rekisteriin, jos se on kirjattu rekisteriin se pysyy voimassa vanhentumisesta huolimatta. Rekisterillä tarkoitetaan lainhuuto- ja kiinnitysrekisteri tai arvo-osuusrekisteriä.¹¹⁹

Maksukyvyttömyysmenettelyiden osalta on säädetty erikseen VanhL:n 17 §:ssä, etteivät velkojen vanhentumiset estä maksunsaantia konkurssipesään kuuluvasta omaisuudesta. Tältä osin tarkoitetaan sitä omaisuutta, joka on otettu huomioon jakoluettelossa.¹²⁰ Tämän omaisuuden osalta sääntö koskee kaikkea omaisuutta ja myös myöhemmin kertyvää omaisuutta.¹²¹ Tästä huolimatta henkilökohtaisesti vastaavaan velalliseen nähden velvoitteet vanhentuvat.

Vanhentuminen ei siis tapahdu maksukyvyttömyysmenettelyn aikana, mikäli velka on otettu huomioon menettelyssä. Kyseinen sääntely siis koskee ainoastaan niitä konkurssiin joutuneita tahoja, jotka eivät ole luonnollisia henkilöitä. Henkilökohtainen vastuu on konkurssituomiosta alkavan viisi vuotisen vanhentumisen alainen. VanhL:n 17.2 §:n mukaan tuomioistuimen vahvistamassa maksuohjelmassa huomioon otettu saatava vanhentuu, jokaisen maksuerän osalta erikseen.¹²²

Yhteisvastuullisten velallisten osalta on erikseen säädetty, että vanhentusaika kuluu erikseen, jokaisen velallisen osalta VanhL:n 19 §:n mukaisesti. Yhteisvastuullisen

117 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 146 - 147

118 Kaisto – Lohi 2013, s 246 – 247; Myös Niemi 2014, s 167

119 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 147; Rikalainen – Uitto 2008, s 181

120 HE 187/2002, s 69

121 Tenhunen – Ekdahl 2005, s 727

122 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 145; Rikalainen – Uitto 2008, s 182

velallisen maksaessa velkaa yli oman osuutensa, mikäli ylittävä osuus on maksettu siitä velan osuudesta, joka on toiseen yhteisvastuullisen velalliseen nähden vanhentunut, on hänellä oikeus vaatia oman osuutensa ylittävän määrän palauttamista. Velallisten yhteisvastuu lakkaa, mikäli velka vanhentuu jonkun yhteisvelallisen osalta, ja tämän jälkeen jokainen vastaa ainoastaan omasta osuudestaan.¹²³ VanhL:n 19.2 §:ssä säädetään osuuksien jaosta, mikäli niistä ei ole ennalta sovittu, tällöin osuudet määräytyvät velallisten pääluvun mukaan.¹²⁴

Lopullinen vanhentuminen voi olla vaikutukseton, mikäli tapaukseen soveltuu VanhL:n 2 §:n 1 momentti. Saarnilehto esittää esimerkin avulla kuinka näin voi käydä perintökaaren osalta. Perintökaaren (5.2.1965/40) 6 luvun 1 §:n mukaisena ennakkoperintönä voidaan pitää saatavaa, vaikka se olisi vanhentunut vanhentumislain johdosta. Kohta voidaan jättää soveltamatta, mikäli kyetään näyttämään ettei kyseisestä saatavasta luopumista ole pidettävä ennakkoperintönä. Samoin PK:n 7 luvun 3 §:n 3 momentin mukaista suosiolahjaa voidaan soveltaa vanhentuneeseen saatavaa. Ainoa keino välttää kyseisen säännöksen soveltaminen on kyetä osoittamaan, ettei tarkoituksena ole ollut suosia lahjansaajaa.¹²⁵

Herää kysymys miten perintöverotus reagoisi kyseisiin väittämiin. Nähtäisiinkö ennakkoperinnöt tai suosiolahjat vanhentuneiden velkojen osalta sellaisena saamisena, jota tulee verottaa. Kannattaa siis muistaa ettei vanhentumislain tarkoituksena ole mahdollistaa epäasiallista käyttäytymistä.

2.8. Vanhentumislain pakottavuus

VanhL:n 3 § kieltää poikkeukset, jotka tapahtuvat velallisen vahingoksi. Samoin VanhL:n 3 §:n 2 momentti kieltää poikkeukset laista kuluttaja, yksityistakajaan tai yksityisen pantinantajan vahingoksi lakiviittauksella ulkomaiseen lakiin, mikäli sopimussuhteeseen olisi muutoin sovellettava tätä lakia.

Kielto ei kuitenkaan estä sopimasta lain säädöksistä velkojan haitaksi. Näin ollen vanhentumisaikaa voidaan lyhentää ja vanhentumisen katkaisemisesta voidaan sopia

123 Stålhberg – Karhu 2013, s 501

124 Asiasta tarkemmin Saarnilehto 2004, s 163 - 166

125 Saarnilehto 2009 I, s 20 – 21

sopimuksin, esimerkiksi vapaamuotoiset katkaisutoimet voidaan sulkea sopimuksella pois, jolloin velkojan voi ainoastaan käyttää oikeudellisia katkaisutoimenpiteitä.

Lakiviittauksen avulla ei voida pyrkiä kiertämään vanhentumislain pakottavuutta. Tällainen tilanne syntyy vai silloin, jos velvoite olisi alun perin kuulunut Suomen VanhL:n piiriin, mutta lakiviittauksella pyrittäisiin kiertämään tätä. Toisaalta Aurejärvi ja Hemmo näkevät, että OikTL:n (13.6.1929/228) 36 §:n kohtuuttomuuspykälän avulla voitaisiin epäasiallisia tilanteita korjata, mikäli velallinen on käyttänyt hyväksi esimerkiksi toisen osapuolen asiantuntemattomuutta ja saanut sopimukseen normaalia lyhyemmän vanhentumisajan.¹²⁶

Lähtökohtaisesti vahvassakin asemassa olevaa toimitsijaa siis suojataan. Lain esitöissä todetaan lyhyesti ”Velkojan ja velallisen välisellä osapuoliasetelmalla ei olisi merkitystä vain pakottavuuden kannalta”. Tästä huolimatta mainitaan myös, että ”erittäin lyhyttä vanhentumisaikaa koskevaa ehtoa voitaisiin pitää ankarana ja yllättävänä” tässä kohdin viitataan vakioehtosopimukseen. Samoin esille nousee kuluttajasopimuksen kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi (93/13/ETY), ja sen liitetiedoissa q kohta. Tämän mukaan ”kuluttajan oikeuden nostaa kante tai käyttää muita oikeuskeinoja poissulkeminen tai rajoittaminen” nähdään direktiivin vastaisena. Tämän tulkinnan perusteella tällaiset vakioehdot, jotka haittaavat näiden toteuttamista mukaan lukien erittäin lyhyt vanhentumisaika, ovat lain mukaan mitättömiä.¹²⁷

Lahjakortit ovat yksi hyvä esimerkki saamisoikeudesta, joka on yleisesti hyväksyttävästi voitu rajoittaa muutamien kuukaisienkin pituiseksi ajaksi. Kuluttajariitalautakunta ratkaisussaan 1723/36/11 7.11.2012 ei nähnyt ongelmia lahjakorttisopimukselle, jonka perusteella kyseinen saamisoikeus tuli toteuttaa kuuden kuukauden kuluessa. Lautakunta piti kuuden kuukauden pituista aikaa tavanomaisena. Ratkaisu tukeutui pitkälti kortissa selkeästi lukeviin ehtoihin, joiden pohjalta kuluttajalle ei voinut jäädä epäselväksi, minkä pituisesta voimassaoloajasta oli kyse.

Löysin asiaan liittyvän mielenkiintoisen sopimusehdon Raksystems Insinööritoimiston Oy:n vakioehdoista. Kyseessä on käytetyn asunnonmyyjälle tarjottava

126 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 126

127 He 187 / 2002, s 41; Kuluttajasopimuksen kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi (93/13/ETY)

piilovirhevakuutus, jonka vakioehdoissa kohdassa 11.5. määrätään että vakuutuksenantajan korvausvaatimukseen perustuva päätös tai muu päätös, jolla voisi olla vaikutusta heidän korvaamaansa etuuteen on nostettava kanne kolmen vuoden kuluessa kirjallisesta tiedonsaannista. Tässä herää kysymys voidaanko vanhentumislain mukaisista vapaaehtoisista vanhentumisen katkaisemisen muodoista sopia vakioehtosopimuksessa heikentävästi kuluttajan osalta. Mielestäni ongelmaa ei olisi, mikäli edes VanhL:n 11 §:n mukaiset oikeudelliset toimet olisivat laajemmin käytössä. Vanhentumisen katkaiseminen on sopimuksessa rajattu ainoastaan kanteen nostamiseen.¹²⁸

Hallituksen esitys on tältä osin puutteellinen. Suoranaisesti mainitaan vain että ”Vaikutuksettomia ovat myös ehdot, joiden mukaan vanhentuminen voitaisiin katkaista jollakin muulla kuin lain sallimalla tavalla.” Esitöissä puhutaan yleisesti yksityishenkilöiden suojaamisesta oikeuspoliittisesti tärkeänä asiana. Mainitaan myös OikTL:n 36 §:n soveltamisen mahdollisuus ja kuluttajien osalta KSL:n (20.1.1978/38) 4 luvun säännökset. Näiltä osin vanhentumislaki ei estä rajoituksia tapaan, jolla vanhentuminen voidaan katkaista.

Luulen, että tapauksessa jossa kuluttaja olisi tehnyt VanhL:n 10 § mukaisen vapaamuotoisen katkaisemisen ja yritys vetoaisi vakioehtoihin, joissa mahdollistettaisiin vain kanteen muodossa vanhentumisen katkaiseminen, asia tulisi ratkaista kuluttajan eduksi. Vaatimuksena saattaisi olla, että kuluttajalla ei ole muutoin ollut mahdollista selvittää asiaa riittävästi asiantuntijan avulla tai muu kyseiseen tapaukseen liittyvä aspekti. Näiden johdosta kolmen vuoden aika ei olisi riittänyt takaamaan kuluttajalle aikaa hankkia riittävä selvitys, jonka perusteella oikeudenkäyntikanne voidaan nostaa.

Pakottavuus nousi esille TT:2010-36 eri mieltä olevien jäsenten Kauppalan ja Koskisen lausunnossa. Kauppala esitti lausunnon ja Koski yhtyi siihen. Tapauksessa työtekijäliitto oli neuvotellut työnantaja osapuolen kanssa palkkioihin liittyvästä vanhentumisesta. Näin ollen voitaisiin puhua kolmannen osapuolen kompetenssista neuvotella toisen puolesta. Tämä ei täysin päde, koska kyseisillä tahoilla on tietty kompetenssi neuvotella toisen tahon valtuutuksella. Tapauksessa eri mieltä olevat jäsenet näkivät, että tämä

128 http://www.raksystems.fi/files/Raksystems_Kauppaturva_huoneistojen_vakuutusehdot_6-2015.pdf
(viitattu 13.7.2015)

valtuutus oli ylitetty. Lausunto tukeutuu työsopimuslain pakottaviin säädöksiin vanhentumisen osalta, joka estää VanhL:n 3.1 §:n soveltamisen, jonka mukaan olisi mahdollista heikentää velkojan asemaa. Näkemystä tukevat esityöt joissa on lausuttu, että erityissääntelyyn perustuvat vanhentumisajat ovat pakottavia eli ne muodostavat poikkeuksen VanhL:n 3.1 §:sta. Lisäksi niissä mainitaan erityisesti ettei työ- ja työehtosopimus vanhentumisaikoja saada lyhentää.¹²⁹

Pakottavuus muodostaa oman haastellisuutensa. Miten voidaan painotella eri tahojen intressejä ja samalla taata vanhentumislain takana olevat tavoitteet. Tilanteet voivat helposti muodostua sellaisiksi, joissa tiedollisen ylivoiman voi omata taho, jonka on helppo päätyä sellaisiin ratkaisuihin, jotka eivät kestä KSL:n tai OikTL:n rajoja. Toisaalta toimitsijoiden vapautta on turha rajoittaa liialla säätelyllä.

129 HE 187/2002, s 42

3 . Vahingonkorvausvelan vanhentuminen

3.1. Velan katkaiseminen

Velan vanhentumisen kannalta on tärkeää tehdä katkaisutoimenpide oikea aikaisesti ja oikealla tavalla, jotta oikeutta ei menetettäisi passiivisuuden perusteella. Hallituksen esityksen mukaan vahingonkärsijälle on asetettu selonottovelvollisuus. Arviointiperusteet ovat objektiivisia. Siitä huolimatta esityksessä asetetaan asiantuntijoille korkeampi selonottovelvollisuus kuin muille henkilöille. Näin kävi ratkaisussa KKO 2012:18, jossa verottajan olisi pitänyt asiantuntemuksensa perusteella tietää milloin vanhentuminen tuli viimeistään katkaista.¹³⁰

Helsingin hovioikeuden tapauksessa 2011:9 2112 ratkottiin kysymystä siitä, miten tarkkaa yksilöintiä vaaditaan vahingonkorvausvelan katkaisemiseksi. A oli ostanut B:ltä asuinrakennuksen ja kaupanvälittäjä oli toiminut C. Myyjä ja välittäjä olivat tienneet rakennuksen olevan rakennusvalvonnassa lomarakennuksen luvalla. Tästä huolimatta A:n oli ostamassa asunnon vakituiseen käyttöön, jossa B oli sitä vuosina 1979 – 1996 käyttänyt.

Asia kärjistyi vanhentumiseen. A oli katkaissut vanhentumisen kirjeellä reklamaatioilmoituksesta, joka oli lähetetty sekä myyjälle että välittäjälle, jossa oli kirjoitettu ”Vahinkojen määrän A tulee yksilöimään tarvittavat arviot ja mahdolliset muut selvitykset hankittuaan”. Hän ilmoitti vaativansa kauppahinnan alennusta ja vahingonkorvausta.

Ongelma muodostui siitä, ettei A:n tekemä reklamaatio sisältänyt tarkkoja rahamääräisiä vaatimuksia, vaan hän oli yksilöinyt ne sanallisesti. Käräjäoikeuden mielestä tämä ei riittänyt kohtuudella yksilöimään vahingonkorvausvelkaa, sillä tavoin että kirjeellä vanhentuminen olisi katkaistu.

Hovioikeuden mukaan A:n ei tarvinnut reklamaatiokirjeessään yksilöidä velkaa viitaten HE 187/2002 vp s. 56, jonka mukaan yksilöinti ei vaadi tarkkojen rahamäärien ilmaisemista. Tämän lisäksi B ja C ovat olleet tietoisia kirjeen perusteella tarkalleen

¹³⁰ HE 187/2002 vp,s 49, katso myös Karhu – Ståhlberg s 496

miltä osin vahingonkorvausta vaaditaan, ja C:n olisi kiinteistövälittäjä ammattinsa puolesta ollut mahdollista selvittää tarkka summa. Tämän johdosta hovioikeus kumosi käräjäoikeuden tuomion ja palautti asian käräjäoikeuden käsiteltäväksi.

Vahinkojen osalta ei tarvitse kertoa euromääräisesti, mitä vahinkoa on syntynyt. Riittävää on kun vahinko yksilöidään. Samoin asiasta on todettu, etteivät velkoja tai velallinen kumpikaan tule sidotuiksi katkaisutoimessa esittämiinsä käsityksiin, vaan he voivat esittää myös uutta selvitystä.¹³¹

Velan yksilöinti oli esillä myös Helsingin hovioikeudessa 27.8.2010 S 10/71 2172 tapauksessa. Itse kysymys ei noussut esille enään hovioikeuden perusteluissa, vaan se piti voimassa käräjäoikeudessa todetun linjan. Tapauksessa henkilö A oli antanut velasta takauksen taholle B. B oli muistuttanut henkilöä kirjeellä, jossa luki ”Olette 12.6.1997 allekirjoittaneet omavelkaisen takaussitoumuksen T K Oy:n 14.510.000 markan lainaan siten, että takauksenne enimmäismäärä on 5.062.500 markkaa.” A väitti oikeudessa, että takausta ei oltu yksilöity riittävästi kyseiseltä muistutuksella, koska siitä puuttui takausnumero. A:n ja B:n välillä ei ollut muita takauksia, joten kyseinen vaatimus oli turhan pitkälle viety. Lisäksi velassa oli yksilöity kaikki mitä lain vaatimat kohdat, sekä esitöiden pohjalta tapaukset arvioideen erikseen.¹³² Kyseisessä tapauksessa oli esitöiden pohjaltakin enemmän kuin riittävät tiedot velan yksilöinnistä, vaikka kyseessä olisi ollut useampi takaus. Näiden olisi tullut olla numeraalisesti identtisiä, jotta olisi voitu vaatia vielä tarkempaan yksilöintiä.

Vahingonkorvausvelka voidaan katkaista ilmoittamalla ”teko, laiminlyönti, tapahtuma tai muu olosuhde, joka velkojan käsityksen mukaan aiheuttaa korvaus- tai hyvistysvastuun, sekä näin aiheutettu vahinko”. Vanhentumislain esitöissä todetaan ettei pelkkä virheilmoitus ilman velan vaatimusta katkaise vanhentumista.¹³³ Norros korostaa, että vähintään on tuotava ilmi keskeiset tosiseikat, joihin velkojan mielestä vahingonkorvausvaatimus perustuu. Tämä käy erityisesti ilmi VanhL 10.2 § 2 virkkeestä ”käytävä ilmi velan peruste”.¹³⁴

131 HE 187/2002, 58;Norros 2015 s, 344 – 354;sekä katso KKO 2012:75

132 HE 187/2002, s 56

133 HE 187/2002, s 57

134 Norros 2015, s 347

Tässä kohdin sopimusperusteinen ja sopimuksen ulkoisen vahingonkorvauksen eroavuudet nousevat esille. KKO 2012:75 ratkaisun perusteella sopimuksen osalta riittää, että vedotaan sopimusrikkomukseen. Sopimuksen ulkoisessa vastuussa on kuvattava pääpiirteisesti aiheutunut vahinkoseuraamus ja kerrottava syy-yhteys, mikä aiheuttaa vastuun. Vaaditaan siis kuvaus vahingosta ja siitä syystä minkä perusteella aiheuttaja vastaa vahingosta.

Norros tulkitsee KKO 2012:75 ratkaisua siten, että riittävä velan yksilöinti riippuu velkojan tietoisuudesta.¹³⁵ Kyseisessä tapauksessa velkoja tiedossa olivat vaatimus tyyppi sekä vahingon aiheutumistapa. Tästä huolimatta hän toteaa, ettei velkojalta voida edellyttää laajaa vahinkoseurauksien ennakointia. Tätä tukee esitöissä esitetty näkemys, jonka mukaan asiat joista velalliselle on annettava tietoa, koskee lähinnä hänen tiedossaan olevaa perustetta ja määrää.¹³⁶

3.2. Velan alkamishetken määrittäminen

Velan vanhentumisen kannalta on tärkeää kyetä määrittämään tarkalleen päivä, josta vanhentuminen alkaa kulua. Tämä hetki omaa vahingonkorvausvelkojen osalta omia piirteitä, jotka erottavat ne muista veloista. Tämän johdosta käsittelemme niitä laajemmin omassa kappaleessaan.

Vahingonkorvausvelat voidaan yleisesti jakaa kahteen eri ryhmään sopimusperusteisiin ja sopimuksen ulkopuolisiin vastuutilanteisiin. Molemmat tilanteet tukeutuvat samaan normiin VanhL:n 7 §:ään. Seuraavissa kappaleissa käsittelemme näiden alkamishetken määrittämiseen erityisesti vahingonkorvaustilanteissa. Ennen näitä käyn yleisesti läpi vahingonkorvausvelkojen vanhentumiseen liittyviä аспектеja.

3.2.1. Yleisesti

Vahingonkorvauksen vanhentumisen kannalta merkittävät hetket liittyvät VanhL 7 §:n 1 momentin 1, 2 ja 3 kohdan mukaisien tietoisuuden tasojen saavuttamiseen. Oleellista on että kaikki kyseisessä tapauksessa vaaditut tiedontasot saavutetaan. Näitä voidaan

¹³⁵ Norros 2015, s 351

¹³⁶ He 187/2002, s 57 - 58

kutsua vahingonkorvausvelan perustaviksi faktoiksi.

Tietoisuuden syntyminen muodostuu eri tilanteissa omalla tavallaan. Norros on lähtenyt erittelemään tilannetta kuvaamalla äärioluita täydelliseksi ja perustelluksi tietämättömyydeksi ja absoluuttiseksi varmuudeksi. Tällöin vasemmalla laidalla oleva tietämättömyys muodostaa tilanteen, jossa vahingonkorvaussaatava ei ole muodostunut aktiiviseksi vanhentumisen kannalta. Oikealla laidalla asetettu absoluuttinen varmuus muodostaa tilanteen, jossa lain mukaan vanhentuminen on alkanut kulua, voidaan jopa sanoa sen alkaneen kulua kauan ennen tämän pisteen saavuttamista. Kyseessä on lähinnä esitystekninen tapa osoittaa absoluuttista tietämyksen tasoa.¹³⁷

Esitetyn kahden pisteen välille jää kaksi vanhentumisen kannalta tärkeään pistettä. Toinen niistä on tilanne, jossa velkojan selonottovelvollisuus alkaa ja toinen milloin vanhentuminen alkaa. On tilanteita joissa molemmat pisteet saattavat olla erittäin lähellä toisiaan. Tästä huolimatta Norros argumentoi usein syntyvän selonottovelvollisuuden ja vanhentumisajan alkamisen välille selonottoajan. Hän huomauttaa kuitenkin, että joissain tapauksissa velkojan tietoisuuden taso saavutetaan, jo ennen selonottovelvollisuuden syntyhetkeä, ja tästä syystä vanhentuminen alkaa jo aikaisemmin.¹³⁸

Selonottovelvollisuus on tilanneriippuvainen piste. Tapauksen olosuhteet, tosiseikat ja kyseiseen tapaukseen sovellettava VanhL 7 §:n 1 momentin kohta määrittävät pitkälti sen syntyhetkeä. Samoin mitä tosiseikkoja tapauksen kannalta pidetään tietoisuuden kannalta ratkaisevina.¹³⁹

Erillistä selonottoaikaa ei mainita suoraan VanhL:n 7 §:ssä tästä huolimatta Norros argumentoi, että ”olisi pitänyt havaita” maininta pykälässä luo tällaisen hetken. Hänen mukaansa tilanteessa voi muodostua lainesitöissä esille tuotu selonottovelvollisuus, johon suoraan liittyy selonottoaika. Vahinkoa kärsineen tahon on joskus myös turvaututtava asiantuntija apuun selvittääkseen asiaa, koska tilanne voi olla niin epäselvä ettei vahinko edes selviä hänelle ilman ulkopuolista apua.¹⁴⁰ Nämä asiat

137 Norros 2015, s 199 – 200

138 Norros 2015, s 202 – 203

139 Norros 2015, s 202; Katso myös HE 187/2002, s 46, 48 ja 49

140 HE 187/2002, s 48

puhuvat Norroksen mukaan erityisen selonottoajan puolesta. Hän tukeutuu lisäksi esitöihin ja toteaa, että vaikka vahinkoa kärsineelle olisi syntynyt epäily vahingosta, tämä ei riitä vanhentumisen alkamiselle, vaan se alkaa kulua vasta epäilyn vahvistumisesta esimerkiksi asiantuntijan avulla. Epäilyksen vahvistaminen on näissä tapauksissa merkityksellistä, eikä pelkän epäilyksen nouseminen.¹⁴¹

Vanhentumislain esitöissä puhutaan velkojataholla olevasta voimakkaasta selonottovelvollisuudesta. Tämä tulee erityisesti esille esinevahinkojen osalta. Esitöissä mainitaan, että vaikka esine ei olisikaan jatkuvassa käytössä tai hallinnassa omistajalla on velvollisuus järjestää huolenpito ja valvonta riittävällä tavalla.¹⁴² Norroksen mielestä näin laajaa velvollisuutta ei voida edellyttää. Hänen mielestään esitöissä yleistetään tarpeettoman rohkeasti KL:n (27.3.1987/355) ankaria sääntöjä.¹⁴³

Toinen kriittinen piste on pitäisi tietää. Tämä linkittyy vahvasti selonottovelvollisuuteen. Saarnilehto toteaa, että viranomaisten osalta kansalaisten ja yritysten tulee voida luottaa valtion toimintaan ja sen tekemien viranomaisten ilmoitusten paikkansapitävyyteen. Hän argumentoi, että pitäisi tietää aspekti, näissä tilanteissa vaadittavan tiettyä havaittavuutta. Tällöin vaaditaan sellaista indisiota muuttuneesta tilanteesta, joka korottaa asian yli ”olisi pitänyt tietää” -kynnyksen.¹⁴⁴

Joissain tilanteissa runsas julkisuus voi ylittää ”olisi pitänyt tietää” -kynnyksen. Kuten KKO 1997:134 ratkaisussa katsottiin vakuutusyhtiön olevan vastuussa vakuutus sopimuksista, koska se oli saanut päivälehdestä tiedon, että vakuutetut aikovat vaatia vahingonkorvausta. Asfalttikartellin osalta kilpailuviraston todetessa kyseessä olleen kartelli. Tilannetta ei muuta se, mitä mieltä kartellista epäillyt ovat olleet asiasta. Tarkoittaen ettei tiedonsaanti peräydy, kun se kynnyks on kerran ylitetty. Asian osalta tulee korostaa, että tiedonsaanti asiasta vasta määrää alkamisajankohdan, eikä pelkkä viranomaisen päätös.¹⁴⁵

Norros tuo esille, että tilanteiden eroavaisuuksien takia joudutaan niissä painottamaan

141 Norros 2015, s 204; HE 187/2002, s 46, 48 – 50

142 HE 187/2002, s 49

143 Norros 2015, s 206

144 Saarnilehto 2011, s 119 – 121

145 Saarnilehto 2011, s 123 – 124

eri asioita.¹⁴⁶ Näin voidaan toimia esitöissäkkin mainitun asiantuntijan voimakkaamman selonottovelvollisuuden osalta.¹⁴⁷ Samoin tilanteissa, jossa osapuolet ovat tasavertaisessa asemassa painotuksena on yhtäläiset velvollisuudet.¹⁴⁸ Yleissääntönä ankara velvollisuus toimia asianmukaisella tavalla pätee, mutta on otettava huomioon tämänkaltaisia tilanne sidonnaisia aspekteja, kun lähdetään pohtimaan kuinka laajasti henkilön tulee olla tietoinen asioista.

Tilanne on helpompi hahmottaa, mikäli otetaan huomioon tapauskohtaisia aspekteja. Tilanteissa, joissa sopimuksesta tai laista seuraa taholle erityinen selvitysvelvollisuus, voidaan nämä ottaa huomioon VanhL:n soveltamisessa. Sanotusta huolimatta tilanteissa, joissa tällaista velvollisuutta ei synny, vaaditaan erityistä aihetodistetta korvaussaatavasta. Vasta tämän johdosta voi vastaava velvollisuus syntyä tavalla joka on VanhL:n kannalta merkittävää. Aihetodiste vaihtelee voimakkaasti tilanteesta riippuen, joskus vaaditaan ankarampaa indikaatiota ja toisinaan saattaa riittää vähäinenkin aihe alkaa selvittää asiaa.¹⁴⁹

Selonottoajan pituuden määrittämiseen vaikuttaa velkojan riittävien tietojen kynnys. Riippuen siitä miten varmaa ja tarkkaa tietoa vaaditaan, sitä runsaammaksi selonottoaika muodostuu. Näihin vaikuttavat voimakkaasti velkojan asiantuntemus ja muu ymmärryskyky. Itä-Suomen hovioikeus näki tullisaatavan osalta, että yhtiön, jonka liiketoiminta oli käydä ulkomaankauppaa ja jonka palkkalistoilla oli kaksi lakimiestä, omaa voimakkaan selonottovelvollisuuden tullin aiheuttamasta vahingosta.¹⁵⁰ Samoin verottajan osalta KKO 2012:18 yhtiöoikeudellisen vahingonkorvauksen osalta nähtiin verottajan omaavan sellaista asiantuntemusta, joka ankaroiitti selonottovelvollisuutta.¹⁵¹

KKO 2013:63 ratkaisun perusteella Norros näkee, että mikäli velka siirtyy asiantuntemattomalta taholta asiantuntevalle taholle, nousee selonottovelvollisuus. Tällöin kyseisen tahon on toimittava ripeämmin ja selvitettävä asiaa paremmin. Tästä huolimatta Norroksen mielestä, mikäli asia tapahtuu päinvastaisella tavalla eli asiantuntevalta taholta siirretään velkaa asiaa heikommin tuntevalle taholle, ei

146 Norros 2015, s 204 – 206

147 HE 187/2002, s 49

148 Norros 2015, s 205

149 Norros 2015, s 206 – 207

150 Itä-Suomen hovioikeus 28.1.2015 Tuomio Nro 31 Dnro S 14/530

151 Norros 2015, s 207

selonottovelvollisuus lievenny. Tueksi näkemykselleen hän viittaa VelkaKL 27 §. Tosin kyseiset siirrot eivät varmasti tapahdu tietämättöminä vahingonkorvaussaatavien olemassaolosta.¹⁵²

3.2.2. Tietoisuustaso

Vanhentuminen alkaa kulua vahinkojen osalta kahdesta perusteesta, joko velkojan riittävä tietoisuus on saavutettu tai hänelle on syntynyt selonottovelvollisuus, ja siihen riittäväksi nähty aika on kulunut. Molempien kannalta on määritettävä riittävä tietoisuustaso, jonka kynnyksen tulee ylittyä, jotta vanhentuminen alkaisi.¹⁵³

Aurejärven ja Hemmon mukaan tietoisuuden voidaan nähdä muodostuneen ilman todellista tietämystä, jos asianmukainen selonottovelvollisuutta on laiminlyöty. Tällöin objektiivisesti arvoidaan tilannetta ja sitä miten asianmukaisesti toimivan henkilön olisi tullut toimia.¹⁵⁴

Tietoisuustaso on suorassa yhteydessä riittäviin tietoihin, jotka määrittyvät VanhL:n 7 §:n mukaisesti. Esitöiden mukaan aika alkaa kulua”, kun velkoja voi esittää maksuvaatimuksen velalliselle”.¹⁵⁵ Norros näkee, että esitöiden pohjalta vaatimus on pystyttävä perustelemaan objektiivisesti.¹⁵⁶

Vaatimusten osalta on huomioitava VanhL:n 10 §:n 2 momentin mukaiset vaatimukset, jonka mukaan muistuttaessa velallista vahingonkorvausvelasta on siitä käytävä ilmi peruste ja määrä kohtuudella vaadittavalla tavalla, jolleivät ne ole velallisen tiedossa. Tämän takia Norros näkee, että tietoisuustason on ylitettävä muistutukselta vaadittava taso.¹⁵⁷

Kilpailurajoitusten osalta on todettu, että tietoisuus voidaan saavuttaa itsenäisesti tai viranomaisten toimien johdosta. Tietyissä tilanteissa tietoisuus voi syntyä ennen vahingon syntyhetkeä. Aikaisin hetki muodostaa tietoisuus voitaisiin liittää

¹⁵² Norros 2015 s, 208

¹⁵³ Norros 2015, s 209

¹⁵⁴ Aurejärvi – Hemmo 2007, s 131

¹⁵⁵ HE 187/2002, s 45

¹⁵⁶ Norros 2015, s 209 – 210

¹⁵⁷ Norros 2015, s 210

viranomaisten aloittaessa tutkintansa kilpailuasiasta. Tämä tosin ei voi johtaa kyseiseen johtopäätökseen, koska tällöin on vasta epäilyjä, joihin vastataan vasta tutkinnan lopputuloksella eli viranomaisen tekemällä päätöksellä. Vasta päätöksessä todetaan, onko kyseessä ollut kilpailurajoitus vai eikö sellaista ole ollut. Vaikka kyseisessä kirjoituksessa tutkittiin vanhaa lakia kilpailurajoituksista (27.5.1992/480) samat johtopäätökset soveltuvat vanhentumislain osalta lakipykäliden läheisten sanamuotojen takia. Huomattavin ero VanhL:iin on vaatimus havaituksi tulemisesta, joka saattaa korottaa tiedonsaantikynnystä.¹⁵⁸

Tiivistäen voidaan sanoa tietoisuustasovaatimuksen täytyvän täyttää VanhL:n 7 §:n ja VanhL:n 10.2 §:n kohdat. Näin ollen velkojalla tulee olla objektiivisesti katsoen riittävän varmat tiedot VanhL:n 7 §:n vaatimista asioista, jotka riittäisivät VanhL:n 10.2 §:n mukaiseen velan katkaisun tekemiseen.¹⁵⁹

3.2.3.Sopimuksen ulkoisen vastuun tilanteissa

Vanhentumisajasta säädetään VanhL:n 7 §:n 1 momentin 3 kohdassa. Velan vanhentuminen alkaa siitä hetkestä, jolloin vahingonkärsijä on saanut tietää tai hänen olisi pitänyt tietää vahingosta ja siitä vastuussa olevasta. Säädos voidaan jakaa kahteen määrittävään tekijään. Ensimmäinen on vahingonkärsijän tietoisuus vahingosta. Toisena tietoisuus tahosta, joka vastaa vahingosta. Molempien on täytyttävä ennen vanhentumisen alkamista.

On huomautettava, että oikeuskirjallisuudessa on otettu voimakkaasti kantaa toisen tekijän osalta. Aurejärvi ja Hemmo sekä Ståhlberg ja Karhu ovat esittäneet vastakkaisia näkemyksiä asiasta. Aurejärven ja Hemmon mukaan on riittävää, kun vahingonkärsijä saa sellaisen tiedon, jonka perusteella hänen selonottovelvollisuutensa alkaa. Ståhlberg ja Karhu näkevät ettei velkoja voi tukeuta väitteeseen, ettei hän tiennyt ketä olisi lain mukaan vastuussa vahingosta. Vahingonkärsijän vastuulla on siis ottaa selvää laista, sekä vahinkoa aiheuttaneesta tahosta. Aurejärvi ja Hemmo toteavat tilanteen muuttuvat, mikäli tosiasiatieto vahinkoa aiheuttaneesta puuttuu, Molemmat ovat samaa mieltä asiasta siltä osin, kun vahingonkärsijällä on riittävät tiedot vahingonaiheuttaja tahon

158 Havu – Kalliokoski 2009, s 455

159 Norros 2015, s 215

selvittämiseksi.¹⁶⁰

Näkemystä tukevat esitöissä vaaditut asianmukaiset toimet, selonottovelvollisuus ja maininta ettei velkojan passiivisuutta tule tukea.¹⁶¹ Esitöiden perusteella hyväksyttävänä ei voida pitää ”vaatimuksen esittäjä vetoaisi omaan huolimattomuuteensa tai välinpitämättömään suhtautumiseensa.”¹⁶² Samoin VanhL:n 7 §:n 3 kohdan sanamuoto tukee näkemystä ”olisi pitänyt tietää vahingosta ja siitä vastuussa olevasta”. Karhun ja Ståhlbergin mukaan tilannetta on arvioita objektiivisesti ja tilannekohtaiset seikat on huomioitava.¹⁶³

Norros tuo esille pykälän ja esitöiden huomioitta jääneen seikan. Niissä ei käydä läpi mitä vahingolla tarkoitetaan. Hänen mukaansa on tästä huolimatta selvää, että kyseessä on ainoastaan taloudellisesti mitattavissa oleva vahinko. Tukea tälle antaa *vaatimismahdollisuuden* periaate. Vahingonkärsijän tulee olla tietoinen vahingontapahtumasta sen seurauksista ja niiden välisestä syy-yhteydestä, sekä niiden taloudellisista vaikutuksista. Vahingon ei täydy olla täsmentynyt, jotta vanhentuminen alkaisi. Riittävää on, että abstraktilla tasolla vahinkoa on syntynyt. Tästä syntyy selonottovelvollisuus, joten vahingonkärsijän ei täydy olla tietoinen tarkasta vahingosta.¹⁶⁴

Asteittain pahenevien vahinkojen osalta katsotaan korvausvastuun muodostuvan sinä hetkenä, jolloin kyseinen vahinko on niin merkittävä, että siitä voidaan vaatia korvauksia. Tällaisia voivat olla esimerkiksi epäilyn herättyä käynti lääkärissä, jonka johdosta merkittävyys havaitaan.¹⁶⁵

Jatkuvan vahingon osalta hankalaksi muodustuu rajanveto usean ja yhden vahinkotapahtuman välillä. Mikäli kyseessä nähdään olevan yhden vahinkotapahtuman, vanhentuminen alkaa kulua tämän tapahduttua. Tapauksissa, joissa nähdään jatkuvan vahingon aiheuttaneen erillisiä vahinkoja, vanhentuminen tapahtuu jokaisen osalta itsenäisesti. Jatkuvilla vahingoilla samasta vahingotapahtumasta voi seurata ajan

160 Aurejärvi – Hemmo 2007, s 131; Ståhlberg – Karhu 2013, s 497 – 499

161 Velkojan passiivisuus HE 187/2002, s 16, 19, 21, 36, 51 ja 71

162 HE 187/2002, s 49

163 Ståhlberg – Karhu 2013, s 498

164 Hemmo 2012, s 642 – 643; Norros 2015, s 271 – 272; HE 187/2002, s 49 - 50

165 Saarnilehto 2012 I, s 294

kuluessa uusia seurauksia tai vanhat seuraukset voivat voimistua tai vakavoittua tavalla, joka tekee niistä vanhentumisen kannalta merkittäviä.

Vahingon vakavoituminen oli käsiteltävänä KKO 2005:55 ratkaisussa. Kyseessä oli seksuaalirikos ja sen aiheuttamien vahinkojen vanhentuminen. Tekohetken jälkeiseltä ajalta rajattiin vahinkojen korvaaminen siitä hetkestä, kun tekijä sai tietää vahingonkorvaus vaatimuksista. Kyseiset vahingot käsitettiin jatkuviksi vahingoiksi. Vahinkojen vanhentumisen määräävä tekijä on niiden muuttuminen vakituisiksi. Tästä johtuen ei-vakiintuneita vahinkojen vanhentuminen alkaa vasta siitä hetkestä, kun ne muodostuvat vakiintuneiksi. Näissä tapauksissa erottavana tekijänä voi toimia myös psyykkisen vahingon muuttuminen lievästä vakavammaksi, jolloin kyseessä on uusi korvattava vahinkoseuraus.¹⁶⁶

Norros jaottelee jatkuvat vahinkotapahtumat kolmeen eri ryhmään. Ensinnä vahinkoa aiheuttava menettely voi olla jatkuvaa. Toiseksi menettely voi olla päättynyt, mutta siitä huolimatta siitä seuraa laajempia tai kokonaan uusia vahinkoseurauksia. Kolmanneksi kyseessä voi olla tilanne, jossa vahinkotapahtuma on päättynyt sekä aiheutunut seuraus vakiintunut, mutta tästä huolimatta siitä syntyy jatkuvasti lisää rahallista vahinkoa.¹⁶⁷

KKO 2013:9 perusteluista tiivistäen Norros ja Kovarskyte esittävät jatkuvalla vahingolle kolme vaatimusta. Vahingon rahallisen määrän tulee kasvaa ajankulumisen seurauksena. Kyseisen häiriön lähteen tulee pysyä samana, eikä se saa muuttua toiseksi. Vahingon tulee ylittää jokin merkityksellisyys kynnys.¹⁶⁸

Luokista riippumatta keskeisintä asiassa on aina, onko kyseessä vakiintunut tapahtuma.¹⁶⁹ Tätä kuvaa hyvin KKO 2013:9. Tapauksessa lentokentästä aiheutuva melu aiheutti asukkaille vahinkoa. Melu nähtiin jatkuvaksi tekijäksi, mutta merkityksellistä ei ollut sen alkamishetki, vaan kohta jolloin se muodostui vakiintuneeksi. Näin ollen kyseessä ei ollut KKO:n oikeuden mielestä jatkuva vahinko. Tämä hahmottui tapauksessa 1992 vuoteen, jolloin kyseisen alueen yleiskaava vahvistettiin. Tällöin vahingon nähtiin tulleen lopulliseksi.¹⁷⁰

166 KKO 2005:55, kohta 18; Katso myös Norros 2015, s 281 - 282

167 Norros 2015, s 275; Samoin Norros – Kovarskyte 2013, s 1142 – 1143

168 Norros – Kovarskyte 2013, s 1140 – 1142; Norros 2015, s 281

169 Norros 2015, s 276

170 Katso myös Norros 2015, s 277

Vakiintuminen vaikuttaa myös henkilövahingoissa. Vanhentumisajan alkuhetki määrittyy siihen hetkeen, jolloin ”ansionmenetyksen pysyvyys on käynyt selväksi.”¹⁷¹ Näin nähtiin KKO 2013:63 tuomiossa. Vakuutusyhtiö oli tullut tietää vahingosta lääkärinlausunnon perusteella, jossa henkilölle suositeltiin tapaturmaeläkettä toistaiseksi. Tästä hetkestä alkoi vanhentumisajan kulumisen kyseisen vahingon osalta.

3.2.3.1 Vahingon havaittavuuden merkitys

Useissa tilanteissa joudutaan pohtimaan hetkeä, jolloin vahinko on tullut havaittavaksi. Tällöin joudutaan määrittelemään, millä hetkellä velalliselle muodostuu tietyistä tiedoista sellainen tietämys, joka on yhteydessä vanhentumisen alkamiseen.

VanhL 7.1 § 3 kohdan esitöissä todetaan ”vaikka esimerkiksi välittömästi havaittavien vahinkojen osalta korvausvaatimus olisi vanhentunut, vaatimuksia voidaan edelleen esittää myöhemmin syntyneistä vahingoista.”¹⁷² Tämä johtaa haasteisiin, kun lääkäri saattaa ensi arvioissaan epäillä tilanteen paranevan levolla. Vasta myöhemmin todetaan, että kyseessä on vaikeampi vamma. Samanlaisesta esimerkistä Norros toteaa, että on välillä erittäin hankala eritellä henkilövahinkoseuraamuksen fyysiset vaikutukset sen taloudellisista vaikutuksista.¹⁷³ Vanhentumisen kannalta molempia vaaditaan. Esitöiden perusteella ”pelkkien oireiden havaitseminen ei merkitse, että sairaus tai vamma olisi tunnistettu”.¹⁷⁴

Vahingon havaittavuuden katsotaan esitöiden perusteella luovan selonottovelvollisuuden. Velvollisuus liittyy siis vahingon havaitsemiseen. Sen laajuus on kuitenkin arvioitava objektiivisesti ja tilanteesta riippuen. Henkilövahinkojen osalta on käytävä terveydenhoitoalan tarkastuksissa. Esineiden osalta on pyrittävä selvittämään vahinkojen seuraamukset.¹⁷⁵

Havaittavuuden arviointi voidaan joutua tekemään laajasti selvittämällä sitä, mistä lääkärissä on keskusteltu potilaan ja lääkärin kesken. Virtanen esittää, että voi olla

171 Norros 2015, s 278

172 HE 187/2002, s 49

173 Norros 2015, s 288

174 HE 187/2002, s 49

175 HE 187/2002, s 49

ongelmallista, mikäli joku henkilö sitkeästi vain potee vaivaansa. Verrattuna herkkään ihmiseen, joka hakee nopeasti apua. Sitkeän osalta saattaa vanhentuminen katkaista oikeuden korvauksiin ja nopeasti apua hakeva taas saa sitä. Hän myös esittää, että lääkärin kanta asiassa saattaa määrätä vanhentumisajankohdan.¹⁷⁶

Havaittavuuden osalta esitöissä lukee ”Arvioitaessa sitä, mitä ostajan tai muun hyvityksen saajan olisi pitänyt tietää, noudatetaan objektiivista arviointi” sekä ”pelkkä puutten havaitseminen ei ole yksin ratkaisevaa reklamaatioajan alkamisajankohtaa määriteltäessä – havaitsijan olisi tullut ymmärtää kyseessä olevan sellainen virhe” tässä osin puhutaan reklamaatiosta, mutta esitöissä todetaan seuraavassa lauseessa saman pätevän vanhentumisen osalta. Nämä kohdat puhuvat VanhL:n 7.1 §:n 1 kohdan soveltamisesta. Tästä huolimatta ne kuvaavat hyvin sitä peruslinjaa, mikä tuntuu olevan vanhentumislain systematiikkaa kuten ”Velan vanhentumisajankohta tulisi liittää mahdollisimman objektiivisiin ja osapuolen myöhemmistä oikeustoimista riippumattomiin tekijöihin”, sekä ”Velallisen oikeussuoja ja myös näyttökysymyksiin liittyvät syyt edellyttävät, että lähtökohdaksi asetetaan se, mitä velkojan olisi objektiivisesti arvioiden pitänyt tietää.”¹⁷⁷ Objektiivinen näkemys on kantava tema siihen nähden miten osapuolten asemaa tulee tulkita. Poikkeustapauksen muodostavat tilanteet, joissa henkilö omaa sellaisia kykyjä, joiden johdosta hänen kykynsä arvioida tilannetta paranevat. Kyseistä kohtaa tulee soveltaa erityisesti asiantuntijoihin esitöiden mukaan.¹⁷⁸

Helsingin HO:n 28.11.2014 T 2308 S 13/2860 tapauksen tekee mielenkiintoiseksi se miltä kohdalta vanhentumisaika alkoi kulua. Siitä huolimatta, että vahinko oli aiheutunut aikaisemmin vanhentumisen nähtiin alkavan kulua vasta EUT:n 19.3.2009 antaman C-10/08 ratkaisun perusteella. Kyseisessä EUT:n ratkaisussa vahvistettiin kanta, jonka mukaan valtion toimiessa kuten Suomen valtio se oli rikkonut unionioikeutta, ja tapausta voitiin soveltaa ennakkopäätöksenä myös tässä tapauksessa. Tähän vaikutti tuomion perusteluiden mukaan kyseisen henkilön tausta. Hänen nähtiin olevan maalikko, eikä häneltä voitu täten olettaa sellaista lainopillista osaamista, mitä vahingon aiheutumisen tunnistaminen olisi vaatinut. Näin ollen, vaikka vastaajan verotuspäätös oli tehty 7.4.2004, vanhentuminen alkoi kulua vasta 2009 annetusta

176 Virtanen 2011, s 528

177 HE 187/2002, s 19

178 Katso HE 187/2002, s 46 - 47

tuomiosta.

Mielestäni kyseinen tuomioperustelu on virheellinen maalikkovetoamuksen osalta. Ensinnäkään pakosti edes korkean tason asiantuntijalta ei voida kaikissa tapauksissa odottaa sellaista tietämystä, jonka perusteella hän olisi varma siitä miten vastaavassa tilanteessa asiaa tulkittaisiin. Tällöin tosin joudutaan objektiivisesti selvittämään asiantuntijan tietämystason asettamat vaatimukset. Eli se olisiko kyseisen asiantuntijan mielestä kyseessä ollut niin ilmeinen ja selvä EU-oikeuden rikkomus, jotta hänen tulisi viedä asia lävitse kaikki kotimaiset oikeusasteet ja ilmoittaa niissä, että asiasta tulisi pyytää EUT ennakkoratkaisu.

Toiseksi valtio on sellainen taho, johon tulee soveltaa hallintolain (6.6.2003/434) 2 luvun 6 §:n mukaista luottamuksensuojaa. Verotuksen osalta luottamuksensuoja turvataan veromenettelylain (18.12.1995/1558) 26 §:llä. Luottamuksensuojaperiaate sisältyy myös kantava oikeusperiaatteena Eurooppaoikeuteen. Mielestäni samanlaista sääntöä tulisi soveltaa kyseiseen tilanteeseen. Valtio on jatkuvasti kiistänyt verotusoikeuden unionin vastaisuuden, eikä edes asiantuntijan tarvitse mielestäni tällaisessa tilanteessa katkaista vanhentumista. Vaatimismahdollisuuden periaatteen mukaan velkaa voitaisiin vaatia ja pitäisi vaatia, mutta olisi eriskummallista, mikäli verotuksen osalta kansalaisen pitäisi suojautua valtion rikkeitä vastaan katkaisemalla niitä sellaisina ajankohtina, joina julkisoikeudellinen taho selvästi ilmaisee ratkaisseensa asian. Toisaalta tämänkaltainen vaatimus saattaisi muutoinkin hukuttaa valtion valitustulvaan. Samoin asiaan liittyy se ongelma, että kyseessä on EU-oikeudellinen rikkomus, eikä sellainen rike joka kuuluu kotimaiseen juridiikan ymmärtämiseen.

Tietynlainen asiantuntijuus voi silti korottaa tapauksen erityispiirteiden perusteella tietämystason niin korkeaksi, että hänen oletetaan vähintään tekevän kyseisestä päätöksestä valituksen. Siitä kuinka pitkälle hänen tulisi valitustaan viedä joudutaan varmasti harkitsemaan. Samoin sitä tuleeko hänen valituksen ratkaisun jälkeen muistaa edelleen katkaista vanhentuminen, vain sen varalta, että Euroopan unionin tuomioistuim toteaisi tulevaisuudessa kyseisen toiminnan lainvastaiseksi. Vai tulisiko kyseiseen tilanteeseen soveltaa VanhL 7.2 § mukaista kymmenen vuoden toissijaista vanhentumisaikaa. Riippuen asiantuntijuuden tasosta ratkaisu voi kääntyä kynnyksiä korottavaksi tai madaltavaksi.

Mielestäni kantaani tukee HL 6 §:ään sisältyvä luottamuksensuojaperiaate, jonka mukaan kansalaisen on voitava luottaa viranomaispäätöksiin. Samoin oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita ”Julkisyhteisön vahingonkorvausvastuusta” todetaan, että julkisen vallan käyttäjien olevan vastuussa poikkeuksellisista riskeistä, ja valtion usein omaavan erittäin korkean tason asiantuntijoita.¹⁷⁹ EU-oikeuden tehokkuusperiaatetta saatettaisiin rikkoa, mikäli valtiolla ei olisi vastuuta sellaisista tulkinnoista, joita se on tehnyt, jotka eivät ole linjassa EU-oikeuden kanssa. Näin siksi, että EUT:n käsittelyt kestävät melko pitkään, ja mikäli vanhentuminen pitäisi katkaista oikeudenkäynnin tai muun toiminnan johdosta, voisi suurin osa vahingonkorvausvastuista vanhentua ennen kuin ne olisivat edes alkaneet.

3.2.4. Sopimusperusteisen vastuun tilanteissa

Sopimusperusteiset vahingonkorvauksien vanhentuminen alkaa VanhL 7.1 §:n 1 kohdan mukaan kulua, kun ostaja on havainnut virheen tai puutteen kaupan kohteessa tai kun muu velkojana oleva sopijapuoli on havainnut virheellisyyden sopimuksen täyttämässä taikka hänen olisi pitänyt se havaita.

Esitöiden perusteella merkityksellisintä on havaitsemisen hetki tai hetki jolloin olisi tullut havaita. Merkitystä ei pakosti ole, sillä onko ostaja todella havainnut, vaan olisiko hänen pitänyt havaita. Tätä tuetaan ostajan tarkastusvelvollisuudella esimerkiksi vastaanottotarkastuksessa tiettyjen virheiden pitäisi tulla ilmi. Piilevien virheiden osalta vanhentuminen alkaa kulua vasta sen ilmettyä.¹⁸⁰

Ilmenemisen ongelmaa pohtivat vanhan (27.5.1992/480) lain kilpailurajoituksista 18 a § pohjalta Havu ja Kalliokoski. Onko vahinkoa kilpailurajoitusehdosta sopimuksen osalta syntynyt sopimuksen syntyhetkellä vai vasta sillä hetkellä jolloin vahinkoa syntyy? Heidän mukaansa tähän voidaan helposti vastata ajatuskokeella, jossa osapuoli pyrki hakemaan korvausta täytäntöön panemattoman sopimuksen osalta. Vahinkoa ei ole syntynyt, joten vanhentuminenkaan ei ole voinut alkaa.¹⁸¹

179 Julkisyhteisön vahingonkorvausvastuu 59/2010, s 55

180 HE 187/2002, s 46 ja 49

181 Havu – Kalliokoski 2009, s 453 – 454

Samaa ennakoitavaa vahinkoa pohtii Norros. Tosin hän tutkii tilannetta, siltä osin kuin velkoja voi todella olla varma velallisen suoritushäiriöstä. Tällöin vanhentuminen tulee lukea hänen mukaansa purkuilmoituksen saapumisesta velalliselle. Näkemys tukeutuu ajatustavalle, joka tulee esille VanhL:n 5.2 §:ssä, jolloin eräännyttämistoimenpiteet laukaisevat vanhentumisajan kulumisen. Purkuilmoituksen saapuminen velalliselle eräännyttää kyseisen vahingonkorvausvelan. VanhL:n 5.2 §:ssä lukee selvästi, että mikäli velkaa voidaan vaatia suoritettavaksi ennen määrättyä eräpäivää velallisen sopimusrikkomuksen perusteella – vanhentumisaika alkaa kulua, kun velka on eräännyttämistoimien johdosta erääntynyt. Kyseinen tapaukseen ei tule soveltaa VanhL:n 5.2 §:ää vaan VanhL:n 7.1 §:n 3 kohtaa. Tästä huolimatta Norros pohjaa ajattelun johdonmukaisuuteen, koska kyseinen tapahtuma on niin samankaltainen kuin VanhL:n 5.2 §. Toiseksi hänen mielestään tätä tukee helppo sovellettavuus, koska muutoin joudutaan pohtimaan hetkeä, jolloin sopimusrikkomus ylittää ennakoidun sopimusrikkomuksen tunnusmerkistön.¹⁸²

Esitöissä mainitaan kaksi havaitsemisen edellytystä. Tahon on tullut havaita tai pitänyt pystyä havaitsemaan, sekä lisäksi edellytetään hänen ymmärtäneen sen aiheuttavan korvausvelvollisuuden. Esimerksi ostajan tulee kyetä ymmärtämään, että kyseessä on tavarassa oleva virhe, eikä kyseessä ole virheellinen tavarankäyttö.¹⁸³

Ennakoitava vahinko aiheuttaa ongelmallisia tilanteita. Lähtökohtaisesti vahinkoa voidaan lain mukaan korvata, vasta kun vahinko on aiheutunut. Ennenaikaiset kanteet tulee tuomioistuimen hylätä ennenaikaisina.¹⁸⁴ Norroksen mukaan vaatimismahdollisuus periaatteen kanssa joudutaan ristiriitaan, mikäli vanhentuminen alkaisi kulua ennen kuin velkojalla on todellinen mahdollisuus vaatia vahingonkorvausta.¹⁸⁵

Vahingon aiheuttajan tunnistaminen voi aiheuttaa ongelmia joissain tilanteista. Varsinkin niissä tapauksissa, jossa sopimusketjussa on useita toimijoita joiden suoritusvelvollisuudet ovat päällekkäisiä. Lisäksi haasteita aiheuttavat vahinkotapaukset, joissa vahingon aiheutuminen tapahtuu yli välittömän sopimussuhteen. Tällöin kyseessä ovat sellaiset tahot, joilla ei keskenään ole suoraan

182 Norros 2015, s 316 – 317

183 HE 187/2002, s 46

184 Norros 2015, s 283

185 Norros 2015, s 301

velvoittavia sopimuksia. Näiden osalta Norroksen mielestä tulkinnallisesti on vaadittava vahingosta vastuussa olevan tunnistamista, vaikka sitä ei suoranaisesti VanhL:n 7.1 §:n 1 kohdassa vaadita.¹⁸⁶

Näissä tilanteissa on myös huomioitava reklamointivelvollisuus.¹⁸⁷ Tätä käsitellään kappaleessa 4.3. tarkemmin. Reklamoinnin laiminlyönti johtaa yleisesti tilanteeseen, jossa oikeus velkaan menetetään jo tämän johdosta, joten tällöin vanhentumisella ei ole merkitystä.

Juuri reklamoinnin ja vanhentumisen yhtenäisyys sopimusperusteisissa vahingoissa johtaa Norroksen mukaan siihen, että voidaan tukeutua reklamaatiota käsittelevään oikeuskäytäntöön, kun halutaan tietää miten asia tulisi nähdä vanhentumisen osalta. Ratkaisuja löytyy niin KKO:n kuin kuluttajariitalautakunnan käsittelemistä tapauksista. Norros suosittelee käyttämään ”reklamaatioaika”:a hakusanana kuluttajariitalautakunnan ratkaisujen osalta.¹⁸⁸

3.3. Asiantuntijan vahingonkorvausvelka

VanhL:n 7.1 §:n 2 kohdan mukaan vanhentuminen asiamiehen aiheuttaman vahingon osalta voi tapahtua vaihtoehtoisesti kahdella tavalla. Toinen on tilityksen tekeminen tai hetki jolloin päämies on havainnut tai olisi pitänyt havaita vahinkoa aiheuttanut virhe tai laiminlyönti. Esitöissä mainitaan asiamiehen voivan olla ”muun muassa asianajajat, kiinteistövälittäjät, kauppaedustajat, kommissionsaajat ja muut asiamiehet joiden toimeksi perustuu asiamiehen ja päämiehen väliseen sopimukseen.” Päämieheltä odotetaan aktiiviista selvittelyä asioista, mutta laajaa selonottovelvollisuutta hänellä ei ole. Vanhentumisaika on kuitenkin sidottu vastuu perusteen tiedoksisaantiin, eikä sen selvittelyn tai juridisen arvioinnin loppumiseen.¹⁸⁹

Norros huomauttaa ettei säännöksessä ole kyseessä ainoastaan sopimussuhteista.¹⁹⁰ Esitöiden mukaan sitä voidaan soveltaa myös tuomioistuimen määräämiin konkurssipesän pesänhoitajiin ja kuolinpesään määrättäviin pesäselvittäjiin ja

186 Norros 2015, s 304 – 305

187 Katso HE 187/2002, s 45 – 46

188 Norros 2015, s 306

189 HE 187/2002, s 47

190 Norros 2015, s 320

pesänjakajiin.¹⁹¹ Näin ollen sovelluksen laajuus laajenee.

Säännöksen osalta merkityksellistä ei ole ainoastaan vahingonkärsijän asema. Toisinaan vahinkoa kärsinyt taho voi olla sopimussuhteen ulkopuolinen ja siitä huolimatta tapaukseen sovelletaan VanhL:n 7.1 §:n 2 kohtaa. Näin tärkeintä on vahingonkorvausvelvollisen asema, eikä niinkään taho joka toimii velkojana.¹⁹² Lähes kyseisen tilanteen kaltainen tapaus realisoitui KKO:n 2012:75 ratkaisussa, jossa asunnon ostaja vaati korvausta myös asunnonvälittäjältä, johon hän ei ollut suoranaudessa sopimussuhteessa. Erona oli, että tapaukseen sovellettiin VanhL:n 7.1 §:n 1 kohtaa eli sopimukseen perustuvaa vastuuta.

Tilintekohetken mukainen vanhentuminen on jaettavissa eräpäivän tai viimeiseksi sovitun määräajan perusteella VanhL:n 5 §:n perusteella. Keskeistä on, että tilitys on tehty juuri vahingonkärsijälle.¹⁹³ Ellei tilintekovelvollisuudesta tai sen eräpäivästä ole sovittu sovelletaan VanhL:n 8 §:ää. Tällöin ratkaisevaa on sopimuksen syntyhetki, josta kymmenen vuoden vanhentumisaika alkaa kulua.¹⁹⁴

Vahingonkorvaus joudutaan erottamaan tilintekovelvollisuudesta, koska se ei välttämättä pääty tilintekovelvollisuuden päättyessä. Vahingonkorvauksien osalta sovelletaan VanhL:n 7.1 §:n 2 kohtaa. Tällöin vanhentuminen on sidottu päämiehen havaitsemishetkeen tai siihen kun hänen olisi pitänyt havaita vahinko. Vahingon johtuessa tilityksen viivästymisestä kolmen vuoden vanhentumisaika alkaa kulua tilityksen viivästymisestä.¹⁹⁵

Toinen hetki, josta vanhentuminen voi alkaa kulua, on virhe tai laiminlyönti VanhL:n 7.2 §:n mukaan. Norros esittää että ratkaisevaa on sopimusrikkeen, virheen tai laiminlyönnin havaittavuus, eikä merkitystä ole vahingon havaittavuudella. Näkemys saa tukea esitöistä.¹⁹⁶ Samoin hänen mukaansa toimeksiantosuhteessa ei asiakkaalla voi olla laajaa selonottovelvollisuutta. Tämä johtuu olosuhteista. Tilanteessahan asiakas joutuu turvautumaan asiantuntijaan, koska hänen oma osaamisensa ei kata kyseistä

191 HE 187/2002, s 47

192 Norros 2015 s 320 – 321; KKO 2012:75 perusteluiden kappale 20

193 Norros 2015, s 325

194 Saarnilehto 2008 II, s 24; Katso myös Norros 2015, s 323

195 Saarnilehto 2008 II, s 24 – 25

196 HE 187/2002, s 51

aluetta. Näin ollen olisi ristiriitaista vaatia häneltä sellaista osaamista, jolla hän osaisi valvoa tai arvioida tämän tekemiä toimenpiteitä.¹⁹⁷

Saarnilehto tuo esille mahdollisuuden vanhentumisen lykkäämisen käsitellessään rakennusvirheisiin liittyviä ongelmia. VanhL:n esitöissä on esitetty mahdollisuus virhevastuun ajan pidentämiseen toteuttamalla se takuu- tai muun vastuusitoumuksen kautta, mutta vain rakennusurakoiden tai muutoin erittäin arvokkaan kohteen virhevastuun osalta.¹⁹⁸ Samassa kohdassa tosin todetaan myös ”Ehtoja, jotka sallisivat velkojan pysyvän pitkään passiivisena velan erääntymisen jälkeenkin, voidaan myös pitää velkojaa yksipuolisesti suosivina ja yllättävinä.”. Saarnilehto huomauttaa, ettei vastaavia ehtoja sopimuksista löydy. Ilmeisesti kyseistä pidennystä voidaan soveltaa vain erittäin poikkeuksellisissa tapauksissa.¹⁹⁹

KKO:n 2013:72 tuomiossa yhtenä ydin kysymyksenä oli vanhentumisen alkamishetki. Norroksen mielestä tapauksessa käsiteltiin vanhentumisen kannalta yhtä tärkeintä elementtiä. Tapauksessa vanhentuminen oltaisiin voitu nähdä alkaneen kulua vahingon aiheuttaneesta tapahtumasta eli haastehakemuksesta tai vaihtoehtoisesti jostain myöhemmästä ajankohdasta, joksi tapauksessa esitettiin viimeistä hetkeä tehdä uusi vaatimus oikeudenkäynnissä. KKO:n painotti tiukkaa lain tulkintaan ja näki, että vahinko tapahtui haastehakemuksen jättämishetkestä.²⁰⁰

Tapauksessa olisi voitu päästä pohtimaan asiaan liittyvää toista kysymystä. Syntyykö asiantuntija taholle uuden tapahtuman tai tiedonsaannista sellainen uudelleen arvioimishetki, jonka perusteella vanhentuminen alkaminen siirtyisi alkamaan vasta tuosta myöhemmästä ajankohdasta. Tällainen tapahtui asian tiimoilta, kun tapaturmavakuutusyhtiöön kohdistunut kanne hylättiin kesken vahingonkorvausvaatimus prosessia, jota ajettiin liikennevakuutusyhtiötä vastaan.

Tämä ongelma on Norroksen mielestä turha. Hänen mielestään KKO kirjoittaa turhaan ratkaisussaan: ”Muuta vanhentumislaisissa tarkoitettua sopimusrikkomusta tai vahinkoon johtanutta haastehakemuksen esittämisen jälkeistä muuta tapahtumaa, johon

197 Norros 2015, s 328; Katso myös Saarnilehto 2008 II, s 25

198 HE 187/2002, s 41 – 42

199 Saarnilehto 2014, s 7

200 Norros 2014, s 287

vanhentumisen alkamishetki voitaisiin kytkeä, ei asiassa ole osoitettavissa”.²⁰¹ Tältä osin Norroksen mukaan esitöissä on selvästi esitetty hetki, josta sopimusperusteinen toissijaisen vanhentumisaika alkaa, joka on sidottu sopimusrikkomuksen tapahtumiseen. ”Vanhentumisen takarajana olisi kymmenen vuotta – syntymisestä.” ”Sopimussuhteissa tämä aika alkaa virheellisen suorituksen tekemisestä tai muusta sopimusrikkomuksesta”.²⁰² Oikeustilasta tämän asian osalta ei täten Norroksen mukaan ole epäselvyyttä.²⁰³

Vanhentumisen lopullinen aika ei voi lykkääntyä uuden harkitsemista aiheuttavan hetken perusteella. Tämä voi siis ainoastaan vaikuttaa uuden ensisijaisen kolmen vuoden vanhentumisajan alkamisen, joka on sidottu toissijaiseen kymmeneen vuoteen. Tällöin tapahtumat, jotka aiheuttaisivat uuden harkinta hetken voisivat, ehkä potentiaalisesti toimia vanhentumisen katkaisemisena, mikäli velkan ensisijainen vanhentumisaika nähtäisiin alkaneen kulua velkojan osalta aikaisempana hetkenä. Katkeaminen ei tosin tapahtuisi VanhL:n 10 §:n perusteella, vaan sen täytyisi kytkeytyä siihen oikeussuhteeseen, mikä tahojen välille on muodostunut. Tällöin tosin kyseinen tapahtuma olisi täysin velkojan riskillä, sillä välttämättömästi se ei muodostaisi sellaista hetkeä, jolloin velallisen olisi harkittava asiaa uudelleen. Samoin tilanteeseen liittyy ongelma selonottovelvollisuuden rikkomisesta. Velkojalle tuskin voidaan antaa oikeutta lykätä vanhentumisen katkaisemista, vain siitä syystä että velallisen olisi sopimukseen tai lakiin perustuvan velvoitteen perusteella, ehkä täytynyt harkita asiaa uudelleen.

Norroksen mukaan painavammat tulkinta-argumentit eli lain sanamuoto ja esityöt tämän tapauksen osalta kannattavat tulkintakantaa, jonka mukaan vahingonkorvauksen vanhentumisajankohta ei siirry tällaiseen myöhempään hetkeen. Tästä huolimatta Norros toteaa yhteenvedossaan, että myöhemmille tapahtumille voidaan antaa painoarvoa vanhentumisajan alkamisajankohdan osalta, mikäli ne antava painavan syyn harkita asiaan uudelleen.²⁰⁴

Vahingon syntymisen ajankohta, kun vahinko on syntynyt selkeänä hetkenä, mutta siihen olisi voitu vaikuttaa myöhempänä ajankohtana. Tulisiko tällöin toissijainen

201 KKO 2013:72 perusteluiden kohta 27

202 HE 187/2002, s 51

203 Norros 2014, s 294; Katso myös HE 187/2002, s 20

204 Norros 2014, s 294 ja 296

vanhentumisen aika kytkeä vahingon syntyhetkeen, vai siihen hetkeen jona vahinkoa voitaisiin vielä poistaa tai vähentää sen määrää. Ongelma kytkeytyy myös useamman tapahtuman yhdessä aiheuttaman vahingon toissijaisen vanhentumisajan määrittävään hetkeen. Kuitenkaan sitä ei voida tulkita samalla tavalla, sillä mielestäni tilanteissa, joissa vahinko aiheutuu useiden tapahtumien summasta, on voimakkaampi argumentaatio sanoa, että vahinko todella syntyy vasta viimeisen tapahtuman syntyhetkestä. Tämä kantani ei saa tukea oikeuskirjallisuudesta. Argumentaatio yleisesti pohjautuu siihen, milloin velkoja saa riittävät tiedot VanhL:n mukaisesti vahingonkorvausvelasta ja siitä vastuussa olevasta tahosta.

Lainsäätäjä tulisi pohtia halutaanko juuri asiantuntijan toteuttamien palveluiden osalta rajata vanhentuminen näin tiukkaan aikaan, kuin KKO 2013:72 tuomion osalta on tehty. Toissijainen kymmenen vuoden aika oli loppuun kulunut sinä aikana, jona asianajaja hoiti asiakkaansa asiaa. Tämän johdosta asiakkaan olisi kesken asianajotoimen harjoittamisen pitänyt, joko katkaista vahingonkorvausvastuiden vanhentuminen, joka mielestäni ei pitäisi kuulua asiakkaan vastuulle, varsinkin kun tilanteessa se luultavasti voisi aiheuttaa ongelmallisuutta asiakkuussuhteessa. Tapauksessa painoittaisin mielelläni tulkintaa, jossa vanhentumista olisi tulkittu vähemmistöön jääneen oikeusneuvos Kitusen näkemällä tavalla.

Oikeusneuvos Kitunen esittää eri mieltä olevan jäsenen lausunnossaan, että oikeudenkäyntiasiamiehen olisi tullut koko prosessin ajan toimia päämiehen etujen vaatimalla tavalla. Tämän vuoksi oikeudenkäyntiasiamiehen olisi tullut harkita korvausvaatimusta uudelleen vakuutusosoikeuden päätöksen saatuaan. Kyseinen vakuutusosoikeuden päätös hylkäsi korvausvaatimukset, joita olisi täten voitu vaatia KKO:ssa käytävässä oikeudenkäynnissä.

4 . Vanhentumiseen liittyviä erityiskysymyksiä

4.1. Pyhäpäiväpiteneminen

Havansin mukaan vanhentumisaikojen osalta pyhäpäiväpitenemisen asia on edelleen avoinna. Sinänsä nämä tapaukset tuskin ovat yleisiä, mutta silti asia on erittäin tärkeä. Niissä hypoteettisissa tilanteissa, joissa vanhentuminen tapahtuisi arki lauantaina, sunnuntaina taikka yleisenä pyhäpäivänä jäisikö velkojalle oikeus muistuttaa velasta vielä seuraavana arkipäivänä. Havansin mukaan käsite on tullut juridiikkaan lähinnä viranomaisten toiminnan kautta, jossa on erittäin ymmärrettävää pyhäpäiväpidentäminen, koska virastot ovat kiinni näin aikoina, joten ilman tätä mallia asiakkaiden määräajat saattaisivat muodostua joissain tapauksissa erittäin harmillisiksi.²⁰⁵

Erityisesti Havansi käy lävitse tapausta, jossa velkoja nostaa asiassa kanteen tuomioistuimessa. Tällöin asiaan sisältyisi viranomaismenettely, silti on huomattava että vanhentumislaki sisältää vapaamuotoisen mahdollisuuden katkaista velan, joten pyhäpäiväpitenemistä vastaan voitaisiin argumentoida melko voimakkailla perusteilla. Havansin mainitsee erityisesti tapaukset, joissa velkoja olisi yrittänyt vapaamuotoisesti katkaista velkaa, mutta ei olisi kyennyt tavoittamaan velallista. Tähän hän viittaa, koska vanhentumislaki vaatii että ”toinen osapuoli saa siitä tiedon”. Havansin mukaan KKO 1997:203 ja 1999:4 ratkaisujen perusteella ainakin tapauksissa, joissa kannemääräaika voidaan katkaista vain viranomaismenettelyn avulla pyhäpäiväpitenemistä on puollettu.²⁰⁶ Vaikka kokonaisuudessaan Havansi ei usko korkeimman oikeuden kannattavan pyhäpäiväpitenemistä, hän puoltaisi kantaa, mikäli velallinen piileskelee viimeisenä päivänä, joka sattuu olemaan pyhäpäivä ja tämä kyetään näyttämään toteen.²⁰⁷

4.2. Esineoikeudet

Jako esine- ja velvoiteoikeuksiin luo oman kohdan. Vanhentuminen VanhL:n 1 §:n mukaisesti koskee vain rahavelvoitteita, sekä muita velvoitteita. Ulkopuolelle jäävät

²⁰⁵ Havansi 2004, s 174 – 175

²⁰⁶ Havansi 2004, s 174 – 176; HE 2002:187, s 54 – 55, 58

²⁰⁷ Havansi 2004, s 176 erityisesti alaviite 501

esineoikeudet, jotka ovat lain mukaan ikuisia. Tästä huolimatta tässä kohdin joudutaan pohtimaan rajanvetoja. Jako velvoiteoikeudelliseen johtaa vanhentumiseen, mutta esineoikeuden puolelle jäävät ovat suojatumpia.

Ongelmia syntyy esim. kun esine ostetaan velaksi ja esinettä vaaditaan vasta, kun yli kolme vuotta on kulunut ostamisesta. Ellei myyjä ole katkaissut velan vanhentumista voitaisiin puoltaa ostajan oikeutta saada esine itselleen. Kyseinen ongelmahan pohjautuu siihen, että ennen kuin olet saanut esineen haltuusi rahat, jotka olet antanut myyjälle synnyttävät velkasuhteen. Tällöin pohdinta on erittäin suoraviivaista ja helppoa.²⁰⁸

Asiat muuttuvat vaikeammiksi tilanteissa, joissa joudutaan selvittämään sitä hetkeä, jolloin esineoikeudesta siirryttiin velkasuhteeseen. Näin käy, kun esimerkiksi henkilö A lainaa henkilö B:lle moottorisahan. A on saattanut ajankuluttua jopa unohtaa omistavansa moottorisahan. Tästä huolimatta hän eräänä päivänä muistaa sen olevan B:llä lainassa. Kysellessään B:ltä sahaa selviää, että se on hävinnyt. Nyt oikeudellisesti määräävää on hetki jolloin saha on hävinnyt. Tilanteessa, jossa esine häviää syntyy vahingonkorvausvelvollisuus, on syntynyt velvoiteoikeus. Velvoiteoikeuksiin sovelletaan vanhentumista, jonka kannalta määräävää on esineen katoamishetki. Asiaan sovellettaisiin VanhL 7 §:n 2 momentin mukaista toissijaista kymmenen vuoden vanhentumisaikaa, koska vahinkoa kokenut taho saisi tiedon asiasta vasta B:n ilmoitettua asiasta.

Kaisto ja Lohi nostavan oivan esimerkin asian ongelmallisuudesta esineoikeuden omistajan osalta. Yrityksen lainatessa esineen omaa esineen lainaaja laajaa suoja ulosotto- ja konkurssitilanteissa. Tapauksessa, jossa esineen sijalle tulee saamisoikeus, omistajan suoja heikkenee. Tällöin hän joutuu tilanteeseen, jossa hänen voimakas oikeutensa muuttuu heikoksi ja hän joutuu samaan asemaan kuin velallisen muut velkojat.²⁰⁹

Pohdinnan arvoisia tapahtumia ovat myös ostotilanteet. Tavarahan ostaja voi maksaa ostamansa esineen myyjälle. Ostaja ei muista ottaa esinettä mukaansa tai jättää esineen

208 Kaisto ja Lohi 2013, s 250; Kaisto ja Lohi 2008, s 211

209 Kaisto ja Lohi 2013, s 249

sopimuksen varaisesti myyjän haltuun ja aikoo hakea sen myöhemmin. Omistusoikeus on siirtynyt ostajalle jo luovutustahdonilmaisun johdosta. Se ei täten ole vanhentumisen alainen. Sen sijaan muut velvoitteet, joista samassa sopimuksessa on sovittu, voivat vanhentua. Näitä voisivat olla esimerkiksi korjaus-, parannus- tai kuljetusvelvoite.²¹⁰

Tilannetta voidaan jatkaa käsittelemällä kaupan purkua. KL:n 64 §:n 2 momentin mukaan molempien tulee palauttaa vastaanottamansa asiat. Tällaisessa tilanteessa on huomattava, että esineoikeus ei vanhene. Taho, jolle palautuksessa palautuvat ainoastaan varat, on täten heikommassa asemassa. Hänen oikeus varoihinsa voi vanhentua. Tästä huolimatta hän on velvollinen palauttamaan esineen toiselle, mikäli tämä sitä vaatii.²¹¹

Perusteettoman edun palautus aiheuttaa tiettyjä ongelmia. VanhL:n 7 §:n 1 momentin 4 kohdan mukainen vanhentuminen on Kaiston ja Lohen mielestä ongelmallinen. Heidän mukaansa ongelmana on vanhentumislain lähtökohta, jonka mukaan erheelliset tai perusteettomat rahasuorituksen tulee ratkaista perusteettoman edun opin kautta. He argumentoivat, ettei maksajan oikeus yksilöityihin varoihin voi VanhL:n 1 §:n perusteella lakata. Norroksen mukaan ongelmia ei muodostu niin kauan kuin kyseessä on esineoikeus.²¹² Ongelmallisin kohta syntyy heidän mukaansa tilanteissa, joissa todellista luovutusta ei ole tapahtunut, vaan toinen osapuoli on saanut esim. OikTL:n 30 §:n mukaisella tavalla luovutuksen aikaiseksi. Tällöin tilanteet käsitellään perusteettoman edun perusteella, jonka johdosta ne saavat erittäin heikkoa suojaa vanhentumista vastaan.²¹³

4.3. Reklamaatio

Velvoitteiden lakkaaminen yhdistää reklamaatiota ja vanhentumista. Erityinen mielenkiinto kohdistuu rajapintaan näiden kahden välillä. Asiaa käsitellään esitöissä ja se linkitetään voimakkaasti VanhL:n 7.1 §:n 1 kohdan sopimusperusteisen vahingonkorvauksen vanhentumisajan alkamishetkeen.²¹⁴ Tietyissä tilanteissa reklamaatiota ei tarvita, vaan asiaa säätelee vanhentumislaki. Lisäksi tietyissä tilanteissa

210 Kaisto ja Lohi 2013, s 250

211 Kaisto ja Lohi 2013, s 251

212 Norros 2015, s 73 ja 353

213 Kaisto ja Lohi 2013, s 120 – 122 ja 253; Katso myös Norros 2012, s 73 ja 353

214 Katso HE 187/2002, s 45 – 46

pelkkä reklamaation laiminlyönti johtaa veloitteen lopulliseen lakkaamiseen. Tästä syystä on tärkeä käydä lävitse näitä rajoja.

Kyseessä on ainoastaan sopimukseen liittyvästä asiasta. Tarkoituksena on saattaa virhe toisen tietoisuuteen. Kyseinen velvollisuus koskee ainoastaan niitä virheitä, joista informoitava osapuoli ei ole tietoinen.²¹⁵ Sanotusta huolimatta osapuolelle saattaa jäädä reklamointivelvollisuus vahingonkärsimyksen osalta. Eli tällöin toinen on tietoinen virheestä, mutta ei tiedä sen aiheuttaneen vahinkoa. Tahon joka havaitsee toisen suorituksessa tai toiminnassa virheen on reklamoitava, eli tuotava toisen tietoisuuteen hänen suorituksessaan oleva virhe tai puute. Reklamoinnin laiminlyömisellä menetetään oikeus vedota kyseiseen virheeseen, mutta ei muuta sopimuksen mukaista suoritusta.²¹⁶

Reklamaatiovelvollisuus voi joustaa tietyissä tilanteissa, kuten konkurssien osalta reklamaatiovelvollisuutta on tulkittu joustavammin.²¹⁷ Tietyissä tapauksissa koko velvollisuus väistyy. Näin tapahtuu, kun velallinen on tietoinen sopimusrikkomuksesta. Reklamaatiovelvollisuus liittyy näin ollen niihin tapauksiin, joissa informoidaan toista sopimusosapuolta jostain virheestä, mistä hän ei ole tietoinen. Tästä huolimatta on usein parempi ilmoittaa, ettei hyväksy suoritusta, sekä ilmoittaa syy tälle eli reklamoida. Norros kuvaa ettei esim. viivästyksen osalta tarvitse reklamoida, koska toinen osapuoli on tietoinen kyseisestä virheestä. Sanotusta huolimatta on reklamoitava, mikäli viivästyksellä on aiheutettu vahinkoa, koska tältä osin henkilöllä on reklamaatiovelvollisuus. Samoin reklamaatiovelvollisuutta ei ole, mikäli toinen on tahallisesti tai törkeällä tuottamuksella aiheuttanut virheen, tai menetellyt kunnian vastaisesti tai arvottomasti. Näissä tapauksissa asiaa säätelee VanhL.²¹⁸

Oma problematiikka syntyy tilanteesta, jossa velkoja katsoo velallisen rikkoneen velvoitetta tahallaan tai törkeällä tuottamuksella. Näissä tilanteissa joudutaan ilmeisesti selvittämään, onko kyseinen velallinen ollut tietoinen virheestä, sekä onko hän toiminut muutoin epäasianmukaisella tavalla.

Reklamaatiolla on lakisääteisen vanhentumisen kanssa tärkeä yhteys. Niissä

215 Norros 2015, s 308

216 Saarnilehto 2010 II, s 2

217 Tenhunen – Ekdalh 2005, s 727

218 Norros 2015, s 20 – 21, 308 – 309; HE 187/2002, s 45

tapauksissa, joissa on lakisääteinen velvollisuus reklamoida, syntyy yleisesti juuri velkojalle tärkeä reklamaatiovelvollisuus. Tämän rikkominen johtaa helposti menetyksiin ja tästä syystä juuri reklamoinnin osalta on oltava erittäin tarkkana. Samoin yhteistä on, että reklamaatioaika niin kuin vanhentumisaika vaativat velkojan ymmärtäneen, että kyseessä on virhe ja sen aiheuttanut rikkoja on korvausvelvollinen vahingosta.²¹⁹

Reklamointiajat ovat yleisesti suhteellisen lyhyitä verrattuna vanhentumislain kolmen vuoden pituiseen yleiseen vanhentumisaikaan. Esim. asuntokauppalain (23.9.1994/843) 6 luvun 14 §:n 2 momentin mukaan enimmäisaika reklaamaatiolle on kaksi vuotta, muun muassa kauppalaissa ja kuluttajansuojalain käytetään yleisilmaisua kohtuullinen aika ja sama ilmaisu löytyy myös asuntokauppalaista.

Voimakkain yhtenäinen kohta reklamaation ja sopimusperusteisen vahingonkorvauksen vanhentumisen osalta on niiden alkamishetki. Yleisesti ottaen molemmat alkavat kulua samanaikaisesti. Tämä hetki on määritelty säädöksissä hetkeksi, jona velkoja havaitsee sopimusrikkomuksen tai hänen olisi pitänyt se havaita. Saarnilehto huomauttaa, että mikäli pyrkimyksenä on käynnistää reklamaatioaika, on parasta pyrkiä tiedottamaan vastapuolta kaikista mahdollisista asioista.²²⁰

Tässä kohdin on huomattava, että reklamaatio alkaa juosta yleensä laskun ja annettujen lisätietojen antamisen jälkeen. Vanhentuminen alkuhetken määrää eräpäivä, omien velvoitteiden täyttäminen tai sopimuksen solminen. Saarnilehdon mukaan nämä kuluvat omaan tahtiinsa. Norroksen mukaan vahingonkorvausvelvollisuuden osalta niiden alkuhetki on sama.²²¹

Reklamaatio ja vanhentuminen vahingonkorvauksien osalta alkavat kulua, kun velka on erääntynyt. Vahinkojen tai virheiden kohdalla merkittävää on tiedonsaantihetki. Saarnilehto lisää reklamaation osalta, että pelkkä tieto rikkomuksesta ei riitä. Vaaditaan havaitsijan ymmärtäneen, että vastapuoli on korvausvelvollinen.²²²

219 Saarnilehto 2010 I, s 150

220 Norros 2015, s 21 samoin Saarnilehto 2010 I, s 149

221 Saarnilehto 2010 II, s 4; Norros 2015, s 21

222 Saarnilehto 2010 I, s 150

Usein reklamaatio ja vanhentuminen liittyvät yhteen reklamaation tekemisen osalta. Hetkellä, jona reklamaatio tehdään toiselle sopimuskumppanille, katkaistaan samanaikaisesti siihen liittyvä mahdollinen vahingonkorvausvelvollisuus. Saarnilehdon mukaan reklamaatiolla tarkoitetaan ilmoitusta sopimuskumppanille, ettei hänen suorituksensa ole täyttänyt sopimuksessa sovittuja ehtoja. Kyseessä on vastalause toisen toiminnasta.²²³

Norros huomauttaa, että reklamaatiota tehdessä on muistettava vanhentumisen katkaisemisen vaatimuksien ero reklamaatiosta. Pelkkä neutraali reklamaatio ilmoitus ei riitä katkaisemaan vanhentumista.²²⁴ Tämä johtuu vanhentumislain katkaisuun liittyvistä vaatimuksista, jotka ovat reklamaatiota laajemmat. Tämän johdosta reklamaatiota tehdessä kannattaa aina noudattaa VanhL:n 10 §:n vaatimuksia.²²⁵

Niin reklamaation kuin vanhentumisen osalta molemmat johtavat oikeudenmenetyksiin ajan kulumisen seurauksena. Taustalla on jonkun tahon passiivinen toiminta, joka ajan kulumisen seurauksena johtaa tilanteeseen, jonka jälkeen ei enään voida vedota johonkin toisen osapuolen rikkeeseen. Kumpikaan niistä ei ole sidoksissa vastapuolen toiminnan moitittavuuteen, vaan riippumatta vastapuolen toiminnan epäasiallisuudesta ne sulkevat mahdollisuuden vedota oikeuteen.

Karkeat epäasialliset toimintatavat voivat johtaa OikTL:n väärinkäytöksiin soveltamiseen, jolloin reklamaatiota ei tarvitse tehdä. Vanhentumisen osalta on myös muistettava erityissääntely rikosliittännäisistä vahingonkorvauksista. VanhL:n 7 §:n 3 momentti ja myös vahingonkorvauksien toissijainen kymmenen vuoden vanhentumisaika.

Reklamaatioon vaikuttaa lisäksi molempien sopimuskumppanien toimintaan. Osat voivat vaihtua, mikäli toinen sopimuskumppani on antanut vakuutuksen tavaran aitoudesta kuten KKO 1998:150 ratkaisussa. A oli ostanut B:ltä taulun, ja B oli antanut kauppakirjassa vakuutuksen taulun aitoudesta. Tästä syystä kauppalaain reklamaatioaikaa ei sovellettu tapaukseen. Saarnilehdon mukaan tilanne voi muuttua päinvastaiseksi, mikäli toinen osapuoli tiedottaa toista kaikista sopimuksen kannalta merkittävistä

223 Saarnilehto 2010 I, s 149

224 HE 187/2002, s 46; Samoin Norros 2015, s 23

225 Norros 2015, s 23

seikoista.²²⁶

On muistettava ettei reklamaation laiminlyönti voi kaikissa tapauksissa poistaa oikeutta vahingonkorvaukseen. Tärkeäksi rajaksi asiassa muodostuu tahallinen tai törkeä tuottamus, kuten aikaisemmin todettiin näiden toimien johdosta poistuu reklamaatiovelvoite. Tämä on täysin selvää sopimuksen ulkopuolisissa vastuutilanteissa, joihin reklamaatio ei muutenkaan uloitu.

4.4. Vanhentuminen ja perhesuhteet

Mielestäni hyvin vähälle huomiolle VanhL:ia säädettäessä on jäänyt avioliittoon tai avoliittoon liittyvät ongelmat, sekä muut erittäin läheisten ihmisten välillä tapahtuvat velvoiteoikeudelliset toimenpiteet, jotka lankeavat vanhentumisen piiriin. Näitä käytiin lyhyesti läpi vanhentumistoimikunnan mietinnössä, jossa ohimennen mainittiin harvinaiset pitkäaikaiset luotot, joissa ei vaadita suoritettava korkoja tai lyhennyksiä, eikä velkoja muutenkaan ole aktiivisesti muistuttamassa velallista velastaan. Ihmetyttää miksi tämä ei johtanut erityislainsäädäntö aloitteisiin, kerran ongelma ainakin lyhyesti tiedostettiin.²²⁷

Vanhentumislakia säädettäessä komiteamietinnössä todetaan, että tarkoituksena on luoda yleislaki, jotta voidaan välttyä monimutkaiselta vanhentumisen säätelyltä. Tämän johdosta harvinaislaatuiset velvoiteoikeudelliset vanhentumisasiat tulisi ilmeisesti ratkaista erityislainsäädännön kautta.²²⁸

Lähisuhteiden ongelmallisuus nousi ensi kerran esille KKO:n 2010:66 ratkaisussa. Tapauksessa oli kyseessä avopuolisoiden A ja B tilanteesta, jossa B oli kuollut ja kuolinpesä vaati perusteettoman edun palautusta, koska B oli maksanut tasaosuuksin omistetun asunnon velasta 94 prosenttia. Tilanteeseen soveltui aiempi lainsäädäntö eli vanhentumisasetus, jonka johdosta sovellettiin kymmenen vuoden vanhentumisaikaa, joka ei sattumoisin ollut kulunut loppuun. Tämän johdosta A:n määrättiin maksamaa B:n kuolinpesälle hyvitystä.

226 Saarnilehto 2010 II, s 150

227 Vanhentumistoimikunnan mietintö 2001:4, s 32

228 Vanhentumistoimikunnan mietintö 2001:4, s 31 - 32

Mielestäni mielenkiintoisin anti KKO:n 2010:66 tapauksen osalta löytyy Rudangon eroavasta mielipiteestä. Hän nostaa esille, miten puoliset vasta avoliiton päätyttyä ryhtyvät tekemään tiliä yhteistalouden päättymiseen liittyvistä taloudellisista vaatimuksista.

Asiasta on säädetty laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta (2011/66). Mielestäni laki on jäänyt rammaksi. Se ei sovellu kaikkiin avosuhteisiin, joka itsestään tekee siitä heikon. Hyvää laissa on KKO:n 2010:66 Rudangon mielipiteen mukainen perusteettoman edun kaltainen normi AVOL 8 §, joka on nimetty hyvitykseksi.

Tapauksen johdosta on selvää, että KKO:n ja lainsäädännön linja on selvä, niiden parien osalta, joiden suhteisiin AVOL ei sovellu. On puolisoitten vastuulla hoitaa taloudelliset asiansa siten, ettei vanhentumisen kaltainen yllätys putkahda esille suhteen loputtua. Mielestäni tämä asettaa turhan korkeita vaatimuksia kansalaisille. Mikkolan mukaan oikeustapauksessa käsitellyt tapaukset eivät ole harvinaisia.²²⁹

Kyseinen ongelma voi nousta uudelleen. Vanhentumislain johdosta yleinen vanhentumisaika on kolme vuotta. AVOL:n 3 §:n mukaan ellei parilla ole lasta heidän suhteensa aikana syntyneet velat voivat vanhentua, mikäli he eroavat ennen kuin ovat olleet yhdessä viisi vuotta.

Velvoitteiden vanhentuminen johtaa ongelmiin juuri pitkään kestäneissä liitoissa. Usein parit eivät pakosti hahmota, sitä tosiasiaa että parisuhteisiin sovelletaan samoja velvoiteoikeuden yleislakeja, kuin muihin velvoitteisiin. Tämän johdosta monelle saattaa tulla yllätyksenä vastaan, että suhteen aikana syntyneiden velvoitteiden tila on vanhentunut suhteen kestäessä. Näin voi käydä helposti, mikäli toinen osapuoli maksaa asuntovelkaa yli oman osuutensa, eikä toinen osallistu yhteisiin kuluihin tasapainoisesti. Avioliittolaissa (13.6.1929/234) 103 b §:n suojelee ositusta mahdollistamalla sovittelun juuri perusteettoman edun perusteella. Samoin laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta 8 § mahdollistaa hyvityksen vaatimisen erotilanteissa.

Mikkola toteaa ettei parisuhteissa varauduta eroon sopimuksien avulla. Hän tosin toteaa, että ongelmaa voitaisiin välttää mikäli välirikon varalta olisi sovittu puolisoitten

²²⁹Mikkola 2010, s 11

panostuksesta yhteiseloön ja siitä miten molempien panostuksien keskinäinen epäsuhte korvattaisiin, mikäli liitto päättyy eroon.²³⁰ Tämän heikkoutena on tosin se fakta, että kyseiseen sopimukseen sovellettaisiin VanhL:ia, jonka johdosta se vanhenisi uuden VanhL:n 13 a §:n johdosta 25 vuodessa, mikäli se erääntyisi vasta suhteen päädyttyä. Muussa tapauksessa siihen sovellettaisiin VanhL:n 7 §:n 2 momentin mukaista toissijaista kymmenen vuoden vanhentumisaikaa. Todellisuudessa nyt AVOL:n 8 § suojaa avopuolisoita pitkään kestäneessä suhteessa ja avioliittolakiin sisältyy samankaltainen 103 b §:n suoja.

Mikkola on ehdottanut ratkaisuksi, että puoliso ajaa kannetta esineoikeudellisen palautuksen kautta, eikä vaadi sitä velkana tai perusteettoman edun opin perusteella.²³¹ Ainoa tapa välttää vanhentuminen avoliitoissa on kiertää sääntely turvautumalla esineoikeudelliseen vanhentumattomuuteen. Tämän vaihtoehdon todellinen käyttö vaatii mielestäni turhan mutkikkaita juridisia konstruktioita, jotta voitaisiin päästä tyydyttävään lopputulemaan. Toiseksi se vaatisi, että kyseisellä parilla olisi jomman kumman nimissä riittävän arvokasta esineoikeudellista omaisuutta. Tosin ainakin asunnon maksamisessa tätä konstruktio ei tarvitse rakentaa, vaan se voidaan ajaa esineoikeuden palautuksen perusteella kuten Mikkola totesi.

Mielestäni hyvä ratkaisu asiaan olisi perhelainsäädäntöön sisältyvä erityissääntely läheisiä suhteita silmällä pitäen. Tämä tarkoittaisi, että avioliittolakiin sisällytettäisiin pykälä, jossa määritettäisiin vanhentuminen näihin suhteisiin liittyvien velvoitteiden osalta. Niiden osalta tulisi olla selvää, ettei avoliiton aikana puolisoiden tarvitsisi huolehtia velan katkaisemisesta ilmoituksin. Mikkola käy läpi samanlaista pohdintaa, ja toteaa, että avosuhteissa puolisojen yleinen näkemys on ettei velvoitteita selvitetäisi yhteiselämän jatkuessa.²³²

Parhaiten tämä voitaisiin toteuttaa, joko laajetamalla AVOL:ia tai lisäämällä perhesuhteisiin liittyvä erityissääntely vanhentumislakiin. Ensinnäkin siitä syystä, että lähisuhteissa voi aiheuttaa ongelmia, mikäli juridiikan osaaminen on heikkoa. Vaikka se ei olisi heikkoa, siitä huolimatta lähisuhteissa voi olla haastavaa aina muistuttaa toista kaikista velvoitteista. Näin siksi, koska katkaisutoimenpiteet voivat luoda jännitteitä

230 Mikkola 2010, s 10

231 Mikkola 2010, s 11

232 Mikkola 2010, s 10 - 11

henkilösuhteissa.²³³ Itse kannattaisin joustavampaa säätelyä lähisuhteita silmällä pitäen.

4.5. Takaus

Pääpiirteiltään takaus jakautuu omaan säätelyynsä, sekä vanhentumislain yleiseen säätelyyn. Näiden osalta kumpi tahansa vanhentuminen johtaa takaussitoumuksen lakkaamiseen. Velan vanhentuminen tapahtuu VanhL:n 13 §:n 2 momentin perusteella viidessä vuodessa, mikäli velkoja hakee takaajaa kohtaan tuomion.

Takauksen osalta vanhentuminen voi tapahtua kahden eri ajan kulumisen seurauksena. Ensinnä takaus voi vanhentua päävelan vanhentumisen seurauksena. Tämä tapahtuu täysin yleisten vanhentumislain pykälien mukaan. Toiseksi voidaan soveltaa TakausL:n 19 §. Kyseisen pykälän perusteella vanhentuminen voi tapahtua, joko kolmen vuoden kuluttua velan erääntymisestä ellei vanhentumista ole katkaistu. Määräajaksi annetun takauksen osalta se vanhenee, ellei velkoja vaadi suoritusta ennen kyseisen määräajan päättymistä. Toissijaisesti takaussitoumus vanhentuu VanhL:n 8 §:n mukaan, samoin TakausL:n 19.3 § perusteella, kymmenen vuoden kuluttua sitoumuksen antamisesta. Tältä osin takauslain 19.3 § viittaa vanhentumislakiin.

Takaukset luovat oman ongelmansa vanhentumiselle. Systemaattisesti voidaan ajatella takausta ja alkuperäistä velkaa kahdella tavalla. Yksi tapa on ajatella, että takaaja ja velallinen ovat molemmat suhteessa yhteen velkaan. Takaajan maksaessa tätä velkaa velkojalle, hän siirtyy velkojan asemaan. Tällöin ei tapahdu uuden velvoitteen syntymistä. Toinen tapa ajatella on nähdä takaajan maksaessa velkaa hänelle syntyvän uusi saaminen eli regressisaatava alkuperäiseltä velalliselta. Tämä luo uuden velkasuhteen, jonka takia alkuperäinen velallinen joutuu alistumaan pidennettyyn velanperimisaikaan.

Molempia tapoja käsittää asia mielestäni voidaan pitää järkevinä. Ensimmäinen antaa laajaa suojaa velalliselle. Se turvaa hänen asemaansa pyrkimällä rajoittamaan velan perimisaikaa. Heikkoa siinä on takaajan ottaman suuri riski. Asetelma muuttuu päinvastaiseksi, kun liikutaan toiseen vaihtoehtoon. Tällöin takaajalle oikeuksille annetaan laajaa suojaa, mutta velallinen jää heikompaan asemaan. Mielestäni tätä

233 Norros 2015, s 211

voitaisiin kuvata haitarin kaltaiseksi velan perimisajan pidentämiseksi. Haitari kuvaus johtuu siitä faktasta, että takaajan maksuajankohta määrää kuinka leveäksi tämä haitari muodostuu. Tapauksissa joissa velkoja perii velkasuhteen loppupuolella takaajalta velkaa velanperimisaika pidentyy huomattavasti, mikäli takaaja käyttää kaikkia lain hänelle suomia oikeuksia.

Oikeusjärjestyksemme tukeutuu ensin esitetyn näkemyksen kaltaiseen menettelyyn, jossa takaaja astuu velkojan tilalle. Käytännössä tämä ei toteuteta kirjaimellisesti, vaan molemmat kuvatut asetelmat sekottuvat, mutta pääpiirteet ovat kuin ensin mainitussa vaihtoehdossa. Vanhentumislain esitöissä todettu ”velan maksaneelle velalliselle on katsottu lähtökohtaisesti siirtyvän velkojalla ollut maksunsaantioikeus ja myös velan vanhentumista on arvioitu sen mukaan, millainen vanhentumisaika velalla oli ollut velkojan kädessä.” Takaajan regressisaatavaksi muodostuva velka on uusi velka, mutta sitä kohdellaan vanhentumisen osalta samoin kuin alkuperäistä velkaa.²³⁴

TakausL:n 33 §:n 1 momentin mukaisesti takaussaatava vanhentuu kuten päävelka, mutta aikaisintaan kolmen vuoden kuluttua takaussaatavan syntyhetkestä. Tästä huolimatta poikkeuksellisesti voi käydä niin, että vanhentumisaika on viisi vuotta.²³⁵ Näin käy VanhL:n 13 §:n 2 momentin mukaan, mikäli velasta on annettu lainvoimainen tuomio. Näin kävi Vaasan hovioikeuden käsittelemässä tapauksessa.²³⁶ Alkuperäinen velkoja oli hakenut alkuperäistä velallista kohtaan suoritusuomion. Tämän jälkeisenä aikana takaaja oli suorittanut velkojalle velkaa. Takaaja oli hakenut velallista kohtaan suorituskannetta yli kolmen vuoden kuluttua regressisaatavan syntymisestä. Tilanteessa vanhentuminen katsottiin muuttuneen TakausL:n 33 §:n 1 momentin mukaisesta vähintään kolmesta vuodesta viiden vuoden mittaiseksi alkuperäisen velkojan hakeman suoritusuomion johdosta, eikä näin ollen regressisaatava eli velka ollut vanhentunut.

Aikaisemmin oikeuskirjallisuudessa Ylöstalo ja Rekola ovat puhuneet *liitännäisvanhentumisesta*.²³⁷ Tässä kohdin on parempi erottaa toisistaan takauksen itsenäinen vanhentuminen TakausL:n 19 §:n perusteella, sekä päävelkaan liitännäisesti tapahtuvat toimet. Nyt puhutaan siitä mitä tapahtuu, kun päävelalle tapahtuu jotain, joka

234 HE 187/2002, s 73; Aurejärvi – Hemmo 2004, s 313

235 Saarnilehto 2009 II, s 13

236 Vaasan hovioikeus 5.9.2007, S 07/742

237 Katso Rekola 1938, s 401 – 402; Ylöstalo 1969, s 196

vaikuttaa suoranaisesti takaukseen.

Linna kritisoi tätä tapaa hahmottaa takaus. Hänen mielestään olisi takauksen osalta parempi puhua totaalisesta lakkaamisesta. Linnan mielestä *liitännäisvanhentumisen* sijaan meidän tulisi käyttää termiä *liitännäislakkaaminen*. Kysymys on erittäin tärkeä, koska sen perusteella ratkeaa onko velkojalla mahdollista käyttää vanhentumisen tapahduttua lain mukaisia jäännöskeinoja takaajaa kohtaan.²³⁸

Hallituksen esitöissä ainakin käytetään takauksen osalta raukeamista. ”Jos päävelka vanhenee myös siitä annettu takaus – ... – vierasvelkapanttaus raukeavat”. On huomautettava, että kyseessä ovat vierasvelkapantit. Velallisen antamat omat pantit eivät raukea. Samoin ”Koska takaus ja vierasvelkapanttaus ovat liitännäisiä päävelkaan nähden ne lakkaavat kuitenkin aina, kun päävelka vanhentuu”. Mielestäni esityöt tukevat Linnan esittämään kantaa. Tämän johdosta voidaan päätellä, ettei jäännöskeinoja voida käyttää näissä tapauksissa takaajan ja päävelkojan välisessä suhteessa.²³⁹

Linna huomauttaa, että tapauksissa joissa takaus vanhentuu, mutta päävelka ei ole vielä vanhentunut, takaajan vastuu lakkaa ja tämän johdosta velkoja voi vaatia velkaa vain velalliselta. Tästä huolimatta takaaja voi joutua vastaamaan antamastaan pantista, mutta tämä ei koske vierasvelkapanttia, eikä ennen takauksen vanhentumista ulosmitatuja varoja.²⁴⁰

Regressisaatava on vanhentumisen kannalta oma muotonsa. Velkasuhteita on tässä suhteessa kuitenkin aina kahteen eri velkojaan. Tosin nämä suhteet sulkevat toisensa pois, kun yksi velka hoidetaan sen kautta syntyy uusi velka. Näin ollen näitä suhteita ei voi olla olemassa samanaikaisesti tietyn velkaosuuden osalta. Suhteet muodostuvat alkuperäisen velan velkojan, takaajan ja alkuperäisen velallisen välisien suhteiden kautta. Keskitytään käsittelemään regressisaatavaa, joka on siis alkuperäisen velallisen ja takaajan välinen asia.

Päävelka ja regressivelka ovat pääsääntöisesti VanhL:n 4 §:n mukaisen vanhentumisajan

238 Linna 2008 II, s 556 - 557

239 HE 187/2002, s 68, 71

240 Linna 2008 II, s 554

alaisia, sekä lisäksi asiaa säädellään TakausL:n 33 §:n 1 momentissa. Tässä kohdin regressivelka eroaa siis päävelasta. Regressivelkojalle annetaan TakausL:n 33 §:n 1 momentissa oikeus periä takaustumissaatavaan kolme vuotta, vaikka päävelka olisi vanhentunut aikaisemmin. Näin ollen voi syntyä tilanne, jossa päävelka voi vanhentua sitä seuraavana päivänä, josta regressisaatavaa aletaan vasta periä. Muodostuu tilanne, jossa velka on voimassa kolme vuotta pidempään, kuin se olisi muutoin ollut. Tilanteen ehdoton edellytys on, TakausL:n 32 §:n 1 momentin noudattaminen, joten takaajan on maksettava velka kokonaisuudessa ennen päävelan vanhentumista. Samoin kriteerijä asettaa TakausL:n 31 §:n 3 momentti kanssa takaajiin nähden. Näiden kriteerien on täytyttävä, jotta vanhentumisaika alkaisi kulua.

Takaajan kannalta on erittäin tärkeä, ettei hän maksa vanhentunutta velkaa. Hänelle ei tällöin muodostu oikeutta regressisaatavaan.²⁴¹ Tosin hänelle muodostuu oikeus vaatia vanhentuneen velan suoritus takaisin velkojalta VanhL:n 14 §:n 2 momentin perusteella.

Linnan mukaan regressisaatavan vanhentuminen voi kestää jopa 20 vuotta, mikäli kyseessä olevat tahot ovat molemmat luonnollisia henkilöitä. Ensin takaajan tulee hankkia ulosottoperuste, jonka johdosta vanhentuminen muuttuu VanhL:n 13 §:n 2 momentin perusteella viideksi vuodeksi. Tämän jälkeen velan, kunhan velka katkaistaan aina lain vaatimissa rajoissa, perintää voidaan jatkaa 20 vuotta UK:n 2 luvun 24 §:n mukaisesti. Oikeushenkilöiden osalta tai vain velallisen ollessa oikeushenkilö vanhentumista ei tapahdu.²⁴²

Vanhentumislakia uudistettiin 2015. Tämän myötä Linnan esittämä linja on muuttunut. Se on sama kuitenkin niiden velkojen osalta, jotka eivät ole erääntyneet ennen takaajan suoritusta tai joiden eräpäivästä kulunut aika ei muodosta estettä huomioiden VanhL 13 a § ja UK:n 2 luvun 24 § mukaisen ulosoton määräaikaisuuden tapahtumiselle. VanhL 13 a § mukaan kahden luonnollisen henkilön väliseen velan ehdoton vanhentumisaika on 25 vuotta, sekä muussa tapauksessa 20 vuotta. Vanhojen veloitteiden osalta vanhentumisaika on voinut kulua vain 15 vuotta ennen lain voimaan tuloa.²⁴³ Näin ollen kahden luonnollisen henkilön välisessä velkasuhteessa, kun aikaa on kulunut yli viisi vuotta velan erääntymisestä aiheuttaa VanhL 13 a § esteen UK:n 2:24 mukaisen

241 Aurejärvi – Hemmo 2004, s 313

242 Linna 2008 II, s 555

243 HE 83/2014 kohta 3 Voimaantulo sekä lainvoimaantulo säädös

määräaikaisuuden jatkuvuudelle. Mikäli velkoja on juridinen henkilö ja velallinen luonnollinen henkilö, velka ei saa olla erääntynyt tai siitä on alkanut välittömästi VanhL 13 a §:n mukainen 20 vuoden vanhentumisaika.

On huomautettava, ettei oikeushenkilöitä koske laisinkaan lopullisen vanhentumisen pykälät. Näin ollen oikeushenkilöiden välisissä suhteissa, sekä luonnollisen henkilön ollessa velkojana ja oikeushenkilön ollessa velallinen velan vanhentumista voidaan lykätä ikuisesti. Ainoana ehtona on, että noudatetaan lain säätämiä velan vanhentumisen katkaisemisaikoja ja muistutetaan velallista määräaikojen rajoissa. Tämä koskee velkoja sekä niiden takauksia. Toisaalta näiden osalta voidaan sopia VanhL:n 3 §:n puitteissa vanhentumisaikojen lyhentämisistä.

Pääsääntönä on, että takaajan vastuu lakkaa päävelan vanhentuessa, vaikka hänet olisi lainvoimaisella tuomiolla veloitettu maksamaan velkaa. Tämä sääntö tulee KKO:n 2002:123 ratkaisusta. Poikkeuksellisesti takaus voi jäädä voimaan, vaikka päävelka lakkaisi. Näin tapahtuu esimerkiksi maksukyvyttömyysmenettelyissä.²⁴⁴

Tosin tältä osin toimitaan päinvastaisesti tilanteessa, jossa takaajan vastuu päättyy. Kyseinen tapahtuma ei vaikuta millään tavalla päävelkasuhteeseen. Velkojalle on myös tärkeää noudattaa samalla TakausL:n 19 §:ia vanhentumisen katkaisemisia, kun hän noudattaa vanhentumislakia. Kumman tahansa lain johdosta takaus voi lakata.²⁴⁵

Takauksien osalta toinen poikkeuksellinen tilanne syntyy, mikäli velallinen purkautuu konkurssin johdosta. Tällöin päävelkaa ei tarvitse katkaista KKO:n 2007:43 ratkaisun perusteella. Tapauksesta on myös säädetty laki kyseisen ratkaisun jälkeen. Nykyään VanhL:n 11 a §:n 1 momentin perusteella velka ei vanhennu, vaikka katkaisutoimet laiminlyödään sellaista velallisyhteisöä kohtaan, joka on joko purkautunut tai poistettu kaupparekisteristä. Sama koskee myös VanhL:n 11 a §:n 2 momentin perusteella kuolinpesää, mikäli sen varat eivät riitä velkojen kattamiseen tai kuolinpesä on asetettu konkurssiin.²⁴⁶

Kolmannen poikkeuksen muodostaa tilanne, jossa yhtiö poistetaan rekisteristä. Tällöin

244 Saarnilehto 2007, s 2

245 Linna 2007, s 672

246 Katso Saarnilehto 2012 I, s 296; Katso myös Linna 2007, s 672 – 673

KKO:n 2007:16 ratkaisun perusteella tulee velkojan katkaista päävelka, ellei hän toimi näin lakkaa velan lisäksi myös takaus. Pankki oli antanut A:lle velan ja B oli taannut velan. Tästä huolimatta pankki ei ollut tehnyt vanhentumisen katkaisemista 10 vuoden aikana A:ta kohtaan, ja A oli poistettu rekisteristä tänä aikana. Pankki vaati saatavaansa tämän ajan kulutta, sekä A:lta että B:ltä.

Tapauksessa ulosottomies päätti, ettei ulosottoa voida jatkaa koska velka oli katkennut vanhentumisen kautta, eikä tähän vaikuttanut kaupparekisteristä poistaminen, koska yhtiötä ei oltu lakkautettu käyttäen virallista selvitysmenettelyä. KKO:n mukaan rekisteristäkin poistettu yhtiö voi omistaa omaisuutta ja olla velkasuhteissa, koska A:n velkavastuu ei lakannut rekisteristä poistamisen johdosta. Oikeus totesi, että velkojan olisi tullut katkaista velka tässä tapauksessa VanhA:n vaatimassa ajassa. Tämän ajan laiminlyönti johti tilanteeseen missä velka, sekä takaus olivat lakanneet. Näin ollen KKO totesi ulosottomiehen toimineen oikein.²⁴⁷

4.6. Yhteisvelkasuhteet

Yhteisvelkasuhteiden sääntelyä joudutaan lähteä katsomaan TakausL:n 18 §:n ja VanhL:n 19 §:n 2 momentin yhteisvaikutuksista. Nämä säädökset säätelevät tilannetta, jossa yhteisvelkasuhteessa velka vanhentuu jonkun velallisen osalta. TakausL:n 18 §:n mukaan kukin muista velallisista vastaa velkojalle vain oman osuutensa suorittamisesta. VanhL:n 19 §:n 2 momentin mukaan osuudet lasketaan siitä määrästä, jonka maksamiseen velalliset ovat alun perin sitoutuneet tai jonka maksamiseen heidät on määrätty.

Jokela kuvaa, että kyseessä on *vastuun hajaantumisen idea* ”muilta velallisilta poistuu mahdollisuus regressioikeuteen vastuusta vapautuneeseen velalliseen nähden”. Tämän johdosta vastuunjako velallisten kesken muodostuu velkojaa sitovaksi. Jokaisen velasta vastaavaksi jäävän velallisen osuudet lasketaan alkuperäisestä määrästä, josta he ovat olleet yhteisvastuullisia. Tilanteissa, joissa yksi tai useampi velallisista tehnyt suorituksia ennen vanhentumista, nämä suoritukset jäävät velan vastuuperuste jaon määrittelyn ulkopuolelle. Näin toimitaan, koska muutoin Jokelan esittämän mukaan syntyisi helposti tilanteita, joissa osa velallisista hyötyisi perusteettomasti jonkun muun

247 KKO 2007:16 kohdat 1, 2, 3, 4 ja 6

tahon kustannuksella.²⁴⁸

Tilanne on helppo hahmottaa juuri edellä mainitulla tavalla. Velat jaetaan alkuperäisen vastuujon perusteella. VanhL:n 19 §:n 2 momentin mukaisesti jokainen vastaa pääluvun perusteella, jollei muusta ole sovittu. Tämän jälkeen jokaisen ennen vanhentumista suorittamat suoritukset vähennetään heidän vastuulleen jäämästä velasta. Regressisaatavat, jotka ovat syntyneet ennen vanhentumista, voidaan periä muilta velallisilta. On huomattava, että regressivelka on itsenäistä velkaa ja täten vanhenee itsenäisesti.²⁴⁹ Vanhentumisen tapahduttua velallisten yhteisvastuu lakkaa, jonka johdosta mahdollisuus regressioikeuteen poistuu.

Jokela esittää erinomaisen kysymyksen siitä miten tulisi toimia ennen vanhentumista syntyneen regressisaatavan osalta ja miten tämä vaikuttaa velkojan vaatimaan velan määrään. Kyseinen saatavahan pienentää alkuperäistä velkaa. Tilanteessa on siirrytty pois solidaarisesta vastuusta, joten velkojan on vaadittava suoritusta jokaiselta velalliselta. Toisaalta sitä ei voida vaatia velasta vapautuneelta velalliselta. Jokela mukaan hyväksyttävä tulkinta olisi, että regressisaatava vähentäisi velan määrää, jota velkoja voi vastuuseen jääneiltä velallisilta periä. Tältä osin huomioitaisiin siis vain se määrä regressisaatavaa, joka kohdistuu velasta vapautuneeseen tahoon. Kyseinen tulkinta vastaisi hänen mielestään valiokunnan lausumaa, sekä tasoittaisi tilanteen vastuuseen jääneiden velkojien osalta.²⁵⁰

Linna on osoittanut toisen ongelman yhteisvastuusuhteiden osalta. Tilanteessa, jossa yhden velallisen osalta ajetaan UK:n 22:7.4:n perusteella määräajan jatkamista, eikä velka ole jakautunut pääluvun perusteella, velan jatkaminen johtaa koko velkavastuun pidentymiseen. Näin siis lakivaliokunta mietinnön pohjalta. Linna esittää, että tilannetta voidaan tulkita toisin. VanhL:n 19.2 §:ää voidaan soveltaa siten, että velan kuluessa umpeen eli vanhentumisen tapahduttua yhdenkin velallisen osalta se jakautuu automaattisesti pääluvun perusteiseen vastuuseen ja solidaarinen vastuu lakkaa. Nythän velallinen joutuu määräajan jatkamisen perusteella yksin vastaamaan koko velasta, vaikka muiden osalta velkavastuu päättyy, eikä hän täten voi saada regressioikeutta

248 Jokela 2005, s 35 - 36

249 HE 187/2002, s 78; Jokela 2005, 37

250 Jokela 2005, s 37 – 38

muita kohtaan.²⁵¹

4.7. Rikosperusteinen vanhentuminen

Rikosperusteinen vanhentuminen on kytketty syyteoikeuden vanhentumiseen. Asiasta säädetään VanhL:n 7.3 §:ssä. Tarkoituksena on esitöiden perusteella lähinnä pidentään vanhentumisaikaa vahingonaiheuttajan menettelyn moitittavuuden perusteella. Lähinnä kyseeseen tulevat vakavammat rikokset, joiden syyteaika on pidempi. Säännös koskee niin henkilö-, esine- kuin varallisuusvahinkoja. Korvauksesta annetun tuomion jälkeen velka vanhentuu yleisten säännösten mukaisesti.²⁵²

On pohdittu VahKorvL (31.5.1974/412) 5:1 §:n ja 5:6 §:n kohtien ”rangaistavaksi säädetyllä teolla” vaatimusta rikosperusteisissa vahingonkorvauksissa. Tämä asia tuli ratkaistua KKO 2012:81 tuomiossa. Tiilikainen toteaa, että tilanteessa vaaditaan tahallisuuden täyttymistä.²⁵³

Norros huomauttaa, ettei vanhentuminen pitene lainkaan yleisistä ajoista, silloin kun teko on vain abstraktisti, mutta ei konkreettisesti rangaistava. Näin käy esimerkiksi vastuukärajan tapauksissa, jos tekijä on alle 15 vuotias. Vaaditaan siis konkreettista rangaistavuutta.²⁵⁴

Konkreettinen rangaistavuus nousi esille Itä-Suomen hovioikeudessa. Verorikoksen osalta verovelvolliselle oli määrätty veronkorotus, joka estää ne bis in idem -kiellon osalta asian käsittelyn rikosprosessissa. Tästä johtuen oikeus joutui soveltamaan tapaukseen rikosperusteista vahinkoa koskevan VanhL:n 7.3 §:n sijaan sopimusperusteisen vahingon vahentumisaikaa koskevaa VanhL:n 7.1 § 3 kohtaa.²⁵⁵

Tilannetta joudutaan pohtimaan ex post -näkökulmasta. Tämä tarkoittaa, että tuomioistuimessa joudutaan ratkaisemaan ensin syyllisyys. Tästä johtuen syyttömäksi todetun osalta vanhentumisen pidentävä vaikutus poistuu takautuvasti. Asia on vahvistettu KKO:n 2012:18 ratkaisussa. Tapauksessa osakeyhtiön johtohenkilöiden

251 Linna 2007, s 698 – 671

252 HE 187/2002, s 52

253 Tiilikainen 2012, s 120 – 121; Katso myös Norros 2015, s 121

254 Norros 2015, s 122

255 Itä-Suomen hovioikeus 10.3.2015 Tuomio Nro15/110675 Dnro R 14/359

tekemät velallisrikkokset todettiin lieviksi ja ainoastaan törkeä tekemuoto olisi oikeuttanut VanhL:n 7.3 §:n soveltamisen. Lisäksi ratkaisussa todettiin syyteoikeuden vanhentuneen tavallisen tekemuodon osalta. Tästä voidaan vetää se johtopäätös, ettei syytteenkäsittely oikeudessa pidennä vanhentumista, vaan vaaditaan konkreettista rangaistavuutta. Norros toteaa ettei ole mitään syytä, miksi vanhentunut saatava heräisi henkiin perusteettomaksi osoittuneen syytteen johdosta.²⁵⁶

Vaikka nuoruus nähdään hyväksyttävänä syynä vanhentumisen pidentymisen välttämiseksi, sama ei koske muita syyntakeettomuuden muotoja. Norroksen mukaan syyntakeisuus voidaan päätellä vasta oikeusprosessissa ja henkilön vapautuminen rangaistusvastuun lisäksi vahingonkorvausvastuusta saattaisi näyttäytyä kohtuuttomalta. Lisäksi hän tukeutuu tanskalaiseen oikeuskäytäntöön, jossa asia on ratkaistu juuri näin.²⁵⁷

Norros tulkitsee RL:n 4:4.2 ja 4:5.2 mukaisien anteeksiantoperusteiden soveltuvuutta VanhL:n 7.3 §:ää kohtaan. Hän tukeutuu näkemykseen, jonka mukaan anteeksiantoperusteet eivät estä vanhentumisen pidentymistä. Muutoin tuomioistuimien voisi joutua pohtimaan rangaistuksen antamista, koska vapauttamalla tekijä rangaistuksesta johtaisi myös vahingonkorvauksen vanhentumiseen.²⁵⁸

Norroksen nostaa esille hienosti, että kyseessä on ”rikoksesta johtuva velka”. Tämä kuvastaa täysin VanhL:n 7.3 §:n ideaa. Soveltamiseen ei vaikuta vahingonkäräjän asianomistaja asema eli kyseessä voi olla sivulliselle aiheutettu vahinko. Samoin täytyy katsoa, mikäli vahingonkäräjä siirtää velan toiselle taholle, tämä nauttii samaa suojaa kuin alkuperäinen velkoja.²⁵⁹

Dekriminalisointi tapauksissa syyteoikeus voi päättyä tämän johdosta. Tällöin joudutaan pohtimaan voidaanko VanhL:n 7.3 §:n soveltaa. Norroksen mukaan vanhentumisen pidentyvä vaikutusta ei voida soveltaa tällöin. Samalla linjalla on KKO 1993:15 ratkaisu, jossa olisi kyseessä juuri tällainen tapahtuma. Teolta edellytetään konkreettista rangaistavuutta ja dekriminalisointi poistaa tämän.²⁶⁰

256 Saarnilehto 2012 II, s 218; Norros 2015, s 123

257 Norros 2015, s 124 – 125

258 Norros 2015, s 126

259 Norros 2015, s 126 – 127; Katso myös Norros 2012, s 226

260 Norros 2015, s 128 – 129

5 . Pohdintoja de lege ferenda

5.1. Vahingonkorvauksen yksilöinti

Jossain tapauksissa voisi vahingonkorvauksien vanhentumisen systematisointiin hakea tulkinta-apua rikoksen yksiköinnin problematiikasta. Mielestäni tämän avulla voitaisiin päästä joissain tapauksissa parempaan tulokseen. Esimerkkinä toimisi hyvin asiantuntijan ja kuluttajan välinen sopimussuhde ja siinä syntynyt vahingonkorvausvelvollisuus, joka pohjautuisi samaan perusteeseen, mutta vahinkoa syntyisi useana eri hetkenä. Tämän hetkinen näkökanta perustuu siihen oletamaan, että jokainen vahinkotapahtuma on yksittäinen vahinko, joka vanhentuu itsenäisesti, siitä hetkestä lukien kun taho on saanut riittävät tiedot vahinkotapahtumasta ja siitä vastuussa olevasta tahosta. Tosin sellaiset tapahtumat, jotka muodostavat ainoastaan yhdessä koko vahinkotapahtuman nähdään yhtenäisinä. Toisaalta jatkuvan vahingon osalta vaaditaan myös vahingon vakiintumista ja sen havaitsemista.²⁶¹

Noroksen mukaan VanhL:n pääsäännöt voidaan hahmottaa kaksiosaisena jakona yleiseen vanhentumisaikaan, joka on kolme vuotta, sekä toissijaiseen kymmenen vuoden vanhentumisaikaan. Yleinen vanhentumisaika alkaa kulua vaatimismahdollisuusperiaatteen perusteella, siitä ajasta josta vahinkoa kärsineellä taholla on ollut todellinen mahdollisuus vaatia korvausta. Toissijainen aika taas perustuu vahingon syntyhetkeen.²⁶²

Olisi parempi tietyissä tapauksissa nähdä ne kokonaisuutena, joka yksilöitäisiin kuten rikoksien yksiköinnissä. Sen systematiikka perustuu siihen ajatukseen, että saman oikeusvoiman sisälle ulottuvat teot on käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä. Samoin niiden osalta syyteoikeuden vanhentuminen ajoitetaan viimeiseen tekotapahtumaan, eikä jokaista tekoa nähdä erillisenä osana, jonka vanhentuminen tapahtuu itsenäisesti. Ajatus pohjautuu samaan motivaatioperustaan, millä tarkoitetaan rikosentekijän saman motivaation kattavan jatkossa tapahtuvat teot. Kokonaisuudessaan samaa systematiikkaa ei voida tuoda vahingonkorvausvelkojen vanhentumiseen, koska tietyt tekorikoksen jatkuvat niin pitkään kuin lain vastainen toiminta jatkuu.²⁶³

261 Karhu – Ståhlberg 2013, s 496

262 Norros 2014, s 289

263 Tapani – Tolvanen 2013, s 478 - 481

Tämän kaltainen systemaattinen ote parantaisi kuluttajansuojaa ja samoin suojaisi paremmin lojaliteettivelvollisuutta, joka kuuluu sopimussuhteisiin. Tilanne voisi olla esim. kirjanpitäjä, joka usean vuoden ajan tekee saman virheen. Mielestäni merkitystä ei tulisi antaa sille onko virhe tapahtunut tuottamuksellisesti vai tahallisesti. Tapahtumat tulisi nähdä yhtenä kokonaisuutena, koska ne lojaliteettivelvollisuuden takia sitoutuvat siihen sopimussuhteeseen, mikä määrittää toimintaa kirjanpitäjän ja yrittäjän välillä. Mielestäni kaikkien näiden samasta virheestä aiheutuneiden tapahtumien vahingonkorvauksien vanhentuminen olisi parempi alkaa kulua vasta viimeisestä teosta. Toisaalta tämä aiheuttaisi ongelmia, mikäli sama kirjanpitäjä olisi vuosikausia tehnyt saman virheellisen kirjauksen. Samoin se murentaisi selonottovelvollisuusinstituutiota, joka luo caveat emptor -maista vastuuta vastapuolelle.

Jatkuvan vahingoteon osalta Norros näkee kyseisen ajattelutavan soveltuvan nykyiseen lakiin. Hänen mielestään kyseinen kyseistä tapaa kannatettiin KKO 1939 I 21 tapauksessa, jossa oli tehty lainvastaisia hakkuita ja tuomiostuimessa käsiteltiin oliko metsän kasvua vaarannettu kyseisillä teoilla. Vanhentuminen kytkettiin tapauksessa menettelyn päättymiseen. Samansuuntaisesti asiasta on säädelty YdinvastL (8.6.1972/484) 22 §:ssä ja oikeuskirjallisuudessa on kannatettu kyseisen pykälän soveltamista ydintapahtuman päättymisestä.²⁶⁴ Kantaa tukee myös KilpL (12.8.2011/948) 20.3 §:n sanamuoto, että vahingonkorvausta kilpailurikkomuksesta voidaan hakea kymmenen vuoden kuluessa siitä päivästä, jona rikkominen päättyi. Lisäksi laiminlyöntien osalta Norros nostaa esille KKO 1939 II 164 tapauksen, jossa kunnan lastenvalvojalta vaadittiin vahingonkorvausta, koska hän oli laiminlyönyt nostaa kanteen elatusvelvollisuudesta oikea-aikaisesti.²⁶⁵

Rikosten yksilöinti ei täysin kykene ratkaisemaan ongelmaan. Eikä sitä voida sinänsä käyttää täydellisesti, koska se perustuu täysin erilaiseen ajattelumalliin. Tästä huolimatta olisi syytä pohtia juuri pitkään jatkuneissa vahingonkorvausasioissa, mikä on paras hetki vanhentumisen alkamiselle.

5.2. Vanhentumislain pakottavuus

²⁶⁴Ståhlberg 1993, s 348

²⁶⁵Norros 2015, s 142 – 144

VanhL:n 3 § jättää paljon toivomisen varaa. Esitöissä ei ole mielestäni riittävästi pohdittu näin vapaaseen sääntelyyn liittyviä asioita. Esimerkikkinä nostin esille kappaleessa 2.8. Raksystems in vakioehtosopimuksen. Kuinka toivottavaa on jättää useat vanhentumislain systemaattiset näkemykset avoimiksi vapaasti sovittaviksi varsinkin vakioehtosopimukseen. Eikä esitöissä kerrota miten tulisi suhtautua sopimukseen, jossa poistetaan VanhL:n 11.3 §:n oikeudenkäyntiin liittyvä vuoden pituinen vanhentumisajan pidentyminen.

Useissa tapauksissahan nämä eivät aiheuta ongelmia, mutta tahojen välillä joissa juridinen osaaminen on eri vahvuista saatetaan helposti joutua tilanteeseen, jossa velallistaho voi juridista osaamista hyödyntämällä rankasti heikentää velkojan oikeuksia. Mielestäni tältä osin on osittain tuudittauduttu väärään uskoon. Usein helposti ajaututaan asetelmaan missä juuri asiakkaasta tulee velkoja, jonka oikeuksia VanhL:n 3 §:n mukaan voidaan heikentää vapaasti. Tämä johtuu yrityksiäns toimintaan liittyvistä vahingoista, joita kuluttajalle mahdollisesti aiheutuu heidän ostaessaan yrityksiltä palveluita tai tuotteita. Toki tästä on olemassa muutamat poikkeukset ja KSL:n 4 luvun säädökset. On lähes varmaa, että yrityksiäns intressissä on juuri tämänkaltaisten keinojen käyttäminen. Helposti luodaan sellaisia sopimuksia, joiden perusteella kuluttaja jo lähtökohtaisesti jättää toteuttamatta oikeuksiaan. Kuluttaja luottaa yrityksen juridiseen osaamiseen, eikä tarkista asiaa muilta kuin lähinnä poikkeustapauksissa.

Vanhentumislain esitöissä olisi ollut hyvä käydä läpi tai jopa rajata vanhentumislain rajoittamista. Mielestäni pakollisuuden osalta olisi tullut määritellä, että vanhentumislakia poikkeavasti voidaan sopia lähinnä vanhentumisajan katkaisemisesta ajallisesti, eikä edes puuttua tapoihin millä se voidaan katkaista. Tältä osin lähinnä puhutaan siis tiukennuksista lain normaaleihin vanhentumisajan katkaisutoimiin. Samoin olisi pohdittava kuinka tiukasti katkaisutoimenpiteitä voidaan rajata. Kyseiset asiat voivat myös ratketa tulevaisuudessa oikeustapauksien kautta.

5.3. Asiantuntijanvastuu

Kappaleessa 3.3. esitetty KKO:n 2013:72 tuomio korostaa mielestäni turhan

voimakkaasti asiakkaan vastuuta caveat emptor -ajattelun mukaisesti. Tosin tuomio on täysin lain hengen mukainen. Näin ollen muutos voidaan toteuttaa ainoastaan lakia muuttamalla.

Asiakkaalla tulisi olla oikeus tulkita asiantuntijan palvelun vastuuta riittävän pitkän aikaa, jotta hänellä olisi todellinen mahdollisuus päättää, onko asian osalta syytä vaatia korvauksia vahingonkorvausvastuun perusteella. Tämän johdosta lakiin tulisi lisätä asiakkuuden loppumisen jälkeinen mahdollisuus tulkita toisen tahon toimia. Tätä vastaan tietysti puhuu velkojan intressi luottaa, ettei vanhoja asioita nosteta turhaan esille, sekä vastapuolen pitkään kestänyt passiviteetti. Toisaalta on muistettava, että asiantuntijan ja maalikon välinen tietotaitoero saattaa olla merkittävä, varsinkin juridisten asioiden osalta.

Pohdinnan arvoista on asettaa tapauksessa kuluttajan ja asiantuntijan asemat erilleen. Mielestäni tapaukseen soveltuu perusoikeusajattelun kaltainen intressien punninta. Kumman oikeutta tulisi turva? Pitäisikö vanhentumisen olla todella nopeaa, jopa yleisen kolmen vuoden aikaa lyhyempää kuten yleinen laintuntemusvaatimus vaatisi, vai tulisiko sen olla pidempää kuin yleinen kymmenen vuotta. Mihin pisteeseen vanhentumisajan alkaminen tulisi sitoa.²⁶⁶

Itse näkisin, että tapauksessa voitaisiin painottaa enemmän kuluttajamyönteistä tulkintaa. Asiantuntijan tulisi toimia asiakkaan parhaaksi, eikä sen tulisi ulottua vain siihen hetkeen jolloin haastehakemusta tehdään, vaan sen tulisi jatkua koko asiakkuuden ajan. Asiantuntijan osalta taas on tärkeää, että vahingonkorvausvastuu alkaa vanhentua mahdollisimman pian, jotta asioiden osalta ei jäisi erittäin pitkää valittamisaikaa. Näiden välillä on tehtävä punninta kumpi on tärkeämpi. Tosin lainsäädäntömme ei anna periksi tällaiselle kohtuutulkinnalle.

Norros tukee KKO:n 2013:72 ratkaisun tiukkaa linjaa. Siitä huolimatta hän nostaa esille sen ongelman joka liittyy asiantuntijapalveluiden ostamiseen. Hän kuvaa sitä tilanteeksi, jossa henkilö hakee apua ongelmaan johon hänen oma asiantuntemuksensa ei riitä, eikä häneltä voida vaatia laajaa selonottovelvollisuutta.²⁶⁷ Tilanteessa velkojalle syntyy

266 Karhu – Ståhlberg 2013, s 499

267 Norros 2015, s 328

erittäin vaikea tilanne arvioida asiantuntijan tekemiä virheitä.

Tapauksen osalta Norros myös toteaa siinä tapahtuneen haastehakemuksen olevan suoritus toimi, jonka molemmat osapuolet ovat käsittäneet lopulliseksi.²⁶⁸ Tässä mielessä hän yhdistää palvelun ja tuotteen kaltaiset myyntitilanteet. Kyseissä tapauksessa molempien on tullut tehdä virhe arvionsa lopulliseksi muodostuneen suorituksen osalta. Tämän johdosta ei ole tarpeen harkita myöhempää vanhentumishetkeä, koska relevantein tapahtuma on jo tapahtunut.

Tältä osin jää pohdinnan arvoiseksi tulisiko palveluita ja tuotteita yhdistää näin voimakkaalla tavalla. Voidaanko todella nähdä, että palvelua johon sisältyy aktuaalisia tuotoksia kuten haastehakemus voidaan arvioida täysin samoilla kriteereillä kuin tuotteita. Toisaalta pitäisikö palvelu nähdä kokonaisuutena, joka jatkuu koko asianhoidon ajan.

Parannuksena voitaisiin esittää lakiin lisättäväksi asiantuntijoiden osalta VanhL:n 7 §:ään. Lisäys voisi olla esimerkiksi ”Velka ei vanhene asiantuntijoiden osalta, ennen kuin on kulunut vähintään vuosi kyseisen asianhoidon päättymisestä.” Toisaalta tämänkaltainen säännös lisäisi vanhentumisajan pituutta suhteettoman suurella määrällä pitkäkestoisissa asiakassuhteissa. Toisaalta se saattaisi antaa suojaa niissä tapauksissa, joissa oikeudenkäynnit kestävät erittäin pitkään ja päämiehelle herää epäily virheestä vasta myöhemmässä vaiheessa. Tällöin pykälän taustalla pitäisi olla ajatus siitä, että yhden ja saman oikeusasian pitkäkestoinen ajaminen eri oikeusasteissa ja tuomioistuimissa muodostaisi yhden kokonaisuuden, joka päättyisi vasta viimeisen tuomioistuimen antamaan tuomioon.

Vaikka esitän kyseistä parannusta, olen sen suhteen erittäin skeptinen. On ongelmallista ylipäättään luoda vanhentumisinstituutiolla sellaisia rajoja, jotka soveltuisivat kaikkiin tapauksiin. Tuntuu olevan parempi luoda sellaiset raja-aidat, joiden avulla pyritään rajaamaan vanhentuminen inhimilliseksi niin velkojalle kuin velalliselle. Tarkoituksena tulisi olla sellainen säätely, jota varten ei tarvitse laajaa juridista osaamista, vaan kyseiseen asiaan voisi mahdollisimman moni omatoimisesti perehtyä, sekä ymmärtää miten sitä tullaan soveltamaan. Kuten aina lain säätäminen on tasapainoilua useiden

268 Norros 2015, s 159 – 160

intressien keskellä. Sopivan säädöksen luominen vaatii aikaa ja muutoksia, kuten vanhentumislain osalta on jo useasti tapahtunut.

6 . Lopuksi

Vanhentumislain säätäminen 2003 vuonna on ollut merkittävä tapahtuma velvoitteiden osalta. Sen kautta velvoitteiden lakkaamisaikaa lyhennettiin dramaattisesti entisen säädöksen eli vanhentumisasetuksen mukaisesta. Säädettyä sitä näytti olevan eri mielisyyttä siitä tulisiko lakiin sisällyttää luonnolisten henkilöiden osalta lopullinen vanhentumisaika. Tämän osalta muutos tapahtui HE 83/2014 vp myötä, joka astui voimaan 1.1.2015.

Vanhentumislain kokonaisuudessaan näyttää kaiken aineiston valossa toimivan yleisimmissä tapauksissa erinomaisesti. Ongelmat nousevat tilanteissa, jotka omaavat voimakkaita eroavuuksia normaaleista tapauksista. Näitä ovat tilanteet, joissa velkojan ja velallisen välillä oleva asiantuntemuksen taso eroaa voimakkaasti. Samoin ne voivat johtua tilannekohtaisista seikoista, jotka hankaloittavat vanhentumisalkamisaikaan sidottujen asioiden havaitsemista.

Täydellisiä lakeja on vaikea säätää. Vanhentumislaki on muuttunut mielestäni parempaan suuntaan oikeuskäytännössä esiintyneiden ongelmien johdosta. Edelleen löytyy ongelmallisia alueita, joihin on vaikea puuttua.

Vanhentumisen alkamiseen ja katkaisuun liittyvään problematiikkaan liittyvää käsittelyä varmasti jatketaan oikeuskäytännön osalta. KKO:n määritteli asian kirjeiden osalta, mutta luultavasti harvinaisempiin osa-alueisiin joudutaan tulevaisuudessakin ottamaan kantaa. Erityisesti vahingonkorvausoikeuden puolella vanhentumishetken määrittely saattaa vaatia lisäselvyyttä.

Katkaisemisen osalta liitännäissaatavien osalta ongelmallisuus jäi edelleen melko avoimeksi. Ei voida olla täysin varmoja siitä kuinka laajasti velvoitteiden voidaan nähdä sisältyvän samaan päävelvoiteeseen. Tämän lisäksi saattavat sähköiset ja muut viestintätavat nousta esille vanhentumisen katkaisuvälineinä.

Koetin käsitellä mielestäni tärkeimpiä vanhentumislain kohtia. Mielestäni kokonaiskuvan muodostaminen onnistui hyvällä tavalla. Selvitin alussa vanhentumislain kokonaisuutta. Rikastin tätä kuvaa seuraavissa kappaleissa

käsittämällä yksitöiskohtaisemmin tiettyjä alueita.

Erityisesti luvussa neljä kuvasin muutamia sellaisia alueita, joiden kokonaisvaltainen käsittely oli jäänyt pienemmälle huomiolle oikeuskirjallisuudessa. Useat vanhentumiseen liittyvät asiat ansaitisivat laajempaa selvittelyä. Tulevaisuudessa olisi hyvä saada selvityksiä erityisesti vanhentumislain ja näiden muiden lakien ja instituutioiden välisistä suhteista, sekä niiden vaikutuksista toisiinsa. Näin saataisiin parempi kuva niistä erityisistä ongelmapisteistä, jotka saattavat jäädä huomioitta, kun käsitellään ongelmia lähinnä yhden alueen kannalta.

Tuntuu olevan osittain virheellistä sanoa vanhentumisen tapahtuvan aina lain pohjalta. Tältä osin unohdetaan asianosaisten mahdollisuudet sopia vanhentumisen reunaehdoista laista poikkeavasti. He voivat supistaa velkojan oikeuksia laajalti. Parempi olisi puhua puhtaasti lain säätelemästä vanhentumisesta ja toisaalta osin sovitusta lain säätelemästä vanhentumisesta. Näin toinen voisi olla puhdasta vanhentumista ja toinen epäpuhdasta. Toisaalta vanhentuminen pohjimmiltaan vaatii taustalleen lakia, joka aiheuttaa vanhentumisen. Kyseisen instituution kaltaisesta efektistä ei voida puhtaasti sopia sopimuksessa. Lähinnä voidaan muotoilla sitä tapaa, millä se tulee tapahtumaan.

Selonottovelvollisuuden alkaminen sekä ylipäätään sen määrittäminen miten sitä kussakin tilanteessa tulisi soveltaa tulee varmasti nousemaan esille tulevissa vanhentumiseen liittyvissä oikeustapauksissa. Esityöt tuntuvat vaativan voimakasta selonottovelvollisuutta. Norros vastustaa kyseistä näkemystä ja painottaa pehmeämpää tulkintaa.

Samoin selonottovelvollisuuteen liittyy se ongelma siitä miten määritetään kyseisen velvollisuuden alkamisen ajankohta. Miten siihen voivat vaikuttaa henkilön tietotaidot ja muut tilannekohtaiset asiat? Voidaanko, joissain tapauksissa nähdään vanhentumisen alkaneen, jopa ennen selonottovelvollisuuden alkamista? Miten nämä tilanteet voidaan helposti systematisoida eroavaksi muista tilanteista? Sekä onko joitain sellaisia аспектеja, jotka muuttavat tilanteen sen verran epäselväksi, että selonottovelvollisuus nousee esille, eikä vanhentuminen voi alkaa kulua ennen tämän hetken tai pisteen saavuttamista.

Tulevaisuudessa nousevat varmasti esille velallisen toimenpiteet ja niiden tulkinta. Esim. vakuutusyhtiön antamien selvityslupauksien kaltaiset tilanteet. Tahosta riippumatta millaiset lupaukset tai muut tehdyt ilmaukset voivat muodostaa sellaisen velvoitteen, joka luo sopimuksen kaltaisen tilanteen, jossa toisen osapuolen luottamuksensuojaa tai muuta oikeutettua odotusta suojellaan siten, että vanhentuminen alkaa kulua vasta tämän velvoitteen tai lupauksen syntyhetkestä. Samoin näiden osalta olisi hyvä saada selvä vastaus siihen minkä asteinen tai sanamuotoinen tahdonilmaus ylittää kynnyksen, jonka jälkeen kyseinen tilanne lykkää vanhentumista.

Velallisen toimintavelvollisuuksia joudutaan varmasti selventämään. Esityöt asettavat voimakkaita velvoitteita velallisen toiminnalle, sekä määrittelevät osittain toimintaa jota ei hyväksytä. Lähinnä tältä osin uskon velallisen tiedonanto- tai tiedotusvelvoitteen pohdinnan nousevan esille. Tältä osin kävin pohdintaa juuri ulkomaille muuttaneen velallisen velvoitteiden osalta.

Sähköisten ja uusien viestintävälineiden käytön lisääntyminen varmasti nostaa painetta muotoilla niiden osalta perusteellisen ratkaisun, joko suoraan vanhentumiseen liittyvien asioiden osalta tai muissa oikeuskäytäntötilanteissa. Erityisesti pitäisi saada selvyys voidaanko uusimpia ratkaisuja soveltaa *saataville saattamiseen* näiden osalta, sekä vaaditaanko sähköisten viestien osalta edes kahta viestiä. Samoin millä perusteella voidaan tietty sähköpostiosoite tai jokin muu sähköisen viestin vastaanotto varmistaa lain kannalta varmallalla tavalla, sekä todeta kyseessä olevan sellainen osoite johon toimitettu vanhentumisen katkaisutoimenpide on varmasti sitova.

Velan yksilöinti tuntuu edelleen olevan erittäin haasteellinen alue. Varsinkin tapauksissa, joissa velkoja ei ole juridiikan ammattilainen saattaa helposti käydä niin, että hän ei kirjaa kyseiseen velan katkaisu- tai muuhun ilmoitukseen kaikkia tietoja. Tästä huolimatta lain tulee tukea heidän omaa toimintaa, eikä voida suosia vain niitä tahoja, joilla on erittäin hyvä asiantuntemus asiasta. Tästä johtuen asiaan varmasti tullaan ottamaan kantaa, mutta jo tällä hetkellä yksilöinnin raja on asetettu melko alhaiseksi varsinkin tilanteissa, joissa velallisen ja velkojan välillä on vain ja ainoastaan yksi velka. Tosin tätä oikeuskirjallisuudessa yleiseksi muodostunutta kantaa on haastanut Norros.²⁶⁹ Hänen mielestään velkojen määrällä ei voi olla merkitystä

269 Norros 2015, s 345; Katso myös Aurejärvi - Hemmo 2007, s 136, Saarnilehto 2005, s 154 – 155 ja

kyseisessä tilanteessa.

Kolmannen tahon merkitys vanhentumislain kannalta ei ole noussut usein ajankohtaiseksi. Tästä huolimatta se saattaa nousta esille useammin. Pohdinnan arvoista olisi selvittää voiko muu kolmastaho kuin tuomioistuin toimia sellaisena tahona, joka vain välittää velallisen ja velkojan välillä viestin, sillä edellytyksellä että tämä kyseinen toimi katkaisee vanhentumisen.

Mielestäni ei pitäisi olla mitään estettä sille että velkoja viestii kolmannelle taholle ja tällä toimella myös aiheuttaa velan katkeamisen velalliseen nähden. Kyseinen toiminta on hyväksytty vakuutusyhtiön osalta. Toisaalta tässä tapauksessa tulee muistaa, ettei vakuutusyhtiö ole puhdas kolmastaho, vaan kyseisessä tilanteessa vakuutusyhtiö voitaisiin rinnastaa velalliseen, koska velkoja kohdistaa vaatimuksensa suoraan vakuutusyhtiölle, mutta yksilöi vaatimuksessa myös velallistahon.

Aurejärvi ja Hemmo näyttävät hyväksyvän, lakiin perustumattoman lautakunnan käsitellessä asiaa ja saattaessa sen velallisen tietoon, katkaistaan samalla velan vanhentuminen.²⁷⁰ Tältä osin on luultavaa, että kyseisen kolmannen tahon osalta vaaditaan tiettyjä asioita, kuten se selvittää tiettyä riitaisuutta asianosaisten välillä tai on osittain velkaan liittyvä taho kuten vakuutusyhtiö.

Henkilöön liittyvien asioiden pohdinta ei ole noussut esille muissa kuin Virtasen kirjoituksessa.²⁷¹ Siinä nostettiin esille ongelmallisuus mikä liittyy henkilöön liittyviin ominaisuuksiin tai toimintatapoihin. Henkilö voi joko potea vammaansa sitkeästi tai kääntyä herkästi lääkärin puoleen. Miten näitä henkilöön liittyviä ominaisuuksia tulisi tulkita vanhentumisen osalta. Samoin miten ulkopuolisten henkilöiden toiminta vaikuttaa vanhentumiseen. Tällä tarkoitetaan henkilön käyttämiä asiantuntijoita. Hän ei voi olla varma asiantuntijankaan osaamistasossa tai siitä millä herkkyydellä asiantuntija nostaa esille sellaisia vanhentumisen kannalta tärkeitä asioita. Tästä esimerkkinä olisi lääkärin herkkyys havaita sellaisia indisioita, jotka indikoivat henkilön potevan jotain terveydellisiä vanhentumislain kannalta määrääviä vahinkoja.

Saarnilehto 2012 III, s 8

270 Aurejärvi - Hemmo 2007 alaviite 279, s 137

271 Katso Virtanen 2011, s 528

Millä tavoin tulisi suhtautua asiantuntijoiden erilaisiin toimintatapoihin ja herkkyyteen? Miten nämä vaikuttavat oikeuskäytännössä, sekä johtaako väärän asiantuntijan käyttö oikeuden menetyksiin tai muihin haitallisiin vaikutuksiin? Kyseinen pohdinta on mielestäni turhaa henkilövahinkojen osalta, ellei kyseen tule sellainen kohta, jonka perusteella vanhentuminen alkaisi. Henkilövahingonhan eivät vanhene kuin vasta esille tultuaan, joten on melko absurdia pohtia niiden ja vanhentumisen vaikutuksia ennen kuin ollaan ylitetty se piste, josta vanhentuminen alkaa kulua. Asiahan on aivan toisin muiden kuin ympäristö- tai henkilövahinkojen osalta. Tällöin kyseinen pohdinta voi kohdistua juuri oikeuden menetyksiin. Toisaalta turvaako näissä tilanteissa asiantuntijan vahingonkorvausvastuu vanhentumisen aiheuttaneet menetykset, mikäli asiantuntijan toiminnassa nähdään sellaista puutteellisuutta, jota ei voida hyväksyä.

Vanhentumislain pakottavuuden osalta toivoisin ripeää muutosta. Pakottavuuden rajapylväitä ei olla selvästi muokattu, joten niiden muokkaus on ilmeisesti ajateltu tarpeettomaksi tai sellaiseksi, että se voi muodostua oikeuskäytännön kautta. Tämä on mielestäni jättänyt tulkinnan liian joustavaksi, ja kuluttajan kannalta erittäin epäsuotuisaksi. Lähinnä siis väärinkäyttömahdollisuuksien takia.

Vahingonkorvauksien osalta *riittävien tietojen* vaatimus saattaa kaivata selvitystä tulevaisuudessa. Erityisesti tilanteissa joissa joudutaan turvautumaan asiantuntija-apuun, jossa tapahtuu jokin virhe tai vastaava ongelmallisuus. Tällöin saatetaan joutua pohtimaan, minkälainen arvo kyseiselle asiantuntijan toiminnalle annetaan. Voidaan pohtia olisiko henkilön tullut turvautua useampaan asiantuntijaan tai onko jokin asiantuntijan toiminnassa virheestä tai vastaavasta huolimatta tuonut esille sellaista tietoa, joka on vanhentumisen kannalta merkittävää. Samoin ongelmallisuutta saattaa juontua henkilön omasta havaitsemisesta. Asian tiimoilta on erittäin hankala sanoa mitään lopullista ottamatta huomioon kyseiseen tapaukseen liittyviä tilannekohtaisia tekijöitä.

Lain taustalla olevat systemaattiset ratkaisut toimivat yleisellä tasolla erittäin hyvin. Ne muodostavat helpon ja useisiin tilanteisiin soveltuvan normiston. Kuten kaikkien lakien kohdalla tämäkin yleislaki epäonnistuu tietyissä kohdissa ainakin, jos painotetaan sosiaalista pohdintaa tai vertaillaan eri tahojen intressien arvokkuutta. Tältä osin tilannetta saatetaan tulevaisuudessa korjata, mikäli suurempia ongelmia nousee esille.

Tällä hetkellä nousseista muutamista ongelmista nähdään jo suoralta kädeltä, että kyseessä on suhteellisen harvoin tapauksiin soveltuvat ratkaisut, jonka johdosta näitä tilanteita tuskin tullaan muuttamaan.

Lain taustalla on selkeystavoite, jonka johdosta yksitulkintaisia ratkaisuja pitäisi tukea. Säädösten pitäisi olla sellasia joiden johdosta maalikkokin voi tehdä riittävät velan katkaisutoimet ajoissa pelkästään tutustumalla lakiin.

Toivon Olli Norroksen toteuttavan 1/2015 Lakimiesuutisissa Uuden polven professori kappaleessa kertomansa isomman tutkimuksen velan vanhentumisesta. Hänen kirjoituksensa muodostivat yhden parhaista viitteitä. Samalla hän mielestäni haastoi vanhentumisinstituutiota omalla näkemyksellään, sekä toi siihen laajaa pohjoismaista vertailukohtaa. Jään innolla odottamaan hänen seuraavaa vanhentumista koskettavaa kirjaansa.